

JOHN WESLEY

door dr O. NOREL Jzn

*Yours most affectionately
J Wesley*

het portret op den boekomslag is een afbeelding van het door J. M. Williams vervaardigde schilderij, dat Wesley op ongeveer 38 jarigen leeftijd voorstelt.

JOHN WESLEY

FAKKELDRAGERS

Reeks levensbeschrijvingen van bekende persoonlijkheden,
fakkeldragers op het gebied van in- en uitwendige zending

- 1 Hudson Taylor, de man die op God vertrouwd
door M. Broomhall, vertaald door H. J. van der Munnik
- 2 Joseph Zalman, een gezondene uit Israël, door
A. R. Zalman-Marda
- 3 J. G. Scheurer, de man van het rotsvaste geloof
door J. H. Kuyper. Voorwoord van A. W. F. Idenburg
- 4 C. H. Spurgeon en zijn boodschap aan ons, door
A. G. Barkey Wolf
- 5 William Carey, de grondlegger der heden-
daagsche zending, door dr ir H. G. van Beusekom
- 6 Sir Wilfred Grenfell, zendingsdokter van Labrador,
door J. Henzel
- 7 L. I. Nommensen, de apostel der Batakkers, door
J. H. Hemmers. Voorwoord van dr J. H. Bavinck
- 8 A. W. F. Idenburg, door C. J. Middelberg-Idenburg.
Voorwoord van dr H. Colijn
- 9 John Wesley, de vader van het Methodisme,
door dr O. Norel Jzn

JOHN WESLEY

DE VADER VAN HET METHODISME

DOOR dr O. NOREL Jzn

J. N. VOORHOEVE - DEN HAAG - MCMXXXVI

van denzelfden schrijver verscheen

DE STER IN 'T STAG

INLEIDING

Er zijn van die plaatsen in de wereld, waarvan het wel schijnt, dat God juist daar op bijzondere wijze Zijn macht wil openbaren en Zijn werk wil doen.

Ik noem twee namen, die tegenwoordig bij duizenden bekend zijn: den eersten noem ik maar vluchtig, als voorbeeld; den tweeden met meer nadruk, niet slechts als voorbeeld, maar tegelijk als uitgangspunt voor wat volgt, want daar begint in zekeren zin onze geschiedenis. Ik bedoel Möttlingen en Oxford.

In Möttlingen begon voor ongeveer een eeuw een beweging, waartoe Johana Christoph Blumhardt den stoot gaf, toen hij aanleiding was, dat een meisje uit zijn gemeente, Gottliebin Dittus, naar ziel en lichaam uit een verschrikkelijk lijden werd verlost. „Jesus ist Sieger,” Jezus is Overwinnaar, dat woord werd zijn leus. En onder die leus zijn velen uit zonde en ziekte verlost.

En nu is dit zoo uiterst merkwaardig, dat die beweging wel tot stilstand kwam, maar dat God in datzelfde Möttlingen nog eenmaal op buitengewone wijze Zijn werk zou laten doen. De stroom verzandde, maar onder den grond ging hij verder en hij kwam ten slotte weer boven. In onzen tijd trekken opnieuw talloos velen naar Möttlingen en weer om naar ziel en lichaam genezing te

zoeken. Ditmaal was het Friedrich Stanger, een bekeerde dronkaard, die het werk der „genezing” begon. En zijn werk, door Walz en de tegenwoordige „broeders” voortgezet, is toch in wezen aan het optreden van Blumhardt verwant: bij de „genezing” gaat het in de eerste plaats om de ziel en dan schenkt God als bijkomende gave vaak, maar lang niet altijd, de gezondheid van het lichaam ook.

Men mag over dat alles denken zooals men wil, maar men zal moeilijk kunnen ontkennen, dat God schijnbaar dat kleine Möttlingen een groote rol heeft toegewezen in de geschiedenis van de Christenheid. —

Daarnaast noem ik Oxford en ik denk aan de beteekenis van dien naam nu en voor één en voor twee eeuwen.

In onzen tijd behoeft men den naam „Oxford” maar te noemen en onmiddellijk weet bijkans ieder, waarover het gaat: het gaat om de Oxford-beweging, om de house-parties, de groep, of hoe men het noemen wil. Het is niet gemakkelijk, met een enkel woord aan te geven, wat het kenmerkende en het wezenlijke is in deze door Dr Frank Buchman begonnen beweging. Zelf legt men er terecht den nadruk op, dat de groep niets nieuws brengt: alles, wat de groep predikt en in practijk tracht te brengen, vinden we door alle eeuwen in de Christelijke kerk: het stil-zijn voor God om te hooren wat Hij te zeggen heeft; het belijden van misdaden voor elkander; het getuigen van wat God gedaan heeft aan de ziel . . . wat nieuws is daar in? En toch: met nieuwen nadruk worden deze dingen naar voren gebracht en toegepast en velen worden er door getroffen, ook velen, die door het oude Evangelie, zooals de kerk dit al eeuwen bracht, niet konden worden

geraakt. Juist het geregeld en methodisch beoefenen van de genoemde dingen zet een stempel op het leven.

We zullen op het eind van dit boek nog gelegenheid hebben, op de groepsbeweging van onzen tijd terug te komen.

Thans gaan we een eeuw terug en vinden dan weer, wat in die dagen ook „Oxford-movement”, Oxford-beweging, werd genoemd. Ditmaal stond de bekende kardinaal Newman in het middelpunt. Hij had den bedroevenden toestand van de kerk zijner dagen leeren zien. En hij had één groot ideaal, dat de kerk — herboren en van haar roeping zich bewust — haar stempel op heel het volksleven zou zetten. In de beroemde traktaten, die hij met anderen uitgaf, (van de 90 traktaten waren er 30 door hem geschreven,) zegt hij: „Spreken *moet* ik, want de tijden zijn boos en er is niemand die er tegen getuigt.” Hij spreekt een goed woord voor de kerk, voor haar ambten en diensten; hij spreekt over de dooding van het vleesch, en zijn ééne groote begeerte is, dat het Koninkrijk Gods in deze wereld openbaar zal worden. Hij en de zijnen legden zich allerlei boetedoeningen op, om in eigen leven de kracht van het Koninkrijk te openbaren. In zijn preeken spreekt hij met bewondering van die „bleeke menschen, zoo heilig in hun leven, zoo hemelsch in hun harten en gezindheden, zoo zelfverloochenend.” Merkwaardig hoe deze man, die bij Rome terecht kwam, het kerkelijk besef zoekt te „verhoogen” en de heiliging des levens zoekt te bevorderen.

Wanneer we nu nog een eeuw teruggaan, dan komen we in datzelfde Oxford en we vinden daar iets, dat — zij het dan ook indirect — den stoot heeft gegeven tot een

zóó machtige beweging, dat ze nu in onze dagen nog lang niet tot stilstand kwam. Daar komen in Oxford eenige studenten bij elkaar, die geen bevrediging vinden in het platvloersche en vaak ruwe leven aan de academie; in deze „groep” wordt de Bijbel bestudeerd, deze jonge menschen spreken over hun geestlijken strijd, ze bidden met elkaar, ze bezoeken de armen en de gevangenen en probeeren voor elkaar en voor anderen zoo veel mogelijk tot zegen te zijn.

We zullen over deze studenten-groep in Oxford natuurlijk nog uitvoerig moeten spreken. Maar in deze inleiding moest al vast de naam Oxford worden onderstreept. Van hieruit heeft God den zegen, waarover in de volgende bladzijden gesproken zal worden, over de wereld doen uitgaan; althans zijn hier de mannen voorbereid, die als leiders van het Methodisme hun groote taak zouden vinden. *)

*) Zooals vanzelf spreekt, heb ik voor wat hier volgt, allereerst een dankbaar gebruik gemaakt van Wesley's eigen Dagboek, maar verder ook van heel wat studies, die over Wesley en het Methodisme geschreven zijn. Het karakter van dit boek, als nummer in de reeks „Fakkeldragers,” liet het mij gewenscht voorkomen literatuur-aanwijzingen en andere noten achterwege te laten.

Hoofdstuk 1

DE GEESTELIJKE SFEER

Wat wel altijd en overal geldt, geldt bijzonder van Wesley: we kunnen hem pas verstaan en waardeeren in den tijd en in de geestelijke sfeer, waarin hij heeft gewerkt. Vóór we over den man spreken, die de hoofdpersoon is in de volgende bladzijden, moeten we een blik werpen op het Engeland van de 18e eeuw. We zien dan den donkeren achtergrond, waartegen de lichtende figuur van Wesley zich merkwaardig afteekent.

Want met het kerkelijk en geestlijk leven in Engeland was het in die dagen wel heel erg droevig gesteld. Iemand heeft er van gezegd: „Nooit is er een eeuw voor het Christelijk Engeland aangebroken, die zóó leeg aan geloof was als de 18e. De puriteinen waren begraven en de methodisten waren nog niet geboren. De wereld leek vol verveling en ontevredenheid, en zag er uit als iemand op den morgen na een nacht van uitspattingen.”

Toen Montesquieu eens een reis door Engeland maakte, kwam hij tot de ontdekking, dat er in Engeland geen godsdienst was. „Als iemand daar van godsdienst waagt te spreken, begint ieder te lachen.” En van zichzelf zei hij: „In Frankrijk vinden ze, dat ik te weinig godsdienst bezit, in Engeland zijn ze van oordeel, dat ik er te veel van heb.”

Op het Engeland van die dagen had het deïsme zijn stempel gezet. Onder het deïsme wordt die eigenaardige leer verstaan, die wel het bestaan van God aanneemt en dezen God zelfs als Schepper erkent, maar van de diepe en heerlijke beteekenis der scheppingsgedachte niets vermoedt. Men stelt het zóó voor, dat God wel de wereld geschapen heeft, maar dat Hij haar zóó goed afleverde, dat Hij, om zoo te zeggen, er Zich niet meer mee te bemoeien had. De wereld draaide wel.

Maar het spreekt vanzelf, dat bij deze opvatting de levende band tusschen God en wereld was doorgesneden. Feitelijk was er van God slechts ten onrechte sprake. Men noemde Hem slechts, omdat de wereld toch ergens vandaan komen moest; er moest toch een „eerste oorzaak” zijn van alles wat bestaat en die „eerste oorzaak” noemde men God.

Maar van den God der openbaring, van God „den Vader van onzen Heer Jezus Christus,” staat men wel zeer ver af. Tot den God van het deïsme kan men niet bidden. De God van het deïsme kan niet van zonde en schuld verlossen. Ja, tegenover Hem kan van zonde en schuld niet eens sprake zijn; want deze leert men enkel kennen in het licht van de openbaring.

Alles, waar het deïsme zijn hand op legt, wordt dor en dood.

Wel spande het zich in, over bepaalde schatten te waken. Het sprak van de deugd en wilde een deugdzaam leven bevorderen. Maar als feitelijk de band met God is doorgesneden en de mensch dus op zichzelf is aangewezen, hoe zal hij dan ooit „het pad der deugd” kunnen vinden en bewandelen?

Geen wonder, dat in een deïstische periode het zedelijk leven zijn bodem verliest en zinkt.

In de eeuw, waarin John Wesley zijn grooten levensstrijd streed, vinden we schilderingen van het zedelijk leven, die zóó schrill zijn, dat wij eenvoudig moeite hebben, er geloof aan te hechten. We lezen van vaders uit de hoogste kringen, die aan hun zoons brieven schrijven over de kunst van het verleiden. Wij lezen van omkoopertijen op groote schaal: staatslieden, die voor geld de stemmen van de kiezers weten te verkrijgen. We lezen scènes als deze: een kar, die vol geladen is met vaten jenever, rijdt door de straten van Londen en het publiek werpt zich op die kar, gooit de vaten er af, slaat ze open en als de jenever met groote plassen op de straten staat, liggen zelfs vrouwen en kinderen op hun knieën er van te drinken, totdat vrijwel alle bewoners van de straat stonddronken zijn. We lezen van kroegen met het opschrift: „drunk for a penny, deaddrunk for two pence” — dronken voor een penny, stonddronken voor twee penny's. Er was een zedelijke verwildering, in fijner of grover vorm, van de hoogste tot de laagste kringen.

De sociale wantoestanden, vooral in de mijndistricten, waren ten hemel schreiend.

En het kerkelijk leven van die dagen stond daar machteloos tegenover. Van de kansels af werd tegen uitpattingen gewaarschuwd, er werd aangespoord tot matigheid en tot allerlei deugden, maar opnieuw werd ervaren, dat men de ondeugd niet overwinnen kan met deugdzzaamheid te prediken. Als men niet tot waarachtig geloof komt, hoe zal men dan tot vernieuwing des levens geraken?

En tot levend, waarachtig geloof werd in die dagen maar heel weinig opgewekt.

Het rationalisme beheerschte de prediking, d.w.z. men sprak over wat men verstandelijk verklaren kon: het verstand werd beschouwd als bron en toetssteen der waarheid. Wat zich voor „het gezonde verstand” niet liet handhaven, verdween uit de prediking. En hoe zou zulk een verdund, armzalig „evangelie”, dat dien naam niet meer waard was, in staat zijn het volkskarakter om te zetten, vooral wanneer het daarmee staat, zooals Wesley zelf heeft gezegd: „Wat is het tegenwoordig karakter van het Engelsche volk? — Het is „ungodliness” — zonder-God-zijn, goddeloosheid. „Ungodliness” is ons algemeen, ons doorlopend, ons bijzonder karakter.”

Daar kwam nog bij, dat de kerk, die tegen zooveel goddeloosheid en geesteloosheid zou hebben moeten strijden, een predikantenstand had, die, over het algemeen genomen, tegen deze taak niet opgewassen zou zijn geweest, ook al had men die taak gezien en aanvaard. Het is weer Wesley zelf, die er over klaagt, dat „de dominees met bedroefd weinig kennis de pastorie ingingen; ze lazen geen enkel boek en zeker niet den Bijbel.”

Dit alles gold — al was het stellig in minder mate — ook van de Dissenters. De Dissenters — „de afgescheidenen” — mochten allerlei op de staatskerk hebben aan te merken, maar bij henzelf waren de toestanden ook verre van rooskleurig en Wesley zegt van hen, dat zij wel de zonden van de staatskerk zagen en daarover klaagden, maar eigen zonden zagen ze niet en tot zelf-aanklacht en tot verootmoediging en verbetering kwam het dus niet.

Wat het uitwendig levensgedrag betreft viel er, vooral bij predikanten uit de staatskerk, vaak heel wat aan te merken. Predikanten, die drinkgelegenheden bezochten en zich menigmaal ook inderdaad bedronken, waren niet zeldzaam. En men excuseerde dit gemakkelijk: men zei vergoelijkend, dat zij zich toch „netjes bedronken”, d.w.z. dat zij geen deel namen aan herrie en schandaal en vechtpartijen in de kroegen! Een predikant, die door zijn bisschop ter verantwoording werd geroepen wegens dronkenschap, verontschuldigde zich met de opmerking, dat hij toch nooit dronk, als hij zijn kerkelijke plichten te vervullen had!

Natuurlijk waren er wel hier en daar lichtpunten in de donkerheid!

De pastorie te Epworth, waar John Wesley door zijn vrome ouders werd opgevoed, was niet de eenige, waarvan een rijk gezegende invloed uitging. Stellig waren, als in Elia's dagen, de zeventuizend overgebleven, die de knie voor Baäl niet hadden gebogen. En dezen probeerden, persoonlijk of in vereeniging, een invloed ten goede uit te oefenen, waardoor de doorwerking van het kwaad kon worden gestuit.

In de boeken, die deze periode van het Engelsche leven beschrijven, worden verschillende pogingen in die richting genoemd. Ik noem daarvan een drietal, die ongetwijfeld tot de belangrijkste behoorden.

Ten eerste was daar het werk van predikanten als Horneck, Smithies en Beveridge. Vooral eerstgenoemde, een Duitsch piëtist, die in Londen arbeidde, had grooten invloed. Deze vrome mannen waren voor verschillende jonge menschen het middel tot hun bekeering geweest.

Nu rieden zij deze jonge menschen aan, zich eens per week te vereenigen en door goede gesprekken en door uitwisseling van geestelijke ervaringen elkaar op te bouwen in het geloof. Deze groepen moesten zoo elkander helpen komen „tot ware heiligheid van hart en leven” en tegelijk moesten ze bij hun wekelijksche samenkomsten iets wegleggen om te sparen voor de verzorging der armen.

Van dezen kring ging veel goeds uit. Er werden al spoedig ook op andere plaatsen dergelijke groepen gevormd: men bezocht zieken en gevangenen en door invloed van deze groepen werden een honderdtal scholen gesticht in Londen en naaste omgeving. Deze groepen zijn een tijdlang haarden van geestelijk leven geweest.

Ten tweede noem ik de „society for the promotion of Christian Knowledge” — genootschap tot bevordering van Christelijke kennis. Het doel van dit genootschap ligt al duidelijk genoeg in den naam uitgedrukt. Men trachtte dit doel te bereiken voornamelijk door het op groote schaal verspreiden van bijbels en traktaten.

We zouden dit een vereeniging voor Inwendige Zending kunnen noemen.

In de derde plaats was daar de „society for the propagation of the gospel in foreign parts” — genootschap tot verspreiding van het Evangelie in vreemde landen. Dit genootschap was met het zoo even genoemde verwant en had eenzelfde doel, alleen een ander terrein van werkzaamheid. We zouden hier van een vereeniging voor Uitwendige Zending kunnen spreken.

Zoo waakte hier en daar het besef op, dat men openlijk

en vrijmoedig de banier van het evangelie moest opheffen tegenover afval en ongeloof.
In de genoemde dingen lag inderdaad iets van belofte.
Maar in de algemeene donkerheid was behoefte aan iets grooters en krachtigers.
En in dien tijd en onder die omstandigheden werd John Wesley geboren.

Hoofdstuk 2

JOHN WESLEY'S JEUGD

In de pastorie te Epworth, een klein stadje van ongeveer tweeduizend inwoners, gelegen in Lincolnshire, werd den 17en Juni 1703 John Wesley geboren. Het is goed, hier een enkele korte opmerking te maken over zijn voor­ geslacht, waaronder we verschillende personen ontmoeten van bijzondere vroomheid, sterk karakter en groote gaven van verstand.

Van zijn over-grootvader, Barthelomeus Wesley, lezen we, dat hij theologie en medicijnen had gestudeerd. Hij was eerst predikant en was een overtuigd en vurig aan­ hanger van Cromwell en van de indépendenten. Daar­ door was het, dat hij in de allergrootste moeilijkheden geraakte toen de Stuarts weer aan de regeering kwamen: hij werd als predikant afgezet en uit zijn gemeente ver­ dreven. Van toen af moest hij als practiseerend genees­ heer in het onderhoud van zijn gezin voorzien, maar zoo­ vaak zich een gelegenheid bood, trad de dokter weer op om het evangelie te verkondigen. Het preeken zat hem in het bloed.

John Wesley, zoon van Barthelomeus, grootvader van zijn beroemden naamgenoot, was aan de universiteit te Oxford gepromoveerd tot doctor in de letteren, maar hij heeft, zoolang het hem mogelijk was, als een evangelist

dienst gedaan. Dit was hem mogelijk, zoolang Cromwell aan het bewind was. Maar na de periode-Cromwell onderging hij een soortgelijk lot als zijn vader. Hij behoorde tot de tweeduizend dienaars der kerk, die in 1662 liever hun inkomsten prijs gaven, dan de nieuwe kerkelijke instellingen en voorschriften te accepteren, die met Karel II aan de kerk waren gegeven. De non-conformisten, zooals zij werden genoemd, die in de herstelde staatskerk zich niet konden voegen, werden vreeslijk vervolgd. John Wesley heeft de moeiten van dien tijd ten volle moeten dragen: meer dan eens zat hij in de gevangenis, had allerlei gevaren te trotseeren, leed heel veel ontbering en tengevolge van dat alles is deze karakter-sterke man op 42-jarigen leeftijd gestorven.

Samuël Wesley was de vader van den grooten methodist. Samuël was tengevolge van den dood van zijn vader al vroeg aan zichzelf overgelaten, maar — dank zij zijn vruchtbare pen, waarmee hij reeds in zijn jonge jaren heel wat wist te verdienen, en dank zij zijn bereidwilligheid om als verzorger van een rijken student dienst te doen — kon hij aan de universiteit van Oxford theologie studeeren. Hij week van de lijn van zijn voorgelacht af, door zich te voegen bij de anglicaansche kerk en hij deed dit met zijn volle overtuiging. De gemeente, waaraan hij zoovele jaren zijn liefde en zijn kracht gegeven heeft en waar hij ook met zooveel vijandschap te kampen had, is Epworth geweest, waar ook John is geboren. Hij stond hier als predikant van 1696 tot zijn dood in 1735. Men heeft van hem gezegd, dat zijn geest meer breed was dan diep en dat zijn naam zeker niet in de geschiedenis van de Engelsche kerk bewaard zou zijn gebleven, als

het niet door zijn zoons was geweest. Van de vele werken, die hij geschreven heeft, heeft geen enkel hem overleefd. Hij schreef intusschen over alles: hij schreef politieke vlugschriften, maar ook commentaren op den Bijbel; hij dichtte tal van verzen, maar gaf ook vele theologische verhandelingen in het licht.

Bij zijn karakter valt het op, dat hij alle dingen overdreven sterk bezat. Zijn moed werd tot onvoorzichtigheid, zijn gulheid werd tot verkwisting, zijn liefde tot de kerk werd kerkvergoding. Hij kon zóó kras en heftig optreden en zulke buitengewoon scherpe dingen zeggen, dat wij stellig niet enkel aan de bruutheid en de ruwheid van zijn gemeentenaren moeten denken, wanneer zij hun predikant sarden en plaagden en het bij tijden lieten komen tot een formeele vervolging — zelfs tot het in brandsteken van de pastorie toe! Ongetwijfeld droeg de predikant door zijn eigenaardig karakter en zijn onvoorzichtig optreden zelf een groot deel van de schuld. Over zijn persoonlijk geloofsleven valt het heel moeilijk te oordeelen: Er zijn verscheiden geschiedschrijvers, die beweren, dat hij eerst tegen het einde van zijn leven tot het volle licht en tot den vollen vrede kwam. Vóórdien predikte hij wel het geloof, maar hij leefde er nog niet persoonlijk in. Men heeft van hem gezegd: „Hij spoorde zijn kinderen wel sterk aan tot een zuiveren, Christelijken levenswandel, maar hij wist hun niet daarbij de onmisbare bron te toonen van het levend geloof in Jezus Christus.”

Intusschen is het dan toch wel hoogst merkwaardig, dat deze man sterk bleef vasthouden aan een komende geestelijke opwekking voor Engeland, en dat hij nadrukkelijk

wilde, dat het Engelsche volk zijn zendingsroeping zou aanvaarden! Zelf heeft hij zich dan ook, zij het dan zonder succes, bij de regeering voor zendingswerk aangemeld.

De moeder van John Wesley was Suzanne Annesley, een vrouw van heel buitengewone beteekenis. (Het is trouwens opmerkelijk, hoe vaak groote mannen een moeder van beteekenis hebben gehad.) Haar vader was een van de meest beteekenende theologen van de puriteinen en zij had van hem haar helder verstand en haar liefde voor theologische vraagstukken geërfd.

Het is niet gemakkelijk in kort bestek deze vrouw te teekenen die als karakter, als verstandelijk-begaafde, als moeder, als geloovige zoo heel hoog stond.

Ik wil beginnen met twee voorbeelden te geven, waaruit wel heel duidelijk blijkt, hoe zelfstandig en sterk haar karakter was.

Het eerste voorbeeld is uit haar jeugd.

Zij zal een jaar of 12 oud zijn geweest, toen zij op zekeren dag de studeerkamer van haar vader, Dr Annesley, kwam binnenstappen en hem vroeg, of hij haar wel eens duidelijk wilde maken, wat eigenlijk het verschil was tusschen de aanhangers van de staatskerk en de puriteinen. Haar vader verheugde zich over deze jeugdige belangstelling en hij gaf haar graag uitvoerige inlichtingen. Wij behoeven niet te vragen, waarop hij, de overtuigde puritein, het meeste licht liet vallen. Toen hij zijn uiteenzettingen beëindigd had, zei de kleine Suzanne met een ernstig gezicht: „Dan spijt het me wel, vader, maar dan denk ik, dat ik toch niet bij uw kerk zal kun-

nen blijven." Inderdaad is zij later een overtuigd aanhangster van de anglicaansche kerk geworden.

Het tweede voorbeeld is van de jonge domineesvrouw uit Epworth.

Zij is dan getrouwd met Samuël Wesley en haar man moest voor gemeentezaken enkele maanden aaneen in Londen zijn. Een hulpprediker, Inman, zou tijdens de afwezigheid van den predikant den dienst in de gemeente waarnemen. Zij gaat bij hem naar de kerk en hoort al heel gauw, dat deze hulpprediker niet het rijke Evangelie brengt, maar dat hij aan de gemeente, zooals zij zegt, „steen en brood" geeft. Onmiddellijk besluit zij, zelf een gelegenheid te scheppen, waar zij de menschen kon voorgaan bij het uitreiken van het Evangelie.

Dit was intusschen geen eenvoudige zaak, want er bestond een wet op de conventikelen. Deze wet verbood, godsdienstige samenkomsten te houden buiten de officiele. Wie tot het houden van dergelijke samenkomsten gelegenheid gaf en eveneens wie zulke samenkomsten bezocht, kon de zwaarste straffen oploopen: gevangenisstraf van drie maanden en een boete van vijf pond. Bij herhaling van deze „misdad" werd de straf verdubbeld; volhardde men dan nog in zijn kwaad, dan kon men worden verbannen; wanneer men dan binnen de zeven jaar uit zijn verbanning terugkeerde, kon men zelfs tot de galg worden veroordeeld!

Natuurlijk kende de domineesvrouw deze bepalingen, waaronder een vorig geslacht zooveel geleden had. Haar eigen familie en de familie van haar man hadden het aan den lijve ondervonden!

Maar zij kon niet nalaten de pastorie des Zondagsmid-

dags open te zetten, eerst voor enkele bureu en dan voor ieder, die maar wilde, zoovelen er in konden. Zij las daar een gedrukte preek voor en ging daarbij zelf voor in het gebed. De menschen stroomden toe, het kwam voor, dat er een tweehonderd hoorders waren op deze door de wet verboden samenkomsten.

De hulpprediker ergerde zich verschrikkelijk aan dit optreden van Mevrouw Wesley. Hij schreef een brief aan haar man in Londen, bracht hem met het gebeurde op de hoogte en herinnerde hem er aan, dat zijn vrouw bezig was de wet op de conventikelen te overtreden: hij moest wel denken aan de gevolgen, die dat kon hebben.

Onmiddellijk schreef Samuël Wesley aan zijn vrouw, dat het een uiterst gevaarlijk ondernemen was, dat zij was begonnen en hij verzocht haar dringend die samenkomsten te staken.

Maar dan antwoordt zij: „Lieve man, wat ben ik blij, dat je mij alleen *verzoekt* met de samenkomsten op Zondagmiddag op te houden. Als je ze mij *verboden* hadt, zou ik natuurlijk, als je vrouw, gehoorzaamd hebben, maar dan had je ook zelf eenmaal voor den rechterstoel van God er de verantwoording voor moeten dragen, dat wij deze gelegenheid verzuimden. Zoolang je alleen maar met een verzoek tot mij komt, dénk ik er niet aan van den ingeslagen weg af te wijken.”

Uit dit antwoord begreep hij, hoe ernstig zijn vrouw deze zaak meende en dat hij haar, ondanks het dreigend gevaar, niet mocht tegenhouden.

En wij begrijpen er uit, welk een karakter die moeder van John Wesley was!

Naast haar vast karakter valt haar verstandelijke ont-

wikkeling op. Zij had verscheiden vreemde talen bestudeerd, waarbij ook Grieksch en Latijn, wat in dien tijd — en dan in Engeland zeker — niet alledaagsch was; zij had een meer dan oppervlakkige kennis van theologie en philosophie en bovendien had zij zich in allerlei practische kerkelijke vraagstukken verdiept.

Daarbij was zij een voorbeeldige moeder. Zij heeft 19 kinderen gehad, van wie er wel verschillende jong stierfen, maar toch had zij een buitengewoon groot gezin te besturen en zij deed het zóó, dat zij inderdaad haar stempel op de kinderen zette. Merkwaardig is, hoe „methodisch” het toeging bij de verstandelijke en de geestelijke ontwikkeling der kinderen, die zij zelf grootendeels in handen had.

In huis ging alles stipt op tijd: opstaan, eten, werken, slapen gaan. Zij zorgde er voor, dat elken dag in huis een tijd van stilte was, dan mochten ook de kleine kinderen hun stemmen niet laten hooren.

Wat het leeren van de kinderen betreft: geen kind mocht vóór zijn vijfden verjaardag leeren lezen, dat vond de moeder te inspannend voor de jonge hersenen, maar was de vijfde verjaardag gevierd, dan werden den dag daarop de lessen dadelijk ernstig begonnen: dan bleef de nieuwe leerling zes uren in de leerkamer en op het eind van den dag moest hij het a-b-c onder de knie hebben; den daarop volgenden dag werd de Bijbel bij Genesis 1 opengeslagen en begon het kleine kind daaruit te spellen. Na drie maanden konden alle kinderen lezen.

Meer gewicht nog dan aan de verstandelijke ontwikkeling hechtte de moeder aan de geestelijke ontwikkeling van haar kinderen. Zelf was zij door een tijd van bangen

twijfel heengegaan, vóór zij de vaste rots van haar behoud vond. Maar nu zij dan ook zelf het levend geloof kende, ging haar niets zóó zeer ter harte, als haar kinderen daarop te wijzen. En zij, die het meer dan druk had met haar groote gezin en met al de lessen, die zij gaf, vond elken dag toch nog tijd om met een van haar kinderen, om de beurt, een uur onder vier oogen samen te zijn. Dit samenzijn had een heel intiem karakter; zij sprak over het geloof en wist haar kinderen er toe te brengen, vrijmoedig en openlijk met haar te spreken over hun strijd en moeite en over de vorderingen, die zij maakten in het geloof. Van deze besprekingen behielden de kinderen de heerlijkste en meest gezegende indrukken. John schrijft later nog vaak over den Donderdagavond, die altijd voor hem was bestemd. —

In zulk een gezin groeide de kleine John op.

Uit zijn vroege jeugd dient één voorval te worden gememoreerd.

Het boosaardig optreden van de gemeentenaren tegen hun predikant ging zóó ver, (gelijk ik reeds vermeldde,) dat men er zelfs niet voor terugdeinsde, de pastorie in brand te steken. Het was de 9e Februari 1709 tegen middernacht. Een van de kinderen werd wakker door het geknetter en door het schijnsel van de vlammen en kon nog tijdig alarm maken, zoodat men zich nog op het laatste oogenblik kon redden. Maar dan blijkt ineens, dat er nog één kind van het groote gezin ontbreekt, de kleine John, die toen nog geen zes jaar oud was. De vader probeert zelf keer op keer door rook en vuur heen binnen te dringen, maar telkens moet hij terugdeinzen. Intusschen is de kleine John zijn bedje uitgevlucht en

staat voor het raam. Toegeschoten mannen zien hem daar en doordat de een gaat staan op de schouders van den ander kan men er juist bij om het kereltje te redden. Nog een oogenblik — en het zou te laat zijn geweest, want vlak daarna stortte het dak in. De vader riep het heele gezin en de bureu bij elkaar en knielde met allen neer om God voor de redding te danken. De moeder heeft van dit oogenblik af de vaste overtuiging gehad, dat God een bijzondere roeping had voor dat kind, dat zoo ter elfder ure uit den greep van den dood was verlost. Zelf heeft John zijn leven lang den indruk van dit voorval bewaard en, hierop zinspelend, noemde hij zich graag „een brandhout uit het vuur gerukt.” Er bestaat zelfs een portret van hem, waaronder een brandend huis is afgebeeld met de woorden uit den Bijbel er bij: „Is deze niet een brandhout, uit het vuur gerukt?”

Toen John bijna elf jaar oud was, moest hij ander onderwijs ontvangen dan zijn moeder hem geven kon. Hij moest worden voorbereid op de universiteit, waarheen hij later zou gaan.

Door de gunst van den graaf van Buckingham kwam hij als leerling in de beroemde Charterhouse-school in Londen. Deze school was oorspronkelijk een klooster der Karthuizers geweest, (zooals aan den naam nog te hooren is,) maar nu was het kloostergebouw deels een tehuis voor oude heeren, deels een jongens-kostschool. De school was zeer beroemd en werd vrijwel uitsluitend bezocht door kinderen van aanzienlijke families.

Temidden van deze rijke jongens kwam John, die het in de pastorie, waar een groot gezin met een klein tractement moest rondkomen, uitermate sober gewend was. Op

de school ging het onder de jongens ruw toe, zooals in dien tijd de gewoonte was. (Wie wel boeken over het Engelsche kostschoolleven las, zal er zich de staaltjes van kunnen herinneren.) John, die door zijn opvoeding anders was dan bijna alle andere jongens, bovendien klein gebouwd, was heel vaak het mikpunt van de plagerijen zijner medescholieren, en deze plagerijen waren lang niet altijd even onschuldig. Het was nog niet het ergste, dat ze vaak al het vleesch van de schaal hadden weggenomen vóór hij aan de beurt kwam: aan vleeschlooze dagen en aan heel sobere maaltijden was hij van huis af wel gewend. Maar er waren slechter en pijnlijker dingen!

In hoeverre John zelf met de verkeerde praktijken van zijn mede-scholieren heeft meegedaan, is moeilijk na te gaan. In elk geval schijnt het wel heel sterk overdreven te zijn, wanneer men zegt, dat hij als een vrome jongen de Charterhouse-school binnenkwam en dat hij na vijf jaar er als een goddelooze jongen vandaan kwam. Daartegen pleit wel, dat hij, ondanks alles, een dankbare herinnering aan dezen schooltijd bewaarde, en dat hij later heel vaak de gelegenheid aangreep, nog eens een bezoek te brengen aan de plaats, waar de grondslagen van zijn kennis waren gelegd. Zelf vertelt hij trouwens met duidelijke woorden, dat hij in die jaren nooit ophield zijn Bijbel te lezen en te bidden. De uitdrukking „goddelooze jongen” schijnt op z'n minst sterk overdreven te zijn. — In het voorbijgaan zij hier nog vermeld, dat ook Samuël, een oudere broer van John, in dezen tijd in Londen woonde: hij was leeraar aan de eveneens beroemde Westminster-school. En Charles, de jongere broer, over wien

wij in het vervolg nog vaak zullen moeten spreken — want hij was later de groote medewerker van John in de zaak van het Methodisme — werd door zijn ouders naar deze Westminster-school gezonden.

Hoofdstuk 3

DE STUDENTENTIJD

In het jaar 1720 kwam John als student in Oxford. In deze stad zou hij, met een kleine onderbreking, blijven totdat hij zijn groote levenswerk zou beginnen, n.l. tot 1735.

John hoorde tot de studenten van „Christ Church.” Hij studeerde buitengewoon ijverig, en door dezen grooten ijver en zijn niet gewonen aanleg was het, dat hij al spoedig onder zijn mede-studenten op den voorgrond trad.

De oude talen waren zijn lievelingsstudie en daarnaast de logica. Hij was een zeer handig debater, in de studentengezelschappen oefende hij zich graag in het debat — een oefening, die hem later wel heel sterk te stade is gekomen. Bovendien had hij een dichterlijken aanleg, zooals alle Wesley's, maar aan het dichten heeft hij, overeenkomstig den raad van zijn moeder, niet te veel tijd gegeven. Zij schreef hem n.l. eens: „Maak van de poëzie je afleiding, niet je levenstaak.” Of zij dezen raad algemeen bedoelde voor alle menschen, dan of ze speciaal van John meende, dat God een andere roeping voor hem had, is niet duidelijk. Het is mij niet bekend of zij ditzelfde ooit aan Charles heeft gezegd, die zoo heel veel heeft gedicht, ook in dienst van het Methodisme. Eerst in 1725 komt er een bepaalde lijn in zijn leven,

door de keuze, predikant te worden. Hij schrijft daarover in een brief aan zijn vader en deze antwoordt hem, dat hij beslist geen predikant moet worden om maar een baantje te hebben, maar wanneer hij het uit het rechte beginsel doet, n.l. om God te verheerlijken en om nuttig te zijn voor zijn mede-menschen, dan zou hij er zich van harte over verheugen. In dit geval moest John maar goed den Bijbel in de oorspronkelijke talen bestudeeren. Zijn moeder schrijft hem dan (23 Februari 1725) den volgende brief, die wel buitengewoon merkwaardig en belangrijk is, niet alleen omdat wij hieruit opnieuw licht zien vallen op de figuur van Suzanne Wesley, maar ook en vooral omdat wij hier op den voorgrond zien stellen enkele dingen, (zelfonderzoek, heilsverzekerdheid, praktische theologie,) die we later bij John Wesley in het middelpunt zien staan. De bedoelde brief over zijn voornemen, predikant te worden, luidt aldus:

Lieve Jacky.

De verandering in je plannen heeft mij veel doen nadenken. Altijd vol vertrouwen, verwacht ik, dat deze verandering zal blijken te zijn het werk van den Heiligen Geest van God en dat ze je los zal maken van wereldsche genoegens en je geest zal voorbereiden en toebereiden om zich op een ernstiger en krachtiger wijze te geven aan dingen van een meer verheven en geestelijken aard. Wanneer het er zoo mee staat, zul je goed doen, deze toebereidingen te laten doorwerken en het goede en besliste voornemen op te vatten, van den godsdienst je levenszaak te maken, want de godsdienst is, strikt

genomen, de eenige zaak waarvan we kunnen zeggen dat ze noodig is: alle andere dingen zijn klein in vergelijking daarmee, wanneer je denkt aan het doel van het leven. Levendig hoop ik, dat je je onderwerpt aan een gestreng onderzoek van jezelf, om te weten of je een gegronde verwachting bezit dat je gered bent en om te ontdekken, of je al dan niet geloof hebt en berouw, want dit zijn de voorwaarden waaraan wij van onzen kant moeten voldoen om deel te kunnen hebben aan God. Als je in dezen staat bent, dan zal de voldoening dit te weten, je overvloedig schadeloos stellen voor je moeiten; maar als dit niet het geval is dan zou daarin een oorzaak van tranen liggen meer dan in welke tragedie ook. Ik kom op den brief, dien je aan je vader geschreven hebt over je kerkelijke loopbaan. Ik ben er erg blij over geweest en wat je voorstelde, had mijn instemming; maar het is een ongeluk, speciaal voor ons gezin, dat je vader en ik het zelden eens zijn. Ik ken den aanleg van je geest en ik geloof dat, hoe eerder je candidaat bent, hoe beter het zal zijn, omdat je je dan met een grootere toewijding kunt toeleggen op de studie van de practische theologie, die, naar mijn bescheiden meening, de beste studie is voor de candidaten tot den heiligen dienst. Je vader is van een andere meening en wil er je, geloof ik, toe aansporen, de critische wetenschap te bestudeeren, die misschien ook wel eenig nut heeft, maar die toch zeker de vergelijking met de andere niet kan doorstaan. Ik bid vurig tot God, dat Hij je beware voor studies van weinig belang, waardoor je

verzuimen zou de studies die absoluut noodzakelijk zijn. Ik geef je geen raad; de almachtige God leide en zegene je.

Suzanne Wesley

Neen, ze geeft geen raad, ze stelt alles in de hand van den Almachtige. Maar intusschen laat ze meer dan duidelijk uitkomen, wat zij van haar zoon wenscht. En zij had nu eenmaal op haar zoon een buitengewoon grooten invloed — dien ze ook verdiende.

Nu ging John theologie studeeren en hij deed het, zooals hij alles deed wat hij aanpakte. Hij legde er zijn hart in en hij besteedde er al zijn tijd en aandacht aan. Ook de boeken, die hij naast zijn eigenlijke studie las, lagen in de richting van zijn toekomstigen arbeid. Het waren in dezen tijd vooral twee geschriften, die een enormen indruk op hem maakten, al had hij wel zijn bedenkingen bij het lezen er van. Het eerste was „De Navolging van Christus” van Thomas à Kempis; het tweede: „Heilig leven en sterven” door Jeremie Taylor.

Opmerkenswaard is, dat wij nu, in dezen tijd van voorbereiding, al trekken bij hem vinden, die hem zijn leven lang zijn bijgebleven en hem hebben gekenmerkt.

Op twee van die trekken wil ik wijzen.

Bij Thomas à Kempis (van wien hij overigens zóó buitengewoon genoot, dat hij hem steeds dankbaar bleef en later zijn *Imitatio* in het Engelsch heeft uitgegeven) leest hij uitdrukkingen, die heenwijzen naar de gereformeerde leer van de praedestinatie. Die uitdrukkingen prikkelen hem. De gedachte, als zou God een deel der menschheid voor eeuwig tot het verderf hebben bestemd, kon hij on-

mogelijk verdragen. Zijn moeder, aan wie hij zijn bezwaren tegen deze gedachten uit de Imitatie schrijft, is het geheel met hem eens, zij ook vindt deze leer „goddeloos en godslasterlijk” en over Thomas à Kempis oordeelt zij, dat hij een man was met meer ijver dan kennis.

Deze afkeer van genoemde leer der praedestinatie is Wesley voortdurend bijgebleven en — zooals we later zullen zien — is dit punt van het allergrootste belang geworden in de ontwikkelingsgeschiedenis van het Methodisme.

Een tweede vraag, die van zooveel gewicht voor Wesley werd, is de vraag naar de verzekerdheid omtrent de zaligheid. Kunnen wij de zekerheid hebben, tot kinderen van God te zijn aangenomen, of zal het moeten blijven bij een hopen en vreezen? Bij den tweeden schrijver dien we noemden, bij Taylor, kwam hij de uitdrukking tegen, dat wij niet kunnen weten of God ons heeft vergeven of niet.

Ook op dit punt loopt hij warm. Weer schrijft hij er over aan zijn moeder en zegt in zijn brief: „Is dan de genade een zaak van zóó weinig beteekenis, dat wij ze niet eens opmerken, als ze in ons leven komt? Als wij in Christus blijven en Hij in ons, dan zullen we daar toch ongetwijfeld wel de ervaring van hebben! Als we dat nooit konden weten, dan zouden we nooit tot de blijdschap des geloofs kunnen komen, maar altijd in vrees en beving moeten verkeerem.”

Maar ondanks deze verschilpunten zetten deze twee mannen door hun geschriften een stempel op zijn leven. Van Thomas à Kempis zegt hij in zijn Dagboek, dat hij het was, van wien hij leerde, dat de ware godsdienst zijn

zetel heeft in het hart, en dat de wet van God niet alleen onze woorden en daden, maar ook onze gedachten moet beheerschen. Hij wil nu tot een' waarachtige vroomheid en heiligheid geraken en neemt daartoe als gewoonte aan, zich elken dag één of twee uren in de stilte en de eenzaamheid terug te trekken, waar hij zich kan overgeven aan vrome lectuur, meditatie en gebed, en voorts om elke week het Heilig Avondmaal te gaan gebruiken. „Ik waakte tegen alle zonde, hetzij in woord of daad,” zoo zegt hij, als hij later op deze periode terugziet.

Men heeft, van Wesley's eigen aanwijzingen gebruik makend, getracht, zijn geestelijk leven uit dezen tijd te ontleden en wijst dan meestal drie trekken aan, die zeer wezenlijk bij hem waren. Men noemt dan deze drie, waarvan ik meen, dat de derde toch zeker de minst „wezenlijke” was.

Ten eerste zijn ritualisme. Onder ritualisme is dan te verstaan het hechten aan de gebruiken en voorschriften van de kerk. Daarbij stonden een soort van biecht en het veelvuldig vieren van het Avondmaal vooraan.

In dit verband is het interessant, op te merken hoe de oudste zuster van Wesley, Emilie, op dit punt heel anders dacht. Over biecht en Avondmaal schreef zij aan John: „Mijn ziel voor je openleggen om je mijn geestelijken staat te laten kennen — ik denk er niet aan; noch voor jou, noch voor eenig predikant, en ik geloof niet, dat ik het ooit zal doen. Ik zal mijn geweten niet stellen onder de leiding van een sterfelijk mensch, even zwak als ikzelf. Voor mijn Meester wil ik staan of vallen. Ik aarzel niet te zeggen, dat alles, wat bij jou en de anderen in deze richting wijst, mij kerkelijke tyrannie schijnt te zijn en

dat jullie je een heerschappij over je gelijken aanmatigt, die God jullie niet heeft gegeven. . . . Ik voeg er aan toe, dat ik niet geloof, dat het veelvuldig gebruik van het Avondmaal noodig is voor de zaligheid, noch dat het een middel is voor de Christelijke volmaaktheid. Vat mijn gedachten niet verkeerd op: ik wil enkel zeggen, dat het wekelijksch of veelvuldig avondmaalgebruik onze vereering voor deze heilige handeling verzwakt en den zegen vermindert, dien wij er uit kunnen trekken.”

Hier wordt wel een eigenaardig licht geworpen op Wesley's ritualisme.

Het gevaar van alle ritualisme ligt in het veruitwendigen van den godsdienst.

Ten tweede noemen wij het ascetisme. *) Het is geen wonder, wanneer wij bij iemand, die zoo groote vereering voor Thomas à Kempis koesterde, ascetische trekken vinden. Bij Wesley vinden wij ze telkens en we vinden ascese in allerlei vorm.

We vinden b.v. ascese in de wijze, waarop hij omgaat met tijd en geld.

Toen hij, in jaren van zeer gering inkomen, een uiterst sober studentenleven had leeren leven, bleef hij op die wijze zijn leven voortzetten, ook toen zijn jaarlijksch inkomen aanmerkelijk grooter werd, en de rest gaf hij aan de armen.

Wat zijn tijd betreft: hij had ontdekt, dat zijn nachten lang genoeg waren, wanneer hij om vier uur 's morgens opstond; dit deed hij dan ook geregeld, en toen hij dit zestig jaar had volgehouden, schreef hij in zijn dagboek:

*) Strengvrome, ingetogen levensopvatting.

„Door de genade van God heb ik nu zestig jaar lang 's morgens om vier uur kunnen opstaan en daaraan heb ik het ongetwijfeld te danken, dat ik nooit langer dan een kwartier per maand slapeloos in mijn bed heb gelegen.” Elken morgen van 4—5 uur besteedde hij aan gebed en Bijbellezen. In de verdeeling en het „uitkopen” van den tijd was hij uiterst nauwgezet. Wat hij eens aan iemand anders schreef, gold ook voor hemzelf: „Gij zijt van geen enkelen dag van uw leven verzekerd; ge zoudt dus niet wijs doen, wanneer ge een moment verloren liet gaan. De kortste weg tot kennis dunkt mij deze: 1. bepaal het doel, dat gij wilt bereiken; 2. lees geen boeken, die niet op een of andere manier naar dit doel leiden; 3. kies onder de verschillende mogelijke boeken de beste; 4. begin niet de studie van eenig werk, als ge niet met het voorafgaande klaar zijt; 5. lees de boeken in zulk een volgorde, dat de lectuur van vandaag die van den vorigen dag kan verduidelijken en bevestigen.”

Rechtstreeksch ascetisme vinden we b.v. ook wanneer de leden van „de heilige club” (waarover wij straks moeten spreken en waarvan John Wesley de ziel was) zich elken Woensdag en Vrijdag tot 's middags drie uur toe van alle voedsel onthielden.

Rechtstreeksch ascetisme hooren we b.v. ook aan het woord, als Wesley op een Evangelisatietoelt is en vele nachten aaneen op den planken vloer slaapt en dan tot zijn medewerker zegt: „Ik heb alle reden om dankbaar te wezen: het vel is bij mij alleen nog maar aan den éénen kant er af.”

Ten derde was daar zijn mysticisme.

Naast de twee schrijvers, die zoo grooten invloed op hem

hadden, was nog een derde gekomen, n.l. William Law. Law had verschillende geschriften uitgegeven over de vroomheid en met ieder volgend geschrift, dat hij uitgaf, werd zijn mystieke neiging al duidelijker. Hij kende vooral de Duitsche mystieken heel goed, en ten slotte werd hij een vurig aanhanger van den genialen „theo-soof” Jakob Boehme.

Welnu: van dezen Law waren het voornamelijk twee boeken, die beslag op Wesley's geest gingen leggen en wel „De Christelijke volmaaktheid” en „De ernstige roepstem.”

Maar het was minstens evenzeer de persoon van Law, die indruk op hem maakte. Toen deze hem, nadat zij elkaar persoonlijk hadden leeren kennen, den raad gaf, de „Theologia deutsch” en de werken van Tauler te gaan lezen, gaf Wesley daaraan dadelijk gehoor. Hij verdiepte zich in die geschriften met zijn volle aandacht. Hij las daarbij ook Fransche mystieken als Madame Guyon en Antoinette Bourignon. En vooral trachtte hij in praktijk te brengen, wat zijn mystieke leidsman hem had gezegd: „Het gebed in den geest en andere vrome oefeningen moeten wij beschouwen als afdoende middelen om de ziel te reinigen en haar te voeren tot eenheid met God.”

Dit mysticisme met zijn verinnerlijking wees in precies andere richting dan het ritualisme met zijn veruiterlijking en het kwam met den zoo bij uitstek practischen geest van Wesley moeilijk overeen.

Geen wonder, dat hij er later goeddeels op terug kwam. Aan zijn broer Samuël schreef hij eens: „De mystieke schrijvers waren de klip, waarop ik bijna schipbreuk in het geloof zou hebben geleden. Zij zouden mij al het

overige, de goede werken inbegrepen, als onnut, minderwaardig en onvruchtbaar hebben doen beschouwen met hun mooie beschrijvingen van de vereeniging met God en van den innerlijken godsdienst.” —

Twee dingen uit Wesley's studententijd wil ik hier nog meedeelen.

Allereerst dat hij den 17en Maart 1726 werd benoemd tot „fellow” van het Lincoln College te Oxford. Dat was niet alleen een eer, maar bovendien gaf het allerlei voordeelen. De fellows woonden met elkaar in het gebouw van het College en ze gebruikten daar ook gezamenlijk de maaltijden. Bovendien kregen ze een groote financiële tegemoetkoming voor hun studie; er werd van hen gevraagd, dat zij ernstig studeerden, ze moesten naar hoogere graden in de theologie staan en daarnaast moesten ze jonge studenten hulp bij hun studie verleen. Ieder fellow moest op zijn beurt — in den regel om de drie jaar — een preekbeurt houden in St Mary voor de professoren en studenten in de theologie. Wat in dit verband met Wesley eens gebeurde, toen hij aan de beurt was om daar te preeken, moet later afzonderlijk worden vermeld.

Het tweede is het bestaan van de reeds genoemde „holy club,” de heilige vereeniging.

John Wesley was van Oxford uit eenigen tijd in Epworth geweest om zijn vader, die ziek was, bij zijn gemeentelijk werk te helpen.

Toen hij in 1729 in Oxford terugkwam, vond hij daar een gezelschap van enkele studenten, waarbij hij zich dadelijk aansloot en waarvan hij al spoedig de ziel werd. In het begin was het een heel klein groepje, een viertal

studenten. Langzamerhand voegden er zich nog wel enkele bij, maar groot is de vereeniging niet geworden, er is op zijn hoogst een ledental van een vijftien of zestien geweest.

Van hen, die met John en zijn broer Charles Wesley deze club vormden, noem ik hier slechts twee namen, omdat we deze twee later nog weer tegen zullen komen, n.l. Benjamin Ingham, dien we in het volgende hoofdstuk met de Wesley's naar Amerika zullen zien trekken, en George Whitefield, die een heel bijzondere plaats heeft in de ontwikkeling van het Methodisme.

Deze groep studenten bedoelde, een anderen toon in het studentenleven te laten hooren. Tegenover het holle en oppervlakkige en ook vaak slechte, dat onder de studenten van hun tijd werd gevonden, wilden zij een echt Christelijk leven leiden. Daartoe wilden zij elkaar versterken wat hun vroomheid, maar ook wat hun studie betrof. Elken avond kwamen zij bijeen, begonnen hun samenkomst met gebed en bespraken wat zij overdag hadden gedaan en wat zij bij hun studie waren tegengekomen.

John Wesley trad in dezen kring sterk op den voorgrond. Hij was de oudste, maar hij was ook voor zijn leeftijd buitengewoon ontwikkeld, had inzicht in vele dingen en was ook naar zijn karakter, dat een heerschzuchtigen inslag had, als geboren om leiding te geven. Hij was het ook, die deze groep van jongeren er toe bracht, hun tijd en krachten aan philanthropischen arbeid te geven in den vorm van bezoek aan armen en gevangenen en werk onder de jeugd, en die hen aanspoorde, zooveel zij kon-

den weg te geven, waarbij hijzelf het duidelijke en sterk sprekende voorbeeld gaf.

Als Wesley, dien men wel den vader van de Inwendige Zending in de Engelsche wereld heeft genoemd, op deze wijze de studenten in het practische, Christelijke werk betreft, dan denken we onwillekeurig aan Wichern, den vader van de Inwendige Zending in het algemeen, die eveneens de studenten opriep, zich aan philanthropischen arbeid en aan Evangelisatiewerk te geven en hun daarbij voorhield: „Wie zegt met de betooning zijner Christelijke liefde te willen wachten totdat hij „ausgebildet” (afgestudeerd) is, die bewijst daarmee enkel, dat heel die Christelijke liefde slechts „eingebildet” (ingebild) is.” —

In elk geval: Wesley en zijn clubgenooten waren niet van meening, dat studenten te jong waren voor dergelijk werk. Zij zullen wel eens met een kloppend hart de gevangenis zijn binnengestapt, maar zij gingen dan toch. Zij meenden hier een roeping te hebben, die zij zoo trouw mogelijk vervulden en waartoe zij zich o.a. ook sterkten door elke week gezamenlijk op te gaan ter viering van het Heilig Avondmaal. In dit laatste hebben wij natuurlijk weer den directen invloed van John te zien.

Wesley's vader, aan wien de zoons over hun plannen en over hun werk schreven, was er zeer mee ingenomen. Hij schreef hun terug: „Ik kan met één woord zeggen, hoe ik er over denk. Valde proba (ik keur het volkomen goed).” En hij sprak zijn blijdschap er over uit, dat hij te Oxford twee zoons had, die „tegen de wereld en den duivel” strijden wilden.

Maar over het algemeen dacht men er heelemaal niet zoo over.

In Oxford werd eenvoudig over deze groep studenten gelachen! Men noemde hen spottend „the holy club” (het heilige gezelschap), en als ze wekelijks naar het Avondmaal trokken, dan was het vaak door een menigte jodelende en plagende studenten heen.

Ook de professoren haalden hun schouders op over deze eigenaardige beweging van zonderlinge, jonge enthousiasten.

In dezen tijd werd ook reeds de naam „methodisten” voor hen gebruikt, waarmee men het methodische in heel hun leefwijze en hun vroomheid aanduidde. Dezen naam moesten zij natuurlijk wel dulden — wat konden zij er aan doen, dat anderen hen zoo noemden? Maar het is er mee gegaan als met vele andere spotnamen. Zij, die er door werden aangeduid, raakten aan den naam gewend, gingen hem zelf gebruiken en beschouwden hem tenslotte als een eere naam.

Reeds in dezen tijd strekte Wesley zijn arbeid tot buiten Oxford uit, hij trok er al telkens op uit en preekte des Zondags in verschillende plaatsen van Engeland en sprak daarbij voortdurend over de Christelijke volmaaktheid en over het getuigenis van den Heiligen Geest.

Zoo werd in Oxford het methodisme geboren.

Het staat hier nog maar in zijn kinderschoenen. Later zou het zich oneindig veel krachtiger en dieper in de wereld openbaren, maar in de „holy club” aan de Oxfordsche universiteit en wel in het bijzonder in den persoon van John Wesley zien we het methodisme in kiem.

Hier dient nog vermeld, dat Wesley er niet toe kon besluiten, de opvolger van zijn vader te Epworth te worden, toen deze te oud werd zijn werk voort te zetten. Hij meende voorloopig nog te Oxford te moeten blijven, waar God hem duidelijk een eigen taak gegeven had. Toen hij er later toch toe kwam, zich voor Epworth beschikbaar te stellen, werd een ander benoemd.

Zijn vader stierf den 25en April 1735.

Op zijn sterfbed getuigde hij van den vrede, dien hij had gevonden, en hij sprak tot zijn kinderen het profetisch woord: „Het Christelijk geloof zal voorzeker in deze landen weer opleven. Ik zal er dan niet meer zijn, maar jullie zult het zien.”

Hoofdstuk 4

DE ZENDELING

Er was in Amerika een jonge kolonie, gesticht bij koninklijk besluit van 9 Juni 1732, die ter eere van den koning Georgië was genoemd. De geestelijke vader van deze kolonie was de destijds in Engeland zeer bekende generaal Oglethorpe, een man, die bijzonder bewogen was over het lot van recidivisten — menschen, die herhaaldelijk in de gevangenis terecht kwamen en die in de hun bekende omgeving zoo moeilijk staande konden blijven. Hij had hoop, dat deze menschen beter een nieuw leven zouden kunnen beginnen in een volstrekt nieuwe omgeving, buiten den invloed van hun oude kameraden. Uit die gedachte is de Amerikaansche kolonie geboren.

Toen die kolonie er eenmaal was, kwamen er zich natuurlijk niet alleen ontslagen gevangenen vestigen, maar ook allerlei menschen, die in eigen land geen middel van bestaan hadden. En nog een ander soort menschen zochten in Georgië al spoedig een toevluchtsoord: het waren zij, die terwille van hun geloof eigen land moesten verlaten, vooral protestanten uit Salzburg, die in dien tijd door den Roomsch-katholieken aartsbisschop aan allerlei vervolgingen waren blootgesteld en voorts „moravische broeders,” die gedurig den weg van Wesley zouden kruisen.

Het was geheel naar den zin van Oglethorpe, dat de laatstgenoemde groepen zich gingen vestigen in het

nieuwe gebied. Immers, hij had van het begin af aan vurig gehoopt, dat zich daar echte, levende Christenen zouden neerzetten, opdat van hen niet alleen een gezegende invloed zou uitgaan op de recidivisten en anderen, die geestelijken steun zouden behoeven, maar opdat daardoor vanuit de kolonie zendingswerk mogelijk zou zijn onder de in de buurt wonende Indianen en er als vanzelf een christianiseerende werking van de kolonie zou uitgaan.

Oglethorpe, die zelf commandant van Georgië was geworden, had gehoord van het werk van Wesley te Oxford en van de „holy club.” Hij richtte het verzoek tot Wesley, of hij zich wilde vestigen als predikant te Savannah, de hoofdstad van Georgië.

Pas had hij geweigerd, naar Epworth te gaan als opvolger van zijn vader.

Wat zal hij nu doen? Zal hij ook dit verzoek van de hand wijzen?

Hij meent, ditmaal niet te mogen weigeren, als zijn moeder tenminste haar goedkeuring aan zijn besluit kan hechten, want aan haar oordeel hecht hij ook in dezen alle waarde. En zij antwoordt onmiddellijk: „Als ik twintig zonen had, zou ik er mij over verheugen, ze allen aan een dergelijk werk te kunnen geven, al zou ik ze ook nooit weer terugzien.”

Wesley laat ons niet in het onzekere, wanneer wij vragen, wat de eigenlijke motieven waren, waardoor hij zoo beslist koos vóór dit Amerikaansche werk.

Hij heeft zich daarover uitvoerig uitgesproken in een schrijven aan een vriend, dat ik hier vertaald wil overnemen. Hij zegt daar:

„Mijn voornaamste motief is, mijn ziel te redden. Ik hoop de ware beteekenis van het Evangelie van Christus te leeren kennen door het te prediken aan de heidenen. Zij hebben geen gekunstelde verklaringen om zich van de teksten af te maken en geen ijdele filosofie om ze te bederven en geen commentatoren om de onaangename waarheden te verzachten. Zij hebben er geen belang bij te schipperen en kunnen dus het Evangelie in zijn eenvoudigheid ontvangen. Ze zijn zelf eenvoudig als kleine kinderen, verlangende den wil van God te leeren kennen en volvaardig om dien wil te doen.

Ik hoop, als ik ontslagen zal zijn van zooveel verzoekingën, als mij hier omringen, met de genade van God mijn gedrag te kunnen brengen op de hoogte van mijn geloof. Ik zou, zonder dat ik bang hoefde te zijn de menschen te kwetsen, mij tevreden kunnen stellen met als voedsel te nemen de vruchten van het land en water. Een Indianen-omgeving biedt geen verleiding om zijn lust naar weelde en gemak te voldoen.

Ik hoop, wanneer ik eenmaal den Engelschen grond heb verlaten in de kwaliteit van een door God gezonden prediker, nooit een woord uit te spreken, dat in strijd is met deze kwaliteit.

Ik ben van mijn geboorte af een groot zondaar geweest en ik ben nog vervuld van vele lagere begeerten, maar ik ben er van overtuigd in mijn hart, dat God — als ik zelf eerst maar bekeerd ben — zich van mij zal willen bedienen om de broeders te

versterken en Zijn naam aan de heidenen te prediken.”

In die stemming en met de uitgesproken bedoeling, eigen geloofsversterking en meerdere heiligmaking te zoeken, vertrok hij naar Amerika.

Dat hij teleurgesteld zou worden in de heidenen, van wie hij meende dat ze niets liever wilden dan Gods wil kennen en doen, spreekt wel vanzelf.

Dat hij teleurgesteld zou worden in zichzelf, van wie hij hoopte dat hij geheel op de hoogte van zijn „kwaliteit” zou staan, ligt niet minder voor de hand.

Hij vertrok in October 1735.

Hij ging niet alleen. Met hem gingen zijn broer Charles en verder Benjamin Ingham, dien we al zagen in de „heilige club,” en Charles Delamotte, die heel nauw aan Wesley verbonden was.

Aan boord van het schip, dat hen naar Amerika zou brengen, bevonden zich ook 26 Moravische broeders, die zich in Georgië wilden vestigen.

Zoals bekend, waren de Moravische broeders Christenen uit Boheme, die, om vervolgingen te ontgaan, hun land hadden verlaten en een toevlucht hadden gevonden op de bezittingen van den origineelen en genialen graaf Von Zinzendorf. In 1722 hadden zij zich daar gevestigd en de kolonie „Herrnhut” gesticht, die al spoedig beschouwd werd als een toevluchtsoord voor allerlei min of meer gelijkgezinden. Zinzendorf, die heel sterk den invloed van den grooten piëtist Spener had ondergaan, zag in deze „Herrnhutters” de verwezenlijking van Speners ideaal van de „ecclesiola in ecclesia”, een kerkje,

d.i. een levende kern, in de kerk, waardoor de kerk tot nieuw leven moest worden gebracht! Deze „broeders” hadden over het algemeen een krachtig, persoonlijk geloofsleven, waarop graaf Von Zinzendorf zijn eigen stempel zette. Bij den graaf stond Jezus en Zijn verzoenend lijden en sterven heel sterk in het middelpunt en vooral de liederen, die hij voor de broederschap dichtte, spraken in altijd nieuwe wendingen van Jezus' bloed en wonden. De heenwijzing naar het lijden van Jezus moest de menschen tot wederliefde en tot overgave bewegen. Zinzendorf sprak ook zeer nadrukkelijk over de zending, maar zei welbewust, dat men niet ons „Christendom”, maar het Evangelie aan de heidenen brengen moest.

Welnu: ook de 26 Herrnhutters, die onder de leiding van hun „bisschop” David Nitschmann de reis naar Georgië meemaakten, waren levende Christenen. Door de aanraking en omgang met deze menschen zou Wesley een grooten zegen voor zijn verder leven ontvangen.

Aan boord zette Wesley het strenge leven, dat hij tóch al gewend was te leiden, zoo mogelijk nog verscherpt voort. Ook hier stond hij 's morgens om vier uur op, hij onthield zich aan boord niet alleen geheel van het gebruik van wijn, maar ook van vleesch. Na eenigen tijd ontzegde hij zich met zijn vrienden geheel het avondeten. Eens was Wesley's bed door een overslaande stortzee zóó kletsnat geworden, dat hij er niet op liggen kon, hij moest dien nacht op den grond slapen. Hij merkte, dat een mensch dat heel goed verdragen kon, want hij sliep dien nacht uitstekend en was den volgenden morgen even frisch als gewoonlijk. Voortaan sliep hij 's nachts vaak op den vloer.

Zelf beschrijft hij nauwkeurig, hoe hij en zijn vrienden het leven aan boord hadden ingericht gedurende de lange zeereis, die ze hadden te maken.

Als ze om vier uur waren opgestaan, brachten ze eerst een uur door in stille afzondering, waarbij ze voor zichzelf den Bijbel lazen en baden. Van vijf tot zeven uur bestudeerden zij met elkander den Bijbel, waarbij zij winst deden met de geschriften van vromen uit de christelijke oudheid. Om acht uur, na een eenvoudig ontbijt, werd een godsdienstoefening gehouden, waarbij alle passagiers werden uitgenoodigd. Van negen tot twaalf leerde John Duitsch, waarbij de Herrnhutters hem hielpen, Charles schreef preeken. Delamotte leerde Grieksch, Ingham gaf les aan de kinderen aan boord. Om twaalf uur vertelden ze elkaar wat ze 's morgens hadden gedaan. Na het middagmaal onderhielden zij zich met de overige passagiers, met wie ze lazen en spraken over het geloof. Om vier uur had de tweede godsdienstoefening plaats. Van vijf tot zes hadden ze weer een uur van afzondering. Daarna werd nog met groepjes passagiers, die dit wenschten, door elk der vier vrienden gelezen; om zeven uur woonde John den avonddienst der Duitschers bij. Om acht uur kwamen ze nog eens samen voor onderlinge besprekingen, tusschen negen en tien uur begaven zij zich ter rust, „en dan” — zoo zegt Wesley er bij — „kon noch het slaan der golven, noch het slingeren van het schip ons den slaap, dien God gaf, rooven.”

Toen kwam het oogenblik, dat op Wesley zoo'n onvergetelijken indruk zou maken en dat hij in zijn dagboek dan ook nadrukkelijk vermeldt.

Het was op Zondag, 25 Januari. Er woedde een geweldige

storm, die niet alleen de passagiers, maar ook de bemanning het ergste deed vreezen. Toch begaf John zich 's avonds zeven uur nog naar de godsdienstoefening van de Herrnhutters. En tijdens die godsdienstoefening gebeurde het, dat een kolossale stortzee overkwam; het water spoelde met zulke massa's binnen, alsof het schip al naar de diepte ging; het groot-zeil sloeg kapot. Er stegen luide kreten van schrik en angst aan alle kanten op, maar onder de Herrnhutters was er niet één, die zich verschrikt of angstig toonde: ze gingen rustig door met het zingen van het lied, dat zij hadden aangeheven. Dat maakte op Wesley een zeer diepen, onvergetelijken indruk!

Zelf was hij op dat critieke moment allerminst vrij van doodsrees geweest, en nu zag hij hier menschen, die den vrede Gods als iets van-zelf-sprekends bewaarden, ook bij het dreigen van den dood.

Hij sprak er later een van hen over aan.

„Waart ge dan inderdaad niet bang?” zoo vroeg hij hem.

„God zij dank, neen,” zoo luidde het rustige, verzekerde antwoord.

„Maar hadden uw vrouwen en uw kinderen dan geen angst?”

„Neen,” zoo luidde weer het antwoord, „onze vrouwen en kinderen vreezen den dood niet.”

En Wesley besefte, dat hij zelf nog heelemaal niet zoo ver was. —

Begin Februari 1736 zetten ze voet aan wal in de nieuwe wereld, waar aan Wesley zoo'n belangrijke taak was opgedragen.

Hij zou er niet lang arbeiden, nog geen twee jaren.

Op den 2en December 1737 zou hij weer naar Engeland terugreizen en in zijn dagboek schrijven: „Ik schudde het stof van mijn voeten en verliet Georgië, na hier een jaar en ongeveer negen maanden het Evangelie te hebben gepreekt, niet zooals ik het moest, maar zooals ik het kon.” —

Toen hij in Amerika was aangekomen, was een der eerste en sterkste indrukken — zoo vertelt hij zelf in zijn dagboek — de ontmoeting, die hij den dag na zijn aankomst had met Spangenberg, den leider der Herrnhutters in Amerika.

Deze Spangenberg zou later Zinzendorfs opvolger worden. In vrijwel alle opzichten was hij verschillend van zijn genialen voorganger: hij zou een periode van rustige ontwikkeling inleiden. Maar hoe verschillend ze ook waren, ze leefden uit hetzelfde persoonlijke, bewuste geloof! En als Wesley Spangenberg ontmoet, dan is het weer van den kant der Herrnhutters, dat Wesley voor de diepste levensvragen wordt gesteld.

Ik wil de ontmoeting tusschen deze twee mannen weergeven, zooals Wesley zelf het doet.

Hij wilde Spangenberg raadplegen over de wijze, waarop hij het best zijn werk onder de kolonisten en onder de Indianen zou kunnen aanpakken. Toen volgde dit gesprek:

„Mijn broeder” — zei Spangenberg tot Wesley — „mag ik u vooraf een of twee vragen stellen. Bezit gij in uzelf het getuigenis van God? Getuigt Gods Geest met uw geest, dat gij een kind van God zijt?”

Nu was juist het punt van het getuigenis des Geestes voor Wesley zeer gewichtig en in zijn preeken legde hij

er altijd grooten nadruk op. Maar nu de vraag hem zelf gesteld werd, en zoo op den man af, ontweek hij het antwoord. Hij werd verlegen onder dit zeer persoonlijke gesprek.

Spangenberg merkte zijn verlegenheid en vervolgde zijn vraaggesprek:

„Kent gij Jezus Christus?”

„Ik weet,” antwoordde Wesley, „dat Hij de Verlosser der wereld is.”

„Dat is waar, maar weet gij, dat Hij u heeft gered?”

„Ik vertrouw, dat Hij gestorven is, om mij te redden.”

Spangenberg voegde er nog een enkele, laatste, vraag aan toe.

„Kent ge u zelf?”

Op deze vraag meende Wesley wel bevestigend te kunnen antwoorden, al kwam ook nu nog het antwoord er wel wat aarzelend uit. Wesley teekent bij dit gesprek aan, dat hij achteraf vreest, dat het ook bij dit antwoord slechts ijdele woorden waren, die hij sprak.

Als Spangenberg hem daarna van zijn eigen leven en van zijn bekeering vertelt, maakt dit op Wesley den allerdiepsten indruk. Het is weer, als in dat critieke moment in den grooten storm: opnieuw voelt hij een groot tekort in eigen leven. Deze man heeft iets, dat hij nog niet kan zeggen te bezitten. Zal het ooit zoover met hem komen? Zal hij ooit het doel bereiken, waarvan hij immers zelf gezegd had, dat het hem bij het aanvaarden van de zendingstaak voor oogen had gestaan: „Ik ga naar Amerika om mijn eigen ziel te redden”? —

Over het werk, dat hij in Amerika verrichtte, behoeven we niet lang uit te weiden.

In elk geval kunnen er twee dingen van worden gezegd, n.l. dat het gedaan werd met de grootste toewijding en ijver — en dat het toch op een volslagen mislukking uitliep.

Van Wesley's toewijding en ijver zouden we menig staaltje kunnen geven. Ik noem b.v. het groote aantal diensten, door hem gehouden. Zondagsmorgens om vijf uur hield hij reeds de eerste godsdienstoefening. Hij preekte in allerlei talen — zijn talenaanleg en -studie kwam hem hier onder de kolonisten uit alle mogelijke werelddelen zeer te pas! Hij preekte niet alleen in het Engelsch, maar ook wel in het Duitsch, dat hij pas aan boord had geleerd, en in het Fransch en het Italiaansch. Hij begon zelfs nog Spaansch te studeeren om de Spaansche Joden met het Evangelie te bereiken.

Hij vormde ook hier weer „groepen”, die één à twee keer per week moesten samenkomen en elkaar moesten opbouwen en vermanen. Ook hier gaf hij weer zijn beste zorgen aan het zwakke en geringe: armen, zieken, kinderen hadden zijn eerste liefde.

Een klein staaltje van de wijze, waarop hij de kinderen onderwees, niet alleen door zijn woord, maar ook door zijn voorbeeld, is het volgende:

Naar de kindersamenkomsten kwamen altijd verschillende arme kinderen, die er geen schoenen op na hielden en die dan ook blootsvoets verschenen. Wesley merkte dat de wél-geschoeiden hen bespotten en plaagden. Nauwelijks heeft hij dit gemerkt, of hij verschijnt in de eerstvolgende samenkomst zelf blootsvoets — en met het bespotten was het uit.

Aan het eigenlijke zendingswerk onder de Indianen kon

hij veel minder doen dan hij gedacht en gehoopt had. In Savannah was zoo heel veel voor hem te doen en bovendien verzette de gouverneur er zich tegen, wanneer hij er op uit wou trekken om de Indianen in hun woonplaatsen op te zoeken. De gouverneur had, zooals wij reeds merkten, ook wel degelijk de geestelijke belangen van de Indianen op het oog, maar de kolonie zelf had toch, volgens hem, de eerste rechten.

In Savannah werd het werk van Wesley stellig wel gewaardeerd en de kerken waren steeds vol wanneer hij met zijn prediking optrad. —

Dat zijn werk toch op een mislukking uitliep, kwam voornamelijk door twee oorzaken.

De eerste was zijn strak ritualisme, dat hij ook hier in de nieuwe wereld nog niet kon afleggen. Hij, die zooveel mogelijk naar de gebruiken van de oude kerk wilde terugkeeren, wilde niet anders doopen dan door onderdompeling en deze „nieuwigheid” viel hier allermint in den smaak. Daarbij kwam, dat hij aan verschillende menschen het Avondmaal ontzegde, b.v. wanneer hij meende, dat hun doop niet op rechtmatige wijze had plaats gehad. Zoo o.a. aan den voorganger van de gemeenschap der Salzburgers, een beste, vrome Christen, die algemeen hoog stond aangeschreven. Dergelijk optreden veroordeelde men in Savannah zoo beslist en kras mogelijk, — zooals Wesley het in later jaren zelf zou doen!

Daar kwam nog een ongelukkige liefdesgeschiedenis bij. Al vaker had Wesley teleurstellende ervaringen opgedaan op het punt van de liefde. Hij had destijds, nog in Engeland, een groote genegenheid opgevat voor Betty Kirkham, zuster van een lid van de „holy club”. Toen

dat op niets was uitgelopen, koesterde hij een tijdlang een groote bewondering voor een zeer ontwikkelde en interessante jonge weduwe, Mary Granville. Wesley en zij hebben enkele jaren, onder de pseudoniemen Cyrus en Aspasia, een correspondentie over alle mogelijke onderwerpen gevoerd — maar ook deze verhouding liep tenslotte op teleurstelling uit.

Nu, in Amerika, ontmoette hij weer iemand, van wie hij hoopte, dat zij zijn vrouw zou worden, n.l. miss Hopkey, nicht van den burgemeester van Savannah. Toen het inderdaad scheen, dat de zaak voor elkaar zou komen, brak plotseling alles af, waarschijnlijk omdat miss Hopkey er toch tegen opzag, haar leven te verbinden aan een man, die om zijn uiterst gestrenge opvattingen bekend stond. In elk geval: beiden voelden, dat het niet ging. En Wesley schrijft in zijn dagboek: „Het was 4 Maart 1737, dat God mij vroeg mijn rechteroog uit te rukken; ik nam ook het besluit, met Gods genade dit te doen, maar terwijl ik nog draalde met het offer te brengen, deed mijn vriendin den 12en Maart wat ik nog aarzelde te doen.”

Wesley heeft hierover lang getreurd. Miss Hopkey niet; zij trouwde heel kort daarna met een zekeren Williamson. Deze geschiedenis, waarin Wesley trouwens niet erg verstandig schijnt gehandeld te hebben, haalde hem de vijandschap op den hals van twee zeer invloedrijke personen: van den burgemeester van Savannah en van den genoemden Williamson.

De verhouding werd hoe langer hoe scherper en ze spitste zich tenslotte toe op een rechtzaak, toen Wesley aan Mevrouw Williamson, zijn vroegere verloofde, het Avond-

maal had geweigerd, en men van hem voor deze „eerkwetsing” een schadeloosstelling vroeg van duizenden guldens.

Wesley gaf het feit toe, maar zei, dat hier van „eerkwetsing” in den gewonen zin geen sprake was; dat zij enkel van het Avondmaal was uitgesloten, omdat zij de kerkelijke voorschriften overtrad. Maar verder ontkende hij met den grootsten nadruk, dat het wereldlijk gerecht iets te zeggen zou hebben in deze zuiver kerkelijke aangelegenheid. —

Intusschen was het duidelijk, dat Wesley's werk in Georgië eindigen moest. Hij is, terwijl het verlaten van de gemeente hem verboden was, letterlijk weggevlucht.

En het zoo plotseling afgebroken werk was volstrekt onvruchtbaar gebleven, zooals hij zelf belijdt.

Op zijn ritualisme en op de ongelukkige geschiedenis met miss Hopkey was het gestrand, zoo zeiden wij.

Maar zelf noemt hij nog een andere, een diepere oorzaak voor de mislukking.

„Hoe zou ik, waar ik zelf nog onbekeerd was, anderen hebben kunnen bekeeren?”

Zóó verliet hij Amerika. Geen wonder, dat hij op de terugreis zeer terneergedrukt was. Hij had oogenblikken, waarin hij de toekomst zeer donker inzag. Hij had, bij stil weer, ongemotiveerde angsten. Op deze reis gebeurde het hem ook, dat hij af en toe eenvoudig niet spreken kon tot de mannen aan boord. Hij wilde voor deze twintig man het Evangelie verkondigen, maar het was hem soms volstrekt onmogelijk. En in zijn dagboek teekent hij daarbij aan: „Is dit niet-kunnen een voldoende reden tot zwijgen? Is het, dat de Goede Geest op zoo'n oog-

blik ons van het spreken terughoudt? Of is het een verzoeking van onze natuur of van den booze?"

Deze vragen verdienen overweging. Ik kan niet nalaten, hierbij als parallel te plaatsens, wat ik eens hoorde vertellen van den origineelen Ds Budding, op wiens naam zoo vele verhalen en anecdotes staan. Hij zou eens preeken en de kerk was, als gewoonlijk bij hem, stampvol. Hij verscheen ook wel op den preekstoel, doch enkel om te zeggen: „Menschen, gaat maar naar huis, Budding heeft vandaag niets voor jullie.”

Was dat goed, dat hij alleen maar wilde spreken, wanneer hij iets merkte van de drijfkracht van den Geest?

Of moeten we veel eer zeggen: die man verzaakte op dat oogenblik zijn plicht, hij had die schare niet weg mogen laten gaan, zonder hun het Evangelie te doen hooren?

In elk geval: bij Wesley, van wien men heeft nagerekend, dat hij ongeveer 40.000 maal moet hebben gepreekt in zijn leven, is het wel heel bijzonder, dat hij hier aan boord af en toe niet spreken kon. Wel een bewijs, hoe terneergeslagen hij uit Amerika terugkwam!

Aan boord maakte hij zijn geestelijken staat op, en hij schreef in zijn dagboek (8 Januari 1738):

„Bij het meest onfeilbare van alle bewijzen, het innerlijk besef, ben ik overtuigd

1. van ongelooft, daar ik niet zulk een geloof in Christus heb, dat het mijn hart terughoudt van onrust; dit zou niet zoo kunnen wezen, als ik in God geloofde en waarlijk in Hem geloofde.

2. van hoogmoed, door heel mijn leven tot nu toe; voorzoover ik meende te bezitten, wat ik nu blijk niet te hebben.

3. van groote ongestadigheid; want in een storm roep ik wel ieder oogenblik tot God, maar bij stil weer doe ik het niet.

4. van lichtzinnigheid en weelderigheid van geest, te voorschijn komende als de druk van mij is genomen en aan 't licht tredend wanneer ik woorden spreek, die niet stichten, maar vooral in de wijze, waarop ik over mijn vijanden spreek.

O Heer, red mij, of ik verga! Red mij

1. door een geloof, dat vrede insluit in leven en in sterven;

2. door nederigheid, die mijn hart moge vervullen van nu af aan en altijd, met het scherpe, niet aflatend besef: „Ik heb tot nu toe niets gedaan,” daar ik blijkbaar bouwde zonder fundament;

3. door zoo'n evenwichtigheid, dat ik ieder oogenblik U aanroep, bijzonder als alles kalm is: „Geef mij geloof, of ik sterf; geef mij een nederigen geest en laat anders het leven een last voor mij zijn;”

4. door vastheid, ernst, soberheid van geest; zoodat ik als vuur vermijd ieder woord, dat niet opbouwt en nooit spreek van wie mij tegenstaan of tegen God zondigen, zonder al mijn eigen zonden op een rij vóór mij te plaatsen.”

Met zulke overwegingen in zijn hart naderde hij Engeland.

Den 1en Februari zette hij weer zijn voet op vaderland-schen bodem.

Hoofdstuk 5

DE BEKEERING

We kunnen geen geschiedenis van Wesley's leven opslaan, of wij vinden er in opgenomen de beroemde stukken uit zijn dagboek, waarin hij terugziet op zijn werk in Amerika en waar hij naar binnen ziet, in eigen hart, om zijn eigen geloof te toetsen en tot de ontstellende ontdekking te komen, dat hij, die zooveel tot anderen gesproken en onder anderen gewerkt had, zelf niet bekeerd was en dat zijn geloof het echte niet was.

In de woorden, op het eind van het vorige hoofdstuk aangehaald, beluisterden we al een dergelijke klacht. Maar de bedoelde stukken uit het dagboek, hoe vaak ook aangehaald en hoe bekend ook, mogen hier toch niet ontbreken.

„Ik ben in Amerika geweest om de Indianen te bekeeren; maar ach, wie zal mijzelf bekeeren? wie zal mij verlossen van mijn boos, ongeloovig hart? Mijn godsdienst is een mooi-weers-godsdienst; ik kan er over spreken, ik kan gelooven zolang het gevaar verre is, maar wanneer de dood mij in het gezicht ziet, dan wordt mijn geest onrustig. Ik kan niet zeggen: het sterven is mij gewin.”

„'k Heb in mijn hart een zond'ge vrees, dat ik na 's levens reis zal stranden op de kust.”

„Ik denk inderdaad: als het Evangelie waar is, dan ben ik behouden. Immers, ik gaf en geef niet alleen mijn

goederen tot onderhoud der armen; ik geef niet alleen mijn lichaam over om verbrand te worden of welken dood God ook over mij beschikke; maar ik jaag ook de liefde na, wel niet zooals het moest, maar toch zooals ik kan. Ik geloof nu, dat het Evangelie waar is. . . . Maar in den storm denk ik: stel eens, dat het Evangelie niet waar was! Dan zijt ge de meest dwaze van alle menschen. . . . O, wie zal mij verlossen van deze vreeze des doods? Wat zal ik doen? Waar zal ik die doodsrees ontvluchten?"

Enkele dagen later (1 Februari 1738) schrijft hij het volgende in zijn dagboek:

„Het is nu twee jaar en bijna vier maanden geleden, dat ik mijn vaderland verliet om den Indianen van Georgië het wezen des Christendoms te leeren. Maar wat heb ik zelf gedurende dien tijd geleerd? Ik heb geleerd, wat ik allerminst had vermoed: dat ik, die anderen bekeeren wil, zelf niet tot God bekeerd was.”

Hij is overtuigd, dat hij, evenals de apostel Paulus, reden heeft om zich op allerlei te beroemen. Hij denkt aan anderen en vraagt:

„Zijn zij bekwaam in de philosophie? Ik ook. In oude en nieuwe talen? Ik ook. Zijn zij bedreven in de theologie? Ik heb ook vele jaren theologie gestudeerd. Kunnen zij vloeiend spreken over geestelijke dingen? Ik kan het ook. Zijn zij mild in het geven van aalmoezen? Zie, ik gaf al mijn goederen om de armen te voeden. Geven zij hun arbeid ten nutte van anderen? Ik heb meer overvloedig gearbeid dan zij allen. Zijn zij bereid te lijden voor hun broederen? Ik heb niet alleen mijn vrienden opgegeven, maar ook mijn reputatie, mijn gemak, mijn land; ik heb

mijn leven in de waagschaal gesteld, trekkende naar vreemde landen; ik heb mijn lichaam overgegeven om verslonden te worden door de diepte; gezengd door de hitte; opgeteerd door inspanning en vermoeienis of wat God maar over mij zou brengen. Maar — kan dit alles mij aannemelijk maken voor God? Kan dit alles mij rechtvaardigen voor God? Geeft dit alles mij een recht op den heiligen, hemelschen naam van Christen? In geen deele!”

En nadat hij hierover nog verder heeft uitgeweid, gaat hij voort:

„Ik heb aan de einden der aarde geleerd, dat ik vervallen ben van de heerlijkheid Gods, dat mijn hart geheel verdorven en verwerpelijk is en bijgevolg mijn leven ook, want een kwade boom kan geen goede vruchten voortbrengen. Ik heb geleerd dat ik, het leven Gods missende, een kind des toorns ben en een erfgenaam der hel. Ik heb geleerd, dat mijn werken, mijn lijden, mijn eigene gerechtigheid er zóó verre van verwijderd zijn mij te verzoenen met een beledigd God en te kunnen dienen tot uitwisching van de kleinste mijner zonden, (die talrijker zijn dan de haren mijns hoofds,) dat ze den blik van de Goddelijke gerechtigheid niet zouden kunnen dragen en zelf verzoening behoeven. Ik heb geleerd, dat ik het oordeel des doods in mijn hart draag en dat ik in mijzelf niets heb om op te pleiten en dat mij dus geen andere hoop op rechtvaardiging blijft dan in de genade, door de verlossing, die in Jezus is; geen andere hoop dan dat ik, Christus zoekende, Hem zal vinden en in Hem bevonden zal worden, niet hebbende de rechtvaardigheid, die uit de wet is, maar die uit het geloof in Christus

is, n.l. de rechtvaardigheid, die uit God is, door het geloof.”

Zóó ziet hij zichzelf.

En als de menschen hem willen troosten en zeggen: maar ge hebt toch geloof — dan zegt hij: „dat hebben de duivelen ook wel — een soort van geloof.” Het hangt er maar van af van welk soort ons geloof is. Wij hebben behoefte aan een geloof, dat de wereld overwint. „Het geloof, dat ik noodig heb, is een vast en zeker vertrouwen, dat, om de verdiensten van Christus, mijn zonden mij vergeven zijn en ik verzoend ben met God; het geloof, dat zegt: „Ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij, en hetgeen ik nu leef, leef ik door het geloof in den Zoon van God, die mij liefgehad heeft en Zichzelf voor mij gegeven heeft”.” En dat geloof bezat hij niet.

Wel is het hoogst merkwaardig, dat hij later zijn dagboek niet kan uitgeven, zonder er aantekeningen bij te plaatsen, waardoor de teekening wel eenigszins wordt geretoucheerd. Later meent hij, dat in de aangehaalde stukken een tè radicale voorstelling is gegeven en tè besliste uitspraken zijn gedaan.

Bij de uitdrukking, dat hij nog niet bekeerd was, plaatst hij later de noot: „Ik ben daar niet zeker van.” En bij de woorden, dat hij „een kind des toorns en een erfgenaam der hel” was, zegt hij later: „Dat geloof ik toch niet; maar ik had toch het geloof van een knecht en niet dat van een zoon.”

Het zou waarlijk geen wonder zijn geweest, wanneer het besef van „roeping”, dat hem vaak zoo zeer had gesterkt, hem in dezen zwarten tijd ontvallen was en als hij ge-

meend had, nu, in deze omstandigheden, niet meer het Evangelie aan anderen te mogen prediken.

In dit opzicht heeft hij ook volop zijn vragen en zijn twijfelingen gehad. En weer was het een Herrnhutter, die hem verder hielp. Zooals hij op den oceaan door Herrnhutters geestelijk was gesterkt, zooals Spangenberg hem in Amerika had opgeschrikt en voor diepe levensvragen had gesteld, zoo zou hij nogmaals naar het licht worden geleid met hulp van Herrnhutter zijde!

Een week na zijn terugkeer in het vaderland, n.l. 7 Februari 1738 — „een dag, die zeer waard is herdacht te worden,” zoo teekent hij er bij aan — ontmoette hij in Londen een zekeren Peter Böhler. Deze was met eenige anderen op weg naar Georgië en wachtte op een schip, waarmede hij den overtocht zou kunnen maken.

Van de eerste ontmoeting af voelen de beide mannen zich tot elkaar aangetrokken.

Al spoedig vertelde Wesley zijn nieuwen vriend van zijn levensloop en zijn geestelijke moeilijkheden. En Böhler voelde onmiddellijk, waar hij het mes in moest zetten.

Blijkbaar was het bij Wesley *het eigene*, dat in den weg stond: eigen deugd, eigen goede werken, eigen denken, om daardoor op te klimmen tot God.

Te Oxford, waarheen Wesley Böhler had meegenomen, begint deze plotseling over zijn filosofie te spreken. Het gesprek werd gevoerd in het Latijn, want Böhler verstond geen Engelsch en Wesley kon zich heel wat gemakkelijker in het Latijn dan in het Duitsch uitdrukken. „Mi frater, mi frater, excoquenda est ista tua philosophia” — mijn broeder, mijn broeder, die filosofie van je moet over boord.”

Böhler bracht Wesley tot het inzicht, dat hij een heel verkeerd begrip van het geloof had: het geloof is niet het toestemmen van allerlei geopenbaarde waarheden, maar geloof is „een vast vertrouwen, dat de ziel stelt in God en dat hem de zekerheid geeft, dat zijn zonden hem vergeven zijn door de verdiensten van Christus en dat hij verzoend is met God.” —

Het valt op, dat dit „nieuwe inzicht” bijna woordelijk overeenkomt met wat hij in den nood van zijn ziel kort te voren in zijn dagboek had geschreven. Toch doet het hem als iets nieuws aan en hij komt er nadrukkelijk tegen in verzet. Evenzoo verzet hij zich tegen de uitspraak van Böhler, dat de bekeering vaak plotseling plaats heeft en dat dan meteen groote vrede de ziel vervult.

Als Wesley op deze punten zich nog maar niet gewonnen kan geven, verwijst Böhler hem eenvoudig naar het Nieuwe Testament, dat hij dan opnieuw in het oorspronkelijk gaat lezen en bestudeeren.

Intusschen blijft het in zijn ziel nog even donker.

Wesley spreekt er bij een van hun ontmoetingen over, dat hij in deze omstandigheden beter met prediken kon ophouden. Maar dan geeft Böhler hem den raad, waarvan men terecht heeft opgemerkt, dat deze uiterst gevaarlijk was; maar Böhler zag zeker zóó veel echtheid in Wesley's zielestrijd, dat hij het toch waagde dien raad te geven: „Predik het geloof in de verwachting dat ge het zult ontvangen, dan zult ge het straks prediken, omdat ge het ontvangen hebt.”

Böhler wilde niet, dat Wesley de groote gave, die God hem gegeven had, zou verwaarloozen.

Wesley is dan ook blijven prediken en hij bleef opwek-

ken tot bekeering, terwijl hij zeide, zelf nog niet bekeerd te zijn!

Karakteristiek voor hem en wel zeer merkwaardig is het, dat hij ook in dezen tijd zijn prediking en zijn opwekking niet beperkte tot de officieele gelegenheden, dat hij op den kansel stond, maar hij deed het altijd en overal: op reis, in hotels, op den weg, waar de menschen maar naar hem luisteren wilden.

Teekenend is ook, dat hij, de ritualist, in dezen tijd bij zijn preeken brak met de formulier-gebeden, die in Engeland overal gelezen werden, en tot het vrije gebed overging. —

Te Londen werd den ten Mei 1738 de z.g.n. Fetterlane-vereeniging opgericht „volgens de regels van de Herrnhutters en volgens aanwijzing van Böhler.” Welk aandeel Wesley in de oprichting had, is niet heelemaal duidelijk, maar in elk geval sloot hij er zich dadelijk van harte bij aan. Hij verwachtte er veel van. Het lag trouwens geheel in de lijn van „the holy club” uit zijn Oxfordschen tijd.

De regels van deze vereeniging zijn belangrijk genoeg met het oog op het latere methodisme, om hier te worden overgenomen.

„1. Wij willen eens per week samenkomen, om elkander de misdaden te belijden volgens het bevel van God, gegeven door Jakobus, en voor elkander te bidden, opdat wij genezen.

2. De personen, die zoo samenkomen, worden verdeeld in groepen of kleine gezelschappen, waarvan geen enkele mag bestaan uit minder dan vijf of meer dan tien personen.

3. Elk spreke zoo vrij, open en precies als hij kan over

den waren toestand van zijn hart, over zijn verschillende verzoeken en bevrijdingen sinds de laatste samenkomst.

4. Alle groepen komen elken Woensdagavond om acht uur samen en elke samenkomst begint en eindigt met gezang en gebed.

5. Ieder, die tot de vereeniging wenscht te worden toegelaten, moet antwoorden op de vraag: „Waarom wilt ge bij ons komen? wilt ge geheel open zijn? wilt ge op geen enkele manier terughouding koesteren? hebt ge bezwaar tegen onze regels? (die dan gelezen worden).

6. Wanneer een nieuw lid wordt voorgesteld, sprekende ieder die tegenwoordig is openlijk en klaar de bezwaren uit, die hij tegen hem heeft.

7. Zij, tegen wie geen redelijke bezwaren worden ingebracht, vormen een of meer afzonderlijke groepen gedurende hun proeftijd en een bepaald persoon wordt aangewezen om hun bij te staan.

8. Na een proef van twee maanden worden zij, wanneer ook dan geen bezwaren tegen hen worden ingebracht, in de vereeniging opgenomen.

9. De vierde Zaterdag van de maand worde beschouwd als een dag van algemeene voorbedding.

10. Op den daarop volgenden Zaterdag worde een liefde-maal gehouden, 's avonds van zeven tot tien uur.

11. Geen lid mag handelen in strijd met de regels der vereeniging; wanneer personen, na driemaal vermaand te zijn, geen gehoor geven, worden zij geacht geen lid meer te zijn.”

Wesley is met de beste voornemens beziel.

Hij schrijft in zijn dagboek: „Ik besloot, Gods genade

zonder ophouden te zoeken, volstrekt opgevende alle vertrouwen in mijn goede werken of in mijn eigen gerechtigheid — tot nu toe, helaas, het eenige fundament voor mijn verwachtingen — en er mij op toeleggende door onophoudelijke gebeden te vragen het rechtvaardigmakend geloof en de volstreckte overgave van mijzelf aan de verzoenende kracht van het bloed van Christus, voor mij gestort, dat vertrouwen in Hem als in *mijn* Christus, *mijn* rechtvaardigheid, *mijn* heiligmaking, *mijn* verlossing.”

Het is, alsof wij in die laatste woorden den terugslag vinden op een brief, dien Böhler hem schreef. Böhler was n.l. afgereisd naar Amerika. Wesley teekent in zijn dagboek aan: „Peter Böhler verliet Londen. O, welk een werk is God door hem begonnen, sedert hij in Engeland kwam! een werk dat door zal werken totdat hemel en aarde voorbijgaan.”

Welnu: nauwelijks was Böhler afgereisd, of hij schreef aan Wesley een hartelijken brief, waarin o.a. de uitdrukking voorkwam: „Stel, smee ik u, niet uit te gelooven in *uw* Jezus Christus.”

En toen kwam de dag van zijn bekeering!

Ieder, voor wie Wesley niet geheel een onbekende is, weet, dat hij één bepaald moment in zijn leven — het was 24 Mei 1738, 's avonds kwart vóór 9 — als het oogeblik van zijn bekeering aanwijst (zooals hij later de menschen tot die oogblikkelijke bekeering opwekte en hun vaak vroeg: zijt ge bekeerd, wanneer en hoe?).

Wat gebeurde er op dat merkwaardig oogeblik?

Wesley vertelt het zelf met deze woorden:

„Woensdag, den 24en Mei tegen 5 uur in den morgen

opende ik mijn Nieuwe Testament bij deze woorden: „Wij hebben ontvangen de grootste en dierbare beloften, opdat gij der Goddelijke natuur deelachtig zoudt worden.” (2 Petr. 1 : 4.) Toen ik wilde uitgaan, opende ik het opnieuw, en mijn oogen vielen op de woorden: „Gij zijt niet ver van het Koninkrijk Gods.” 's Middags ging ik naar de kerk en daar hoorde ik spreken over: „Uit de diepten roep ik tot U, o Heere. Heere, hoor naar mijn stem, laat Uw ooren opmerkende zijn op de stem mijner smeekingen. Zoo Gij, Heere, de ongerechtigheden gadeslaat, Heere, wie zal bestaan? Maar bij U is vergeving....”

„Des avonds begaf ik mij met tegenzin naar een bijeenkomst in Aldersgate-street, waar iemand Luthers voorrede op den brief aan de Romeinen voorlas. Tegen kwart vóór 9, toen we waren aan de beschrijving, die Luther geeft van de verandering, welke God werkt in het hart door het geloof in Christus, voelde ik mijn hart wonderlijk verwarmd. Ik voelde, dat ik geloofde in Christus, in Christus alleen, voor mijn redding; en de verzekering werd mij gegeven, dat Hij *mijn* zonden had weggenomen, ja de *mijne* en *mij* had verlost van de wet der zonde en des doods.

„Ik begon toen uit alle macht te bidden voor hen, die mij het meest hadden gegriefd en vervolgd. Daarna getuigde ik openlijk voor alle aanwezigen, wat ik nu voor het eerst in mijn hart gevoelde. Maar het duurde niet lang, of de vijand gaf mij in: „Dit kan geen geloof zijn, want waar is uw blijdschap?” Maar ik leerde spoedig inzien, dat wel vrede en overwinning over de zonde wezenlijk verbonden zijn met het geloof in den oppersten

Leidsman ter zaligheid; maar wat de verrukking en vreugde betreft, die in den regel het beginnend geloof vergezellen, vooral bij hen, die door verschrikking zijn heengegaan, daarvan heeft God zich voorbehouden ze te schenken of ze te onthouden, naar Zijn welbehagen." — Zóó vertelt hij zelf zijn bekeering.

Later heeft hij ook hierbij aantekeningen gemaakt. Zooals hij later (gelijk wij zagen) van den tijd vóór zijn bekeering heeft gezegd, dat hij toen toch ook niet zonder geloof was, zoo heeft hij van den tijd na zijn bekeering gezegd: „Niet dat ik toen meteen een waar Christen was" — m.a.w. later heeft hij *de tegenstelling* tusschen vroeger en nu *minder sterk* gevoeld.

Maar dat neemt niet weg, dat er op dien avond van 24 Mei „iets met hem gebeurd is," een gebeurtenis, die heel zijn verder leven bleef nawerken.

Nu ging hij overal getuigen van het nieuwe, dat hij gevonden had. En dat nieuwe was: de rechtvaardigmaking door het geloof en niet door de werken!

Al heel spoedig daarop was het voor hem als Lincoln-fellow de beurt om te preeken in St Mary. Geen wonder, dat hij een tekst koos als Efeze 2 : 8: „Gij zijt uit genade zalig geworden door het geloof." Hij wilde aan de Universiteit, waarmee hij zoo vele banden had en hield, een klaar getuigenis afleggen aangaande het heil, dat hij gevonden had, en hij wilde, zoo mogelijk, anderen de ellende besparen van een twijfeltijd zooals hij zelf had doorgemaakt; hij wilde hen dringen tot het aannemen van de vrije genade, die in Christus is. In deze preek vraagt hij zich af, wat het geloof is, waardoor wij zalig worden. En nadrukkelijk spreekt hij de waarheid uit,

die hij pas zelf in al haar diepte gevonden had: „Het geloof is niet alleen een aannemen van wat het Evangelie van Christus ons zegt, maar het is een rusten op het bloed van Christus, een vertrouwen op de verdiensten van Zijn leven, Zijn sterven, Zijn opstanding; een toevlucht nemen tot Hem als tot ons heil en leven; tot Hem, die Zich gegeven heeft voor ons en die leeft in ons.”

Het is niet noodig, hier verder weer te geven, *wat* hij daar in Oxford als getuigenis deed hooren.

Hoofdzaak is *de wijze, waarop* hij sprak!

Hij sprak als een, die met eigen ooren en oogen „gehoord en gezien heeft.” —

Hier dient alleen nog vermeld te worden, dat Wesley, nu hij door zijn bekeering tot het licht was gekomen, groote behoefte voelde nog nauwer in contact te komen met de Herrnhutters, aan wie hij voor zijn geestelijk leven zoo heel veel te danken had. Hij besloot, naar Duitschland te reizen; hij wilde Herrnhut bezoeken, hij hoopte Zinzendorf zelf te ontmoeten!

Wij komen later uitvoeriger op deze reis terug, die zijn bekeering heeft verdiept en bevestigd en hem dus mede voorbereidde op het groote levenswerk, dat eigenlijk nog beginnen moest.

Zoo is het jaar 1738 heel merkwaardig geweest in het leven van den vader van het Methodisme.

God rustte hem toe tot de bijzondere taak, waartoe Hij hem had geroepen.

Hoofdstuk 6

GEORGE WHITEFIELD EN CHARLES WESLEY

Vóór wij de groote beweging gaan volgen, die in Engeland en Amerika ontstond en waaraan de naam van John Wesley voorgoed verbonden blijft, moeten wij eerst letten op de twee grootste medestanders in het werk.

George Whitefield, wiens naam wij al tegenkwamen in verband met „de heilige club” in Oxford, waartoe ook hij behoorde, zou een van de allergrootste figuren worden in de geschiedenis van het Methodisme, ja feitelijk moeten we John Wesley en Whitefield samen beschouwen als de mannen, aan wie het Methodisme zijn ontstaan, zijn invloed en zijn uitbreiding te danken heeft.

Whitefield was wel langs een heel anderen weg geleid dan de Wesley's.

Hij was 16 December 1714 geboren te Gloucester, waar zijn vader een herberg hield. Toen de vader stierf, werd het er voor het gezin en speciaal ook voor George, den jongste uit het gezin, niet beter op. Hij werd veel aan zijn lot overgelaten en zwierf heele dagen op straat rond. Wel zorgde zijn moeder, zooveel het in haar vermogen was, dat hij goed schoolonderwijs kreeg, maar dat was dan ook alles.

Toen hij een jongen van 15 jaar was, moest hij zijn moeder in de herberg gaan helpen en wat hij in de her-

berg meemaakte was niet erg veredelend! Hij groeide min of meer in losbandigheid op. Zoo vaak hij het van zijn kleine verdienste kon doen, bezocht hij den schouwburg, hij kende geen grooter genot en leefde intens mee in wat hij daar zag en hoorde. Door de voordracht en de uitbeeldingskunst der tooneelspelers heeft hij ontzaglijk veel geleerd wat het uitwendige van zijn later levenswerk betreft.

Eens was hij in de kerk en hoorde hij een preek, die een diepen, onuitwischbaren indruk op hem maakte. Van dit oogenblik af wilde hij met zijn leven een anderen kant uit. Het wordt zijn ideaal, theologie te gaan studeeren. Door groote opoffering van zijn moeder en doordat hijzelf oppasser van rijke studenten wordt, kan hij inderdaad in Oxford de academie bezoeken.

Evenals bij Wesley heeft ook bij hem de Imitatie van Thomas à Kempis een groote rol gespeeld. De Imitatie heeft een stempel op zijn leven gezet.

Geen wonder, dat hij zich in Oxford dadelijk tot „de heilige club” voelde aangetrokken. Maar terwijl hij er zich toe voelde aangetrokken en er meermalen met bewondering naar keek, hoe dat groepje jonge mannen door lachende en spottende studenten heen naar het Avondmaal ging, kon hij toch den schroom niet overwinnen, hij kon maar niet besluiten tot hen toe te treden. Of hij den spot niet op zich kon nemen? Of hij misschien bang was zijn „oppassersbaantje” bij zijn rijkere collega’s te verliezen? . . . In elk geval: eerst na drie jaren doet hij den beslissenden stap en sluit hij zich aan bij „the holy club”. En dan doet hij het ook zoo beslist mogelijk. De voorschriften van de club volgt hij niet alleen, maar hij

overdrijft ze nog. Hij vast zoo lang mogelijk, hij legt zichzelf allerlei boetedoeningen op en hij doet het alles zóó radicaal, dat zijn gezondheid er ernstig onder leed. Maar hij, die misschien vuriger dan de anderen, vuriger zelfs dan John Wesley, naar de heiligmaking trachtte, hij zag eerder dan de anderen in, dat ons streven naar heiligmaking niet tot het groote doel leidt, en hij vond eerder dan de anderen de rechtvaardigmaking, die door het geloof in Christus is. —

Whitefield zou de groote orator worden van de Methodistische beweging.

Wesley was 'n machtig spreker. Maar ongetwijfeld overtrof Whitefield hem in dit opzicht nog verre! Whitefield, die zelf „uit het volk” was, sloot zich in zijn woorden en uitdrukkingen zoo dicht mogelijk aan bij wat er leeft onder het volk, en zijn populariteit was enorm!

Van zijn welsprekendheid zijn tal van staaltjes bekend. Zoo b.v. dit ééne:

Hij beschrijft in zijn preek een opkomenden storm; hij teekent het in zijn woorden, hoe de lucht betreft en al zwarter en dreigender wordt; een vervaarlijke wind steekt op, de golven gaan al hooger en hooger: de masten kraken, het zeil scheurt.

„Wat moet men beginnen?” zoo roept hij uit met angst in zijn stem.

„Zet de boot dan toch uit” — schreeuwt in eens een zee-man, die onder zijn gehoor was en die door zijn levendige uitbeelding zóó geheel was gepakt, dat hij als het ware den storm doorleefde.

„Juist” — zoo gaat Whitefield onmiddellijk door — „dat is het eenige wat wij kunnen doen, wij moeten in de

reddingsboot springen" — en dan spreekt hij van de redding, die in Christus Jezus is.

Een groot tooneelspeler van dien tijd, die hem meer dan eens had hooren preeken, zei dat Whitefield, als hij wilde, heel een gemeente tot tranen zou kunnen roeren alleen door het op bepaalden toon uitspreken van een willekeurigen naam.

Wat Whitefield, die in andere opzichten — b.v. als organisator — ver bij Wesley achterstond, door zijn onvergelijkelijke welsprekendheid voor de methodistische beweging heeft gedaan, is eenvoudig niet te schatten.

Hij was tot het volle licht en tot vollen vrede gekomen, toen de Wesley's nog in Amerika waren. En uit den ontvangen rijkdom deelde hij in zijn prediking mede. Meer nog dan de schitterende voordracht, trof het echte en warme van zijn geloofsgetuigenis. —

Op het groote verschil, dat er tusschen Wesley en Whitefield in dogmatisch opzicht was en op de gevolgen, die daaruit voor de methodistische beweging voortsproten, komen wij later nog afzonderlijk terug. Maar hier moet toch reeds worden aangeteekend, dat Whitefield een aanhanger was, en hoe langer hoe meer werd, van de leer der praedestinatie, waarvan Wesley (zooals we reeds zagen) bepaald afkeerig was.

Whitefield was in aanraking gekomen met Schotsche predikanten, o.a. met de beide Erskine's (die ook in ons land langen tijd zeer bekend en invloedrijk waren) en met den Amerikaanschen, calvinistischen theoloog Jonathan Edwards, wiens „verhandeling over den vrijen wil" door hem met instemming werd gelezen.

Op deze wijze verklaart men in den regel zijn aanhangen

van de leer der praedestinatie, terwijl men dan nog vaak de opmerking er bij maakt, dat Whitefield, die geen extra-groot theoloog is geweest, zeker de diepte van de door hemzelf aangehangen en verdedigde leer lang niet heeft beseft.

Ik meen, dat we bij die invloeden van buiten, die uit Schotland en Amerika op hem werkten, stellig nog een anderen factor in aanmerking moeten nemen. Ik bedoel den psychologischen factor, of, als men het zoo wil noemen: de les, die hij uit zijn eigen levensloop had ontvangen.

Zooals een Paulus op weg naar Damascus plotseling tot staan was gekomen en van een vervolger der Christenen een volgeling van Christus werd, maar het van dat oogenblik af dan ook wist, dat hij niet God, maar dat God hem had gezocht en dat alles uit God was, zoowel ons willen als ons werken; zooals een Augustinus van zijn lichtzinnigheid en zijn eigenmachtig God-zoeken uit plotseling tot het licht van Gods Woord en tot een leven enkel uit de genade kwam en voortaan wist en predikte, dat er geen andere macht in staat was, ons uit de „massa des verderfs” te verlossen dan enkel Gods verkiezende genade — zóó was het in zekeren zin ook Whitefield gegaan.

In Whitefields afkomst en in zijn jeugd was niets, dat heenwees naar een toekomstig discipel- en apostelschap. Maar God Zelf had Zijn machtige en genadige hand op hem gelegd. En zoo was het — gezien zijn levensomstandigheden — allermint een wonder, dat hij zeer sterk die leer aanhing, die bedoelt alle eer voor 's menschen redding te geven aan God alleen.

Wij kunnen over dezen machtigen prediker niet handelen, zonder althans een enkel voorbeeld aan te halen uit zijn preeken, waarbij dan intusschen wel bedacht moet worden, dat speciaal bij hem geldt, dat de glans er voor een goed deel af is, wanneer we lezen wat juist door het uitspreken en de voordracht en den persoon zelf kleur en gloed kreeg. En ook mogen we niet vergeten, dat voor twee eeuwen andere normen voor welsprekendheid golden dan in onzen zakelijken tijd.

Welnu: de aanhaling, die hier volgt, is uit een preek over den farizeër en den tollenaar.

Hij richt zich tot zijn hoorders met deze woorden:

„Hoort gij allen, gij rechtvaardigen in eigen oog, beeft wanneer gij let op het lot, dat u wacht, een lot, dat verschrikkelijker is dan woorden het kunnen uitdrukken of gedachten kunnen bevatten. Als gij weigert u te vernederen, na deze gelijkenis te hebben gehoord, dan roep ik hemel en aarde aan als getuigen tegen u, dat God u zal bezoeken met alle rampen, en dat Hij al de bekers van Zijn toorn zal uitstorten over uw opstandige hoofden.

„Gij verheft u hier, ginds zal God u vernederen, Gij zijt trotsch als de duivel, en ge zult met alle duivelen wonen in alle eeuwigheid. Gij kunt opgaan naar den tempel om te bidden, uw gebeden worden veranderd in zonden en gij keert terug naar uw huizen zonder gerechtvaardigd te zijn. En als ge niet gerechtvaardigd zijt, dan blijft de toorn Gods op u en gij zult u blijven wentelen in uw bloed. Alle vervloeking van de wet zijn voor u. Vervloekt zijt ge, als ge uitgaat; vervloekt als ge thuis komt; vervloekt zijn uw gedachten, vervloekt uw woorden, vervloekt uw daden. Al wat gij doet, of zegt of denkt, van

den morgen tot den avond, is niet anders dan een voortdurende reeks van zonden. Ge kunt hoog vereerd zijn in de strijdende kerk, ge zult geen plaats hebben in de triompheerende kerk. „Vernedert u dan onder de machtige hand van God.” Rukt uit en doet weg elke gedachte aan eigengerechtigheid en elken trotschen waan, die zich verheft tegen de volmaakte gerechtigheid, die ons geschonken wordt door onzen beminden Heere Jezus. Want alleen hij, die zich vernedert, zal verhoogd worden.”

Naast Wesley en Whitefield moet stellig ook Charles Wesley worden genoemd.

Charles was geboren den 18en December 1708 en was dus vijf jaar jonger dan John. Over de jeugd en de omstandigheden, waaronder Charles opgroeide, behoeven wij niets meer te zeggen, want deze waren dezelfde als bij John, totdat hij — gelijk we al hoorden — als jongen naar de Westminster-school te Londen werd gezonden, waar zijn oudste broer, Samuël, onderwijs gaf.

Als Charles in 1726 student in Oxford wordt, (het is juist in den tijd, dat John zich daar niet bevindt, omdat hij dan zijn zieken vader helpt in zijn gemeente,) vat hij eerst het student-zijn wel wat heel gemakkelijk en luchtig op.

John hoort daarvan en neemt hem onderhanden. Maar Charles antwoordt: „Wel, wou je dan, dat ik nu al een heilige was?”

Maar deze houding heeft hij niet lang aangenomen. Hij begon al spoedig „zich te oefenen in de godzaligheid.” Hij brak met zijn oude vrienden, van wie geen goede

invloed uitging, zocht omgang met ernstige jonge menschen, ging elke week naar het Avondmaal, en was een van de oprichters der heilige club, die John bij zijn terugkomst uit Epworth vond.

Charles was een man van intens zoeken.

Ook bij hem vinden wij den „ascetischen” trek, die ons bij John zoo sterk opviel. Als voorbeeld denk ik aan de houding, die hij later aannam, toen een lief dochtertje van hem door de pokken geschonden werd; hij dankte God vurig, omdat nu de verleiding van de schoonheid zijn kind was gespaard.

In allerlei opzicht geleeke Charles op zijn grooten broer. Maar er was tusschen hen toch ook ingrijpend verschil. Charles was de dichter, hij leefde van impulsen. Hij was niet de man van de vaste lijn en van het gestadig doorzetten. Alles hing bij hem af van de stemming: het ééne oogenblik ging het, het andere oogenblik wou het absoluut niet.

Bekend van hem is, dat ook zijn preeken voor een goed deel van de inspiratie van het oogenblik afhing. Het kwam voor, dat hij begon te preeken, maar hij kon onmogelijk op gang komen. Soms nam hij ineens een anderen tekst, in de meening, dat het dan beter zou gaan, maar dan ging het soms weer niet en moest hij eenvoudig ophouden.

Een anderen keer, als hij werkelijk „den Geest” had, was het in alle opzichten geweldig, dan had hij alle hoorders in den greep van zijn woord en op den man af (dat was de kracht van alle methodisten, maar bijzonder van Charles Wesley) richtte hij zijn pijlen.

Zulk een man kon een medewerker van beteekenis zijn;

zelf een beweging als het Methodisme in het leven roepen, dragen en leiden — dat kon hij niet. Daarvoor ontbrak hem de vastheid.

Teekenend is het, dat Charles, die met John samen, zooals wij zagen, de reis naar Amerika had ondernomen en die toen predikant in Frederica was geworden, het eerst den moed verloor en weer sloop was gegaan naar Engeland. Toch waren de bijzondere moeilijkheden, zooals John ze in Savannah had, hem bespaard, al was het ook voor hem in de nieuwe wereld niet gemakkelijk.

Charles had zijn hoofd-werkzaamheid in Bristol, vanwaar hij toch ook Evangelisatie-tochten naar alle streken van Engeland ondernam, zoolang zijn gezondheid dit toeliet.

Hij was zeer gelukkig getrouwd met Sarah Gwynne, die in het werk van haar man en nog heel lang na zijn dood (hij stierf in 1788, zij 1822) in de zaak van het Methodisme meeleeftde.

Zooals we over Whitefield niet konden spreken, zonder uit zijn preeken iets aan te halen, zoo mogen we van Charles Wesley geen afscheid nemen, zonder eenige van zijn verzen te beluisteren. Intusschen moeten we bedenken, dat bij iedere vertaling, ook bij de beste, een vers van zijn glans verliest. (Ik ontleen de hier volgende vertalingen aan den bundel „Geestelijke liederen uit den schat van de kerk der eeuwen.”) Bovendien moeten wij niet vergeten, dat het echte Evangelisatie-liederen wilden wezen: ze zijn geen uitingen van kunst, maar ze zijn dragers van de blijde boodschap.

Ik denk b.v. aan een lied als dit:

Ik weet, dat mijn Verlosser leeft!
Hij is mij zeer nabij.
Ik weet ook, dat mij nooit begeeft
Zijn liefdeheerschappij.

Zijn wil is, dat ik heilig zij,
Mijn hart Hem toegewijd,
Dat ik beleve stil en blij
Zijn tegenwoordigheid.

Eens zal mijn oog in 't zalig oord
Waar Hij mij plaats bereidt,
Den Heer aanschouwen, naar Zijn woord,
In onverderfelijkheid.

Daar is ook het zoo bekende, door ds N. de Jonge ver-
taalde geloofslied:

'k Heb geloofd en daarom zing ik,
Daarom zing ik van gena,
Van ontferming en verlossing
Door het bloed van Golgotha.
Daarom zing ik U, die stervend
Alles, alles, hebt volbracht,
Lam Gods, dat de zonde wegneemt,
Lam van God, voor ons geslacht.

Eeuw'ge Liefde, Godd'lijk Wezen,
Hemels Vreugd! daal in ons neer;
Wil ons kranke hart genezen,
Geef ons Uwen vrede weer.

Jezus, vol van medelijden,
Vol van kracht en heerlijkheid!
Heer, verlos ons van den Booze,
Maak ons voor Uw komst bereid!

Ten slotte herinner ik aan het niet minder bekende:
„Jezus, die mijn ziel bemint.” Ik weet niet, of de wor-
dingsgeschiedenis van dit lied inderdaad is, zooals men
vertelt. Charles Wesley zat een keer voor een open raam,
toen er heel plotseling een storm opstak. Een vogel, door
dien plotseling opstekenden stormwind verschrikt, flad-
dert een oogenblik angstig rond en vliegt het open raam
binnen en zoekt beveiliging onder Wesley's jas. En dan
zingt hij:

Jezus, die mijn ziel bemint,
's Levens stormen loeien, Heer.
O, beveilig mij, Uw kind,
Leg mij aan Uw boezem neer!
Als de golven woedend slaan
Tegen rotsen op en neer,
Laat mij aan Uw zij dan staan
Tot de storm voorbij is, Heer.

And're toevlucht ken ik geen,
Hulp'loos kom ik tot U vliên;
Laat, o laat mij niet alleen,
Wil mij steeds Uw hulpe biên.
Als de zondenlast mij drukt,
Zend dan Uw verlossing neer;
Ben ik zwak en neergebukt,
Schenk mij dan Uw kracht, o Heer!

Zoo zong Charles Wesley in tal van verzen.
En het gezongen woord, dat zoo'n groote plaats had in
alle methodistische samenkomsten, is een voorname
factor geweest in de machtige beteekenis, die de arbeid
van de hier genoemde mannen meer en meer verkreeg.

Hoofdstuk 7

DE GROOTE BEWEGING

Het was een nieuw geluid, dat de beide Wesley's en Whitefield na hun bekeering deden hooren. In het Engeland van die dagen, zooals wij het in het eerste hoofdstuk zagen, was dit geluid niet alleen onbekend, maar ook ongewenscht, althans bij zeer velen, en het is wel droevig, dat vooral de officieele kerk en haar voorgangers zich aan het nieuwe geluid ergerden.

Temeer valt dit op, daar er aan den anderen kant toch ook veel honger bleek te bestaan naar wat waarlijk de zielen kon voeden.

Toen Whitefield als eerste van de drie was bekeerd, bleek het bij hem al dadelijk, dat het heil kennen en van het heil getuigen samen gaan. Waar hij maar eenigszins kans kreeg, daar predikte hij in de kerken van zijn vaderland. En van alle kanten stroomden de menschen toe. Whitefield was nog maar 22 jaar en reeds toen openbaarde zich zijn wonderlijke welsprekendheid, die wel heel scherp afstak tegen de gewoonte van die dagen om preek en gebeden voor te lezen, wat nog vaak heel een-tonig en ongewijd geschiedde.

Nu stond hier een jonge man op den preekstoel, bij wien het nieuwe leven, dat hij gevonden had, opspoot als een fontein!

En daarbij: dit was een prediking, die aansloot bij de diepste behoeften van het menschelijk hart: hier werd gesproken over zonde en verlorenheid, maar ook over vrije genade, die God in Christus aan de wereld geschonken heeft; hier werd gesproken over het vergeefsche pogen, door eigen deugd tot God op te klimmen; de weg des geloofs werd gewezen als de eenige weg ter zaligheid. Het begin was in Bristol, waar Whitefield bij vrienden was, en waar de predikant, die preeken moest, hem vroeg dien dienst te vervullen. Hij deed het en dadelijk sloeg zijn woord wonderlijk in. Hij sprak gedurende zijn verblijf in Bristol elken avond en des Zondags twee keer. Zelf zegt hij: „Het Woord was scherper dan een tweesnijdend zwaard. De prediking van de wedergeboorte en van de rechtvaardiging door het geloof in Christus vond haar weg tot de harten.”

Men deed zijn best om Whitefield, die evenals zijn vrienden naar Amerika wilde gaan, in Bristol te houden; men bood hem een groot traktement aan; men zei hem, dat, als hij er op stond om heidenen te bekeeren, hij die ook genoeg in Engeland vinden kon. Maar hij bleef bij zijn besluit.

En intusschen begon hij het land door te trekken en in vele plaatsen, ook in Londen, het Evangelie te verkondigen.

Overal was de toeloop geweldig en het meeleven intens. En als we terugdenken aan het voorbeeld van zijn prediking, in het vorige hoofdstuk gegeven, en we denken ons daarbij den jongen spreker, die met zooveel vuur en met zooveel overtuiging zijn woord sprak, dan is de ontroering, die hij wekte, wel te begrijpen.

Whitefield ging inderdaad op reis naar Amerika, den 31sten Januari 1738, één dag vóór Wesley uit Amerika terugkwam, zonder van elkaar te weten. 30 November van hetzelfde jaar was Whitefield al weer in Engeland terug. Wesley had in dienzelfden tijd een reis gemaakt naar Herrnhut, waar hij Zinzendorf en zijn volgelingen in hun eigen omgeving had willen leeren kennen.

Toen Wesley van Herrnhut terugkwam, had hij een sterke begeerte, om iets mee te deelen aan anderen wat hij in de gemeenschap met de „broeders” ontvangen had. Geen wonder, dat hij eerst aansluiting zocht bij de Moraviërs in Engeland. Maar ook trok hij in de gevangenis, in Newgate, om den gevangenen de boodschap te brengen van de verlossing, die in Christus is.

Maar de wijde wereld lokte.

In de wijde wereld waren zoo talloos velen, die het Evangelie niet kenden, en die zonder God daarhenen leefden; zoo velen, die in zonden dreigden onder te gaan.

Deze allen moesten gewaarschuwd en getrokken worden. En Wesley begon zijn wereld-evangelisatie.

De laatste maanden van 1738 waren nog niet veel anders dan een krachtige aanloop tot het groote werk. Het was een zoeken en tasten, ook een zoeken van elkaar.

Zoodra Wesley hoorde, dat Whitefield al weer terug was uit Amerika, haastte hij zich naar Londen, „om een lieflijke samenspreking met hem te hebben.”

Wesley en zijn vrienden hadden bij den aanvang van 1739 het besef, dat hun eigenlijke levenswerk zou beginnen en dat Gods kracht over hen was.

In het dagboek van Wesley lezen we van een kleine samenkomst op 1 Januari:

„Hall, Kinchin, Ingham, Whitefield, Hutchins, mijn broer Charles en ik waren op 'n broedermaal in Fetterlane met ongeveer zestig personen. Ongeveer 3 uur in den morgen, toen wij volhardden in vurig gebed, kwam de kracht van God machtig over ons, zóó, dat velen het uitschreeuwden van bovenmatige vreugde en velen op den grond vielen. Zoodra wij een weinig bekomen waren van den schrik en de verbazing bij de tegenwoordigheid van Zijne Majesteit (d.i. God), riepen we samen uit: „Wij prijzen U, o God; wij erkennen, dat Gij de Heer zijt”.“

Wesley teekent dit gebeuren zóó, alsof het een uitstorting van den Heiligen Geest was.

En Whitefield zegt van deze eerste dagen van Januari, dat ze „een waar Pinksteren” waren en hij had de onverstoorbare overtuiging, dat God op het punt was, groote daden te doen.

Zóó trokken zij het nieuwe jaar in.

Maar terwijl ze het groote gebeuren tegemoet trokken, stuitten zij op fellen tegenstand. Overal vonden zij slagboomen op hun weg. Het moeilijkste was wel, dat op vele plaatsen aan de beide Wesley's en aan Whitefield het optreden in de kerken verboden werd.

Het is voorgekomen, dat Wesley op een morgen in een gemeente optrad en dat hij des avonds het vervolg van de ochtendpreek wilde houden. Maar toen de predikant ter plaatse, die zelf in de kerk zat, de preek hoorde en den geest merkte, die daaruit sprak, verbood hij hem des avonds het optreden in zijn kerk.

Wesley liet zich daardoor niet uit het veld slaan; hij zei alleen: voortaan zal ik er wèl voor zorgen in elke preek naar mijn vermogen den vollen raad Gods te verkondi-

gen, want blijkbaar kan ik er niet op rekenen voor de tweede helft de gelegenheid te krijgen.

Wesley begreep heel goed, waarom de predikanten hem den kansel weigerden.

Het was niet zoozeer jalouzie, omdat bij Whitefield en bij hem de kerken altijd overlopend vol waren (al kwam deze factor er ook wel bij), maar de geest was zóó verschillend, dat hier eenvoudig gekozen moest worden: wie den toestand wilde laten, zooals hij was, die moest wel partij kiezen tegen wat men „denieuwe leer” noemde. Wesley zag het verschil duidelijk.

Een van de welmeenende predikanten vroeg eens aan hem, in welke punten hij verschilde van de leer der Engelsche kerk.

Het gesprek, dat toen volgde, wil ik hier letterlijk ver-
taald uit zijn dagboek overnemen, omdat het karakteris-
tiek is voor de beweging.

„Een ernstig predikant wenschte te weten, in welke punten wij verschilden van de Engelsche kerk. Ik antwoordde: „Naar mijn beste weten in geen enkel; de leer, die wij prediken, is de leer van de Engelsche kerk; wij brengen de fundamenteele leerstellingen van de kerk, zooals ze klaar en duidelijk zijn neergelegd in haar gebeden, haar geloofsartikelen, haar formulieren.”

Hij vroeg: „Maar in welke punten verschilt ge dan van de overige predikanten van de Engelsche kerk?”

Ik antwoordde: „In geen enkel opzicht van dat deel der predikanten, dat vasthoudt aan de leerstellingen van de kerk; maar van dat deel van hen, dat afwijkt van de kerk (al geven ze dit zelf niet toe) verschil ik in de volgende punten:

Ten 1e: zij beschouwen rechtvaardigmaking òf als iets, dat gelijk is aan heiligmaking òf als iets, dat op de heiligmaking volgt. Ik versta onder rechtvaardigmaking iets, dat geheel onderscheiden is van de heiligmaking en er noodzakelijk aan voorafgaat.

Ten 2e: zij beschouwen onze eigen heiligheid of goede werken als de oorzaak van onze rechtvaardigmaking; of dat wij terwille daarvan, op grond daarvan, gerechtvaardigd worden voor God. Ik geloof, dat noch onze eigen heiligheid, noch goede werken ook maar ten deele de oorzaak van onze rechtvaardigmaking zijn; maar dat het sterven en de gerechtigheid van Christus de geheele en de eenige oorzaak daarvan zijn en dat wij terwille daarvan, op grond daarvan, gerechtvaardigd worden voor God.

Ten 3e: zij beschouwen goede werken als een voorwaarde voor de rechtvaardigmaking, noodzakelijk daaraan voorafgaande. Ik geloof, dat geen goed werk aan de rechtvaardigmaking kan voorafgaan en dus ook niet de voorwaarde er van kan zijn; maar dat wij worden gerechtvaardigd (tot op dat uur zonder God zijnde en derhalve niet in staat, goede werken te doen) door het geloof alleen, geloof zonder werken, geloof (dat wel alle goede werken voortbrengt, maar) dat geen goede werken insluit.

Ten 4e: zij spreken over heiligmaking (of heiligheid) alsof het een uitwendig ding was, alsof het hoofdzakelijk, zoo niet geheel, bestond uit deze twee punten: 1. geen kwaad doen; 2. het doen van het z.g. goede, het gebruik van de genademiddelen en het helpen van den naaste. Ik geloof, dat het een inwendig ding is, n.l. het leven van

God in de ziel van den mensch; een deelhebben aan de Goddelijke natuur; de geest, die in Christus was; of de vernieuwing van ons hart naar het beeld van Hem, die ons geschapen heeft.

Ten slotte: zij spreken van de nieuwe geboorte als van een uitwendig ding, alsof het niet anders was dan de doop of hoogstens een verandering van uitwendige slechtheid tot uitwendige goedheid; van een zondig tot een z.g.n. deugdzaam leven.

Ik geloof, dat het een inwendig ding is: een verandering van innerlijke slechtheid tot innerlijke goedheid; een volkomen verandering van ons innerlijkst wezen van het beeld van den duivel (waarin wij geboren zijn) tot het beeld van God; een omzetting van het liefhebben van het schepsel tot het liefhebben van den Schepper; van aardsche en zinnelijke tot hemelsche en heilige aandoeningen; — in één woord, een verandering van de gevoelens van de geesten der duisternis tot de gevoelens van de engelen Gods in den hemel.

Er is dus een wijd, wezenlijk, principieel, onverzoenlijk verschil tusschen ons; zoodat, als zij de waarheid spreken, zooals die in Jezus is, ik een valsch getuige voor God bevonden word; maar als ik den weg van God in waarheid leer, dan zijn zij blinde leidslieden der blinden.” —

Deze uitvoerige en wel wat breedsprakige aanhaling uit het dagboek heb ik in haar geheel gegeven, om duidelijk te maken, dat de kerken voor de mannen der nieuwe beweging wel gesloten *moesten* worden.

Waar een „onverzoenlijk verschil” geconstateerd wordt — van Wesley's kant wêlbewust aangewezen, van den

anderen kant vaak intuïtief gevoeld — daar was het geen wonder, dat de predikanten weigerden op hun kansels een prediking toe te laten, die de veroordeeling van hun eigen woord inhield en die onrust en scheiding der geesten bracht.

Hoe meer de beweging voortging, hoe verder ze van de kerk kwam af te staan.

Toch moeten we wel in het oog houden, dat Wesley zelf *nooit* bedoeld heeft, den band met de Engelsche kerk te verbreken en een eigen methodistische kerk te stichten. Hij wilde in de kerk zelf een verlevendiging brengen.

Zoowel John als Charles Wesley hielden zoo lang mogelijk aan de kerk vast, van de dissenters wilden ze niet weten. Charles zei, dat hij zijn kinderen liever Roomsch zou zien worden, dan dat ze zich bij de dissenters aansloten. En John beschuldigt de dissenters er van, dat ze altijd de ongerechtigheid der kerk in hun preeken aangrijpen en niet hun eigen zonden!

En toch zijn de Methodisten buiten de kerk geraakt, ze zijn er eenvoudig uit gedrongen.

Als de kerken voor hen gesloten worden — en ze kunnen het prediken natuurlijk niet laten, het zit hun in het bloed — dan zoeken ze eerst aansluiting bij verschillende godsdienstige groepen en gezelschappen; ze preeken in huizen en zalen. En de menschen komen van alle kanten toe en de zalen kunnen de menigte niet bevatten.

Wat dan?

Dan gebeurt, wat voortaan een kenmerkende trek en de groote kracht van het methodisme wordt: *de openlucht-prediking begint!*

Whitefield was de baanbreker.

Het was op den 17en Februari 1739. Whitefield bevond zich te Bristol, waar de officieele kerk zich tegen hem keerde en hem het preeken onmogelijk maakte.

Men maakte Whitefield attent op het niet ver van Bristol gelegen Kingswood, waar heel veel mijnwerkers een ruw leven leidden en ook nu zegt men weer tot hem: „Ge wilt altijd zoo graag naar de heidenen gaan; ga naar Kingswood, daar vindt ge heidenen genoeg, hun kunt ge het Evangelie brengen.”

Ditmaal ging Whitefield inderdaad op dien wenk naar Kingswood.

Daar was geen kerk, die hem geweigerd kon worden. Daar moest hij wel een anderen weg bewandelen. En hij besluit te doen, wat in dien tijd ongehoord en volstrekt nieuw was: hij gaat spreken in open lucht om op die wijze de menschen met het Evangelie te bereiken.

Op genoemden datum sprak hij voor ongeveer tweehonderd mijnwerkers. Den tweeden keer waren er tweeduizend en bij elken volgenden keer ging het getal met groote sprongen omhoog; den derden keer waren er tusschen de vier- en vijfduizend hoorders, dan tien-, vijftien-, tot twintigduizend toe!

Deze geweldige toeloop lag ten deele aan het nieuwe: het nog nooit en nergens vertoonde van een godsdienst-oefening onder blooten hemel! Dan kwam het stellig ook door de machtige redenaars-gave van den jongen spreker; hij boeide de menschen van het begin tot het einde en dat deed hij wel heel bijzonder, nu hij zelf bezielde werd door dien machtigen aanblik van de duizenden onder open hemel, die zichtbaar aangegrepen waren door wat zij hoorden! Maar de voornaamste factor was wel, dat

hier het Evangelie werd gebracht aan menschen, die het misschien nog nooit en zeker nog nooit zóó hadden gehoord. Men voelde instinctief: dit is het Evangelie, dat wij noodig hebben. Hier hoorde men van zonde en oordeel, maar ook van genade en vergeving. Men beseftte, dat hier voedsel geboden werd voor de ziel en met ontroering nam men het woord aan. Het gebeurde, dat de tranen over de zwarte wangen van de mijnwerkers liepen en er lichte sporen op achterlieten. Velen kwamen tot oprechte bekeering en gaven hun hart en hun leven aan den Heiland.

Nu was de richting gevonden.

Whitefield ging in deze lijn door en hij schreef er over aan Wesley; hij vroeg aan Wesley, hem te komen helpen en zijn zorg te willen laten gaan over de zielen, die door het Evangelie waren aangeraakt. Whitefield zou weer spoedig naar Amerika gaan en dan mochten de opgewekten toch niet zonder aansporing en leiding blijven!

Wesley gaf gehoor aan de uitnoodiging, om Whitefield in Bristol te komen bezoeken en over de voortzetting van het werk te spreken.

Maar dat prediken in open lucht!?

Wesley was zoo door en door kerksch in zijn opvattingen, zou hij nu dezen nieuwen weg van Whitefield op moeten?

Hij kwam den 31en Maart, op een Zaterdag, in Bristol aan.

Op Zondag, den 1en April, hoort hij Whitefield in open lucht prediken en hij wordt aangegrepen door wat hij hoort en ziet — aangegrepen èn gewonnen!

Hij volgt het voorbeeld van zijn vriend en hij zal van dien weg niet meer afwijken.

In zijn dagboek schrijft hij:

„Ik kon mij in het begin ternauwernood verzoenen met deze vreemde manier van preeken in open lucht, waarvan Whitefield mij Zondag een voorbeeld gaf; heel mijn leven heb ik toch zóó vastgehouden aan gepastheid en orde, *dat ik de redding van zielen bijna voor een zonde hield, wanneer ze niet in een kerk geschiedde.*”

Nu spreekt hij zelf van een lagen heuvel af tot duizenden menschen en hij gaat daarbij uit van het woord: „De Geest des Heeren is op mij, omdat Hij mij gezalfd heeft om het Evangelie te brengen aan de armen...”

Het was eveneens te Bristol, dat hij zijn eerste „methodistische groep” vormde.

Ik wil aanhalen, wat hij daarvan zelf op den 4en April in zijn dagboek schrijft:

„In den avond namen drie vrouwen het besluit, om elke week samen te komen, met dezelfde bedoeling als de (moravische) broeders in Londen, d.w.z., om elkander de misdaden te belijden en voor elkander te bidden, opdat ze genezen mochten worden. Om 8 uur kwamen vier jonge mannen overeen, samen te komen tot hetzelfde doel. Hoe durft iemand te zeggen, dat dit — althans in wezen — niet een genademiddel is, door God Zelf ingesteld? Tenzij hij wil beweren (zooals Luther in zijn strijd om „het geloof alleen” deed), dat de brief van Jakobus een brief van stroo is.”

Deze groepen breidden zich zóó snel uit, dat de noodzakelijkheid zich al heel spoedig voordeed, voor hen een eigen gebouw te stichten.

Reeds den 12en Mei 1739 werd „onder lofprijzing en dankzegging” de eerste steen gelegd.

Wesley nam de verantwoordelijkheid voor den bouw op zich. „Geld had ik weliswaar niet, noch eenig menschelijk uitzicht of eenige waarschijnlijkheid het te zullen krijgen, maar ik wist: de aarde is des Heeren, mitsgaders hare volheid — en in Zijn naam ging ik op weg, niet twijfelende.”

Het gebouw kwam er en we kunnen het beschouwen als de eerste van de vele methodistische kapellen, die later verzezen zijn. Eind 1739 volgde de aankoop en de inrichting van de „Foundery”, een oude ijzergieterij; de eerste methodistische kapel in Londen, waarvan zoo vaak sprake is in de geschiedenis van het methodisme. —

Intusschen waren er nu twee dingen gebeurd: *prediking*, niet in de kerken, maar wel op het terrein van de kerken; en *groepsvorming*, wel als een heel kleine aanvang, maar als een daad van de grootste beteekenis en de wijdste strekking!

Geen wonder, dat Wesley op deze punten werd aangevallen, zelfs door vrienden, die hierin toch niet mee konden gaan.

Hij lascht in zijn dagboek een zeer uitvoerig schrijven in, dat hij zond aan een vriend, die hem ter verantwoording had geroepen. Het schrijven is te breed, om in zijn geheel te worden overgenomen. Ik haal er slechts een gedeelte van aan.

„Gij vraagt mij, hoe ik Christenmensen, die niet aan mijn zorg zijn toevertrouwd, bijeen kan brengen om psalmen te zingen en te bidden en de Schriften uit te leggen — en gij meent, dat dit werken in eens anders gemeente

moelijk te rechtvaardigen is op katholieke gronden.
Sta mij toe, open te spreken.

Wanneer gij onder „katholieke gronden” iets anders verstaat dan Schriftuurlijke gronden, dan leggen ze bij mij geen gewicht in de schaal; ik erken geen anderen regel, noch voor geloof, noch voor wandel, dan de regel van de Heilige Schrift. En op Schriftuurlijke gronden is het, dunkt mij, niet moeilijk te rechtvaardigen wat ik doe.

God beveelt mij in de Schrift om naar mijn vermogen de onwetenden te onderwijzen, de slechten te bekeeren, de deugdzaam te sterken. Als de menschen mij verbieden, dit te doen in eens anders gemeente, dan wil dat in de werkelijkheid zeggen, dat ik het nergens zou kunnen doen, want heel de wereld is in parochies verdeeld en ik heb geen eigen gemeente en zal die waarschijnlijk nooit hebben.

Wien moet ik dan gehoorzamen, God of de menschen?

Laat mij zeggen, hoe ik over deze zaak denk. Ik beschouw de heele wereld als mijn parochie; derhalve meen ik, dat, waar ter wereld ik ook ben, het gepast en recht en mijn schuldige plicht is, aan allen, die willen hooren, de blijde boodschap der verlossing te verkondigen. Dit is het werk, waarvan ik weet, dat God er mij toe geroepen heeft en ik ben er zeker van, dat Zijn zegen er op zal rusten ...”

Ja, Gods zegen rustte op het werk.

Zoo dat ergens werd gezien, dan zeker in 't zoo beruchte Kingswood onder de mijnwerkers.

Whitefield had, vóór zijn vertrek naar Amerika, daar nog den eersten steen gelegd voor een school, want de kinderen mochten toch niet in de grootste verwaarloozing blijven opgroeien. Wesley zette den bouw van de school

voort en zorgde voor geschikte onderwijzers. Kingswood kreeg een volstrekt ander aspect.

Ik moet hier nog eens een bladzijde uit het dagboek aanhalen, waar Wesley den grooten omkeer teekent, die zich in Kingswood voltrokken had — het is weer een schrijven, dat hij iemand over deze zaak had gestuurd en dat hij in zijn dagboek inlaschte (bij den 27en November 1739):

„Weinig menschen hebben eenigen tijd in het Westen van Engeland gewoond, die niet gehoord hebben van de mijnwerkers van Kingswood: een volk, dat berucht is, zoolang het bestaat, en ieder weet, dat zij God niet vreezen en geen mensch ontzien; zóó onwetend van de goddelijke dingen, dat ze maar één stap verwijderd zijn van de beesten, die vergaan; en dus ook zonder eenige begeerte naar onderwijzing en zonder de mogelijkheid daartoe.

Den vorigen winter zeiden velen tartend: „Als Mr Whitefield zoo graag heidenen wil bekeeren, waarom gaat hij dan niet naar de mijnwerkers van Kingswood?”

In de lente deed hij het. En daar er duizenden waren, die onder geen kerk ressorteerden, ging hij hen na in hun wildernis, om te zoeken en te redden wat verloren was. Toen hij werd weggeroepen, gingen anderen uit naar „de heggen en wegen om ze te dwingen in te komen.” En door Gods genade was hun werk niet onvruchtbaar. Het tooneel is reeds veranderd. Kingswood weerklinkt nu niet meer, zooals een jaar geleden, van vloeken en godslastering. Het is niet meer vol van dronkenschap en onreinheid en ijdel vermaak. Het is niet meer vol van ruzie en vechtpartijen, van lawaai en narigheid, van toorn en nijd. Vrede en liefde zijn er. Een groote menigte men-

schen is nu zacht en vriendelijk en gemakkelijk in den omgang. Zij „schreeuwen en twisten niet” en ternauwernood wordt „hun stem gehoord in de straten” of in hun bosschen; behalve wanneer zij hun liederen zingen en God, hun Verlosser, lofprijzen.

Een tijd geleden werd voorgesteld, in Kingswood een huis te bouwen, opdat de kinderen onderwezen konden worden in dingen, waaruit hun vrede toe kwam en na vele voorziene en onvoorziene moeilijkheden werd in Juni l.l. de grondslag daartoe gelegd . . . Hier werd een groot vertrek gebouwd voor school en vier kleine kamertjes, waarin de onderwijzers (en misschien, als het God behaagt, een paar arme kinderen) kunnen wonen. Twee personen staan gereed om het onderwijs op zich te nemen, zoodra het huis klaar zal zijn om hen te ontvangen; de bouw schiet al flink op en we hebben hoop, dat het geheel klaar zal zijn in de lente of vroeg in den zomer.

Hoewel de meesters geen belooning vragen voor hun werk, zal deze onderneming toch duur worden. Maar laat Hem, „die de jonge raven voedt,” Zijn oog er op vestigen. Hij heeft de harten van alle menschen in Zijn hand. Als Hij het u of sommigen uwer vrienden in het hart geeft ons te helpen, zoodat het werk tot voltooiing kan worden gebracht, verwacht dan geen belooning in deze wereld; maar er zal aan worden gedacht in dien dag, dat de Heer zal zeggen: „Voor zoover gij dit aan een Mijner minste broeders gedaan hebt, zoo hebt gij dit Mij gedaan.”

Wij kunnen niet voortgaan met uitvoerig te beschrijven, hoe de beweging zich doorzette: Kingswood, Bristol, Londen — en gaandeweg door heel Engeland.

Wel moeten wij opmerken, dat het ging onder vijandschap en met zegen.

De vijandschap openbaarde zich op de meest verschillende manieren: heel grof tot handtastelijk en gewelddadig optreden toe, maar soms ook heel fijn, b. v. in schijnbaar net gestelde geschriften.

Het is voorgekomen, dat er een samenkomst in openlucht werd gehouden, Wesley stond op een tafeltje te spreken. Plotseling komt er een heele troep razende kerels aan, die een stier voor zich uitdrijven, om hem op de groep hoorders en op het tafeltje van Wesley af te jagen. „Maar het beest was wijzer dan zijn drijvers,” vertelt Wesley, „nu vliegt hij aan dezen, dan aan dièn kant met groote sprongen aan de menigte voorbij — totdat het eindelijk toch gelukt het dier in de menschenmenigte op te jagen.” Dan wordt het tafeltje van Wesley omver geloopen; Wesley wordt door de omstanders opgevangen en op eenigen afstand verzamelt hij de verschrikt-uiteengejaagde hoorders opnieuw, om zijn toespraak tot een einde te brengen. Aan de orde van den dag was, dat ze den spreker met steenen en modder en met rotte appelen en bedorven eieren gooiden.

Eén van Wesley's medewerkers werd op een ongelukkig dag door een steen aan zijn hoofd gewond, door het vuil kwam er een ontsteking en de man is aan de gevolgen gestorven. Dit droevige ongeval gaf aan Charles Wesley een lied in de pen over den eersten martelaar van het Methodisme.

Het allergeewoonste was wel, dat men door geschreeuw en lawaai en door het zingen van straatliederen het geluid van den spreker trachtte te overstemmen; wat

natuurlijk vaak ook gemakkelijk gelukte. Dikwijls moest de samenkomst eenvoudig worden stopgezet, omdat kwaadwilligen ze verstoorden.

Maar toch lang niet altijd gelukten die verstoringspogingen.

Het gebeurde eens, dat een troep woestelingen een bijeenkomst, waar Wesley sprak, in de war wilde brengen. Aan het hoofd van die bende stond een kampioen-bokser. Maar juist deze man werd in eens zóó gegrepen door een woord, dat hij van Wesley opving en door den indruk, dien Wesley's persoon op hem maakte, dat hij plotseling zijn partij koos en zich tegen zijn eigen metgezellen keerde met den uitroep: „Wie dezen man te na komt, die krijgt met mij te doen.”

Een ander maal wil een „nette m'nheer” de samenkomst verstoren en vraagt midden onder de toespraak van Wesley, wie hem het recht geeft, zóó op te treden?

„Wel,” zegt Wesley, „ik ben een geordend predikant al heb ik geen eigen gemeente en aan de ordening door den bisschop ontleen ik mijn recht tot prediken.”

„En wat komen al deze menschen dan hier doen?” vroeg hij, met geen andere bedoeling dan de samenkomst op te houden.

„Mag ik hem antwoorden?” klonk de stem van een vrouw, die dien m'nheer kende. „U, m'nheer Nash, zorgt op alle mogelijke manieren voor uw lichaam, wij zorgen voor onze zielen en hier vinden wij voedsel” — en de man droop af.

Eens maakte Wesley een van zijn vele tochten te paard, toen hij een anderen ruiter inhaalde. Ze reden samen op,

kregen een gesprek en al spoedig zei de man: „Gij behoort zeker ook tot die aanhangers van Wesley?”

„Neen,” luidt het antwoord, „ik ben Wesley zelf.”

’t Was alsof de man door een wesp gestoken was. Ineens geeft hij zijn paard de sporen en wil het gehate of gevreesde gezelschap van Wesley ontloopen, „maar ik was beter ruiter dan hij,” vertelt Wesley, „ik bleef vlak naast hem rijden en hij moest mijn woorden nog een poosje hooren.”

Zoo zijn er honderden voorbeelden te geven, vooral uit den eersten tijd van de openluchtprediking, waarin haat en afkeer zich duidelijk openbaarden.

Ook in vele vaak felle geschriften werden Wesley en de zijnen aangevallen.

Van den kant van de kerk werden ze er van beschuldigd, scheurmakers en ketters te zijn. Trouwens: als we ons de positie der kerkelijke leiders indenken, dan is dat ook wel te begrijpen, al is het niet te verontschuldigen.

Alleen in ’t jaar 1739 zijn er niet minder dan een twintig geschriften tegen de Methodisten verschenen.

Wesley werd eens geroepen voor den bisschop van Bristol, in wiens gebied, vooral in het begin van het réveil, de voornaamste arbeid der Methodisten werd gedaan.

Eerst was het een theologisch gesprek tusschen de twee, maar tenslotte zei de bisschop gestreng: „Mijnheer, gij hebt hier niets te maken. Gij hebt niet het recht, in mijn diocese te prediken, derhalve beveel ik u, die direct te verlaten.”

Maar Wesley antwoordde: „Mijn werk in de wereld is, zooveel goed te doen als ik kan. Ik acht mij dus verplicht, dáár te blijven, waar, naar mijn meening, het meeste

goed is te doen. Ik meen nu, dat ik voor het oogenblik *hier* van eenig nut kan zijn. Derhalve zal ik hier blijven. Ik ben geroepen, het Evangelie te verkondigen; wee mij, als ik het niet doe daar, waar ik mij bevind. U moet weten, dat de ordening, die ik ontvangen heb, mij die-naar van de geheele kerk heeft gemaakt. Ik geloof dus niet, dat ik tegen eenigen menschelijken wil handel, wanneer ik in deze diocese preek. En trouwens, als ooit mijn geweten het mij als plicht zou voorschrijven, een van die wetten te overtreden, dan zou ik mij eenvoudig moeten afvragen of ik God niet meer moest gehoorzamen dan de menschen."

De kerkelijke macht had eerst de kerken geweigerd, nu wilde men het prediken in open lucht verbieden. Het eerste kon men doen, het tweede stuitte af op de fiere en dappere houding van Wesley.

Charles Wesley, die met Whitefield een tijdlang voornamelijk in Londen werkte, had daar een soortgelijke ontmoeting met den bisschop. Charles was daardoor geïntimideerd en zou hebben toegegeven, als niet de temperamentvolle Whitefield hem over het doode punt had heengeholpen.

Pijnlijker dan vijandschap en tegenstand van buitenaf, was voor Wesley de uitermate scherpe critiek, die zijn eigen broer Samuël over de nieuwe beweging uitsprak. Samuël, de oudste zoon uit het gezin van de Wesley's, ergerde zich vooral aan de plotselinge bekeeringen, die bij de prediking van de Methodisten gedurig voorkwamen. Dit achtte hij eenvoudig psychologisch onmogelijk, dit konden geen echte bekeeringen zijn en van een be-

weging, die daarbij uitkwam, wilde hij niet het minste weten.

John schreef aan Samuël een brief, die aldus luidde: „De zaak, die ons verdeelt, is eenvoudig een kwestie van feiten. Gij ontkent, dat God dergelijke dingen werkt. Ik erken het en dat wel, omdat ik het met mijn ooren gehoord en met mijn oogen gezien heb. Ik heb gezien — voorzoover zulke dingen gezien kunnen worden, — dat vele personen in een oogenblik veranderd werden; dat ze kwamen van een geest van vrees, schrik en wanhoop tot een geest van liefde, blijdschap en vrede; dat ze de onreine begeerten, die hen tot op dat oogenblik hadden beheerscht, verwisselden met het zuivere verlangen om den wil van God te doen. Ik zou je kunnen wijzen den leeuw, die een lam werd, den dronkaard, die matig werd, den onreine, die nu een afschuw heeft van „den rok, door het vleesch bezoedeld.” Dat zijn mijn levende argumenten.”

Deze brief heeft Samuël niet tot andere gedachten gebracht.

Eenigen tijd later schreef hij aan zijn moeder: „Ik hoor met groote droefheid, dat u zich heeft aangesloten bij de zich verbreidende dwaling en dat u lid geworden is van het gezelschap van John. Is het niet genoeg voor mij, mijn beide broeders te hebben verloren, dat ik nu nog mijn moeder hen zie volgen? Ik bid vurig tot den Almachtige, dat Hij er u voor beware uw leven te eindigen in een „afscheiding,” waar het in een andere „afscheiding” is begonnen!”

Zoo'n houding van een nabestaande, zoo'n uitdrukking

„ik heb mijn broers verloren,” deed meer pijn dan het gooien met steenen en bedorven eieren!

Maar door *den overvloedigen zegen*, dien hij op zijn werk zag, werd hij wèl getroost.

Vaak kwam de zegen over hen, die met kwade bedoelingen hem hadden opgezocht. De voorbeelden hiervan liggen in zijn dagboek weer voor 't grijpen. Ik kies er, betrekkelijk willekeurig, een uit.

Het is, wat hij schrijft bij den 2en Maart 1739.

„Een van de treffendste bewijzen van Gods macht, die ik mij herinner ooit te hebben gezien, was wel dit: ik ontmoette een vrouw, die buitensporig woedde tegen den nieuwen weg en die er met den grootsten ijver tegen in ging.

Toen ik bemerkte, dat mijn argumenteeren alleen maar zou uitwerken, dat zij meer en meer in woede ontvlamde, brak ik het gesprek plotseling af en stelde voor, dat wij samen zouden bidden; zij ging op mijn voorstel in, tenminste, zij knielde neer. Na een paar minuten verviel ze tot een uiterste benauwdheid naar lichaam en ziel, en spoedig daarop riep zij het uit met den grootsten ernst: „Nu weet ik, dat mij vergeving geschonken is om Christus' wil.” En zij sprak nog vele andere woorden van dezelfde strekking, getuigende van een onsterflijke hoop. En van dat oogenblik af heeft God haar gebruikt om te getuigen van het geloof, dat zij tevoren zoo heftig bestreed.”

De groote beweging was de groote opwekking. Honderden kwamen tot bekeering en tot nieuw leven. Overal kwam het tot belijdenis van zonden en tot vernieuwing des levens. Er werden groepen gevormd, als die te Bristol,

waar men samen kwam tot gebed en tot geloofsversterking.

Buitengewoon merkwaardig was, dat de vaak plotselinge bekeeringen zooveel samengingen met allerlei wonderlijke verschijnselen.

De menschen vielen dikwijls op den grond en lagen daar stuiptrekkend en met schuim op den mond. Of ze waren in de grootste benauwdheid en stotten harde, vaak onverstaanbare klanken uit.

Door de schreeuwende en gillende menschen kon Wesley's stem vaak niet meer worden gehoord. Ik neem weer slechts één voorbeeld, maar dat is ook teekenend genoeg. Wesley schrijft in zijn dagboek bij den 2en Mei 1739:

„Ik sprak nog niet van J. H., een wever, een man van een geregelden levenswandel, een man die placht te gaan naar bidstonden en naar het avondmaal en die vol ijver was voor de kerk en tegen alle mogelijke dissenters.

Van onze samenkomsten had hij gehoord, dat de menschen er vaak vreemde aanvallen kregen en nu kwam hij zelf om te zien en te oordeelen. Maar hij was allerminst bevredigd door wat hij zag; hij liep al zijn kennissen af tot één uur in den nacht en probeerde met alle macht hen er van te overtuigen, dat ons werk een satanslist was.

Wij waren op weg naar huis, toen ons iemand tegenkwam, die ons vertelde, dat J. H. volslagen gek geworden was. Hij had aan tafel gezeten om te gaan eten, maar hij had eerst nog een preek willen uitlezen over „Verlossing door het geloof.” Toen hij de laatste bladzijde las, verschoot hij van kleur, viel van zijn stoel en begon vreeselijk te schreeuwen en met zijn lichaam tegen den grond

te slaan. De buren werden geroepen en stroomden samen in huis.

Tusschen 1 en 2 uur kwam ik binnen en vond hem op den grond, de kamer vol menschen, die zijn vrouw probeerde weg te sturen, maar hij schreeuwde hard: „Neen, laat allen blijven, laat allen zien het rechtvaardig oordeel van God.” Twee of drie mannen hielden hem vast, zoo goed zij konden.

Toen hij mij zag, richtte hij dadelijk zijn oogen op mij, strekte zijn hand uit en riep: „Dat is de man, van wien ik zei, dat hij een verleider van het volk was. Maar God heeft mij overwonnen. Ik zei van zijn werk, dat het allemaal misleiding was, maar het is geen misleiding.” Hij brulde het uit: „O, duivel, ge kunt niet blijven; Christus zal je uitwerpen. Ik weet, Zijn werk is begonnen. Scheur mij aan stukken, als ge wilt, maar ge kunt mij niet deren.”

Hij wierp zichzelf weer tegen den grond, terwijl zijn borst zwoegde als in den greep van den dood en groote zweetdruppels hem van het gezicht liepen. Wij allen begonnen te bidden. En zijn benauwdheid hield op: lichaam en ziel werden bevrijd.”

Wesley heeft over de wonderlijke verschijnselen van stuiptrekkingen en flauwvallen en gillen niet altijd hetzelfde oordeel gesproken. Soms spreekt hij er van als van een openbaring van den booze, die nog eens zijn macht wilde openbaren, vóór hij een ziel moest loslaten. Maar ook noemt hij het wel eenvoudig een werking in het uitwendige van wat in het inwendige zich afspeelde: de geestelijke schok werd in het lichamelijke merkbaar.

In zijn dagboek vertelt hij van een gesprek, dat hij over

deze dingen had met Whitefield, die ze naar zijn meening verkeerd beoordeelde. En de mededeeling van dat gesprek eindigt wel karakteristiek met de opmerking: „Mij dunkt, wij zullen moeten dulden, dat God Zijn werk voortzet op de wijze, die Hem behaagt.”

Naarmate de groote beweging voortgang had en ingang vond, kwamen deze verschijnselen al minder voor. Tenslotte bleven ze geheel achterwege.

Het spreekt wel vanzelf, dat het niet gemakkelijk voor de beide Wesley's en voor Whitefield was, de voortgaande beweging te sturen en hen, die tot het geloof waren gekomen, vast te houden en te leiden. Daartoe hadden ze de medewerking van vele helpers noodig. Van de grootste beteekenis is toen de z.g.n. „leeken-prediking” geworden. Verschillende leeken traden op, predikten het Evangelie en werden leiders van groepen.

Op dit leekenwerk kom ik in een volgend hoofdstuk nog afzonderlijk terug.

De organisatie van het Methodisme werd noodzakelijk, want zonder een vaste organisatie zouden zij, die aanvankelijk gewonnen waren, weer spoedig afglijden. Ze moesten zóó worden georganiseerd, dat ze voortdurend onder toezicht stonden en dat ze voortdurend herinnerd werden aan de roeping, die zij hadden.

John Wesley was hier de groote man. Whitefield was stellig zijn meerdere als spreker, maar Wesley was de geboren organisator. Whitefield kon wel de duizenden door zijn woord bereiken en trekken, maar zonder Wesley zou hij ze niet hebben kunnen vasthouden.

Whitefield heeft van het organiseren gezegd: „Mijn broeder Wesley handelde verstandig. De zielen, die door

zijn arbeid opwaakten, vereenigde hij in groepen en bewaarde zoo de vruchten van zijn arbeid. Dat heb ik verzuimd en zoo zijn de rijen van mijn volgelingen als draden van zand."

Wesley zelf schrijft in zijn dagboek: „Ik ben er meer dan ooit van overtuigd, dat men kan preeken als een apostel, maar als men de wakker gewordenen niet vereenigt en hen niet opvoedt in de wegen Gods, dan is dat niet anders dan kinderen laten opgroeien voor de galg. Hoeveel is er in de laatste twintig jaren niet gepreekt in het graafschap Pembroke. Maar het ontbrak daar aan vereenigingen, aan discipline, tucht en saamhoorigheid. Het gevolg daarvan is, dat van de tien destijds ontwaakten negen een dieperen slaap slapen dan ooit tevoren."

Ik zal hier niet uitvoerig spreken over de wijze, waarop Wesley zijn organisatie opzette (in het hoofdstuk over Wesley's medewerkers benaderen wij ditzelfde onderwerp trouwens nog eens van anderen kant).

Hier alleen dit: in de organisatie is Wesley niet oorspronkelijk geweest; van de Herrnhutters heeft hij deze gedachte en ook den hoofdropzet overgenomen. Van hen nam hij de „groepenindeeling" over en van hen leerde hij de „regels" kennen.

Maar een nieuw element bij de Methodisten schijnt geweest te zijn, dat zij de groepenindeeling gebruikten voor onderlinge contrôle op leer en leven en voor tuchttoefening. Er waren „classes" en „bands" — groepen en kleinere gezelschappen — en daardoor kon men over de leden overzicht krijgen en toezicht op hen houden. De leden hadden „society-tickets" — lidmaatschapskaarten — die elk kwartaal vernieuwd moesten worden.

Wanneer iemand zich schuldig maakte aan een ongeregeld leven of nalatig was in zijn verplichtingen, dan kon, tijdelijk of voorgoed, de kaart worden ingehouden.

Op deze wijze werden alle leden tot onderlinge contrôle opgeroepen, waarbij de groepsleider natuurlijk de voor naamste taak had. De gemeenschapsgedachte en in verband daarmee het feit, dat elk lid een taak had, bleken machtige factoren te zijn in het wakker-houden van de gezelschappen.

Er werden zeer uitvoerige „regels” opgesteld, tē uitvoerig om ze hier in hun geheel over te nemen.

Ik wil er alleen van zeggen, dat zij probeerden heel het leven te omspannen en te regelen, van het koopen van smokkelwaar en het dragen van sieraden af tot de Avondmaalsviering toe.

Bij dit regelen van alle mogelijke dingen stuiten wij op wat de kracht en de zwakheid van het Methodisme was!

Hoofdstuk 8

EEN DUBBELE SCHEIDING

De dubbele scheiding, waarover wij in dit hoofdstuk te spreken hebben, is de scheiding van de Herrnhutters en die van Whitefield.

Wat de scheiding van de Herrnhutters voor Wesley beekende, kunnen wij eerst goed begrijpen, wanneer wij denken aan de vele banden, die hij met hen had en aan alles, wat hij aan hen had te danken. We behoeven ons slechts even in het geheugen terug te roepen de „broeders” aan boord van het schip, waarmee Wesley naar Amerika voer; den naam van Spangenberg — en vooral den grooten invloed van Böhler, die toch feitelijk de man was, die Wesley, onder Gods zegen, de oogen geopend had voor den rijkdom van het ware geloof!

Trouwens, er waren in den loop van de tijden nog veel meer banden gelegd tusschen Wesley en de Moravische broeders.

Met een enkel woord maakte ik reeds melding van de reis, die Wesley kort na zijn bekeering maakte naar Herrnhut, om Zinzendorf en de broeders van nabij, op eigen terrein, te leeren kennen. Hier moet ik op die reis wat uitvoeriger terugkomen, immers bij gelegenheid van deze reis bemerkten wij, hoe nauw de banden zijn tusschen den vader van het Methodisme en de Herrnhutters.

Welnu: Wesley trok via Nederland naar Duitschland. Hoezeer het hem om kennismaking met de „broeders” te doen was, blijkt ook wel, als hij in ons land gaat naar een plaatsje als IJsselstein, want daar bevond zich een groep Herrnhutters, Duitschers en enkele Engelschen, wier geestelijke leider Baron de Watteville was en voor wier gemeenschapszin wel teekenend is wat Wesley van hen vertelt, n.l. dat zij van plan waren één groot huis buiten IJsselstein te bouwen, waar ze allen met elkaar zouden kunnen leven. Voor deze „broeders” bediende Wesley het Heilig Avondmaal en ze spraken met elkaar over „het wondervolle werk, dat God begon te werken over heel de wereld.”

Hij bezocht ook Amsterdam, waarvan hij de netheid bewonderde en waarvan hij sprak als van „de mooiste stad, die ik ooit heb gezien.”

Daarna trok hij Duitschland in.

De reis ging langs Keulen, waar hij de steenmassa's van den Dom volstrekt niet bewonderen kon en waar het hem opviel, dat de Roomschen zoo weinig behoefte schijnen te hebben aan „gemeenschappelijke aanbidding”: hier en daar ligt iemand op z'n eentje geknield voor een altaar en hij weet niet eens, dat op eenigen afstand, voor andere altaren, andere eenlingen knielen. Aan den anderen kant treft het hem als iets moois, dat hij de Roomsche matrozen aan boord van de Rijnschepen nooit hoorde vloeken of spotten met de dingen van den godsdienst, „zoodat ik geloof, dat de eer van lachen om heilige dingen speciaal aan de Engelsche natie toekomt.”

Het schip, door paarden tegen stroom op getrokken, bracht Wesley langzaam al verder Duitschland in. Hij

genoot van de bergen aan weerszijden van den Rijn en kwam ten slotte in Mariënborn aan.

Daar vond hij een „familie” van 90 personen uit vele verschillende natie's. Zij woonden bij elkander in een groot huis, door den Graaf Von Zinzendorf gebouwd en als Wesley hier den graaf en deze groote familie ontmoet, maakt dit zoo'n grooten indruk op hem, dat hij niet nalaten kan in zijn dagboek aan te teekenen: „O, hoe goed is het, dat broeders ook samenwonen.”

Daar waren dus Wesley en Von Zinzendorf bij elkander, de twee mannen, die een stempel zouden zetten op het godsdienstig leven van hun tijd, de vader van de „Moravische broeders” en de vader van het Methodisme, beiden met een groote liefde voor hun Heiland, beiden op eigen wijze de Evangelisatie van de wereld bedoelend, beiden groote organisatoren.

Het verschil, dat er tusschen de twee bestond, bleef bij dit bezoek nog op den achtergrond. Wesley genoot van het samenzijn met den origineelen man. En hij genoot er van, dat hij te Mariënborn en in een kleine kolonie, daar in de buurt, zooals hijzelf zegt, voortdurend ontmoette wat hij zocht, n.l. levende bewijzen van de kracht van het geloof; „mensen, zoowel van innerlijke als van uiterlijke zonde bevrijd, door de liefde van God, die in hun harten was uitgestort — en bevrijd van alle twijfel en vrees, door het blijvende getuigenis van den Heiligen Geest, die hun gegeven was.”

In een van de conferenties, die hij daar bijwoonde, werd de vraag gesteld, die voor Wesley altijd van het aller-grootste belang is geweest, n.l. „of iemand gerechtvaardigd kon zijn zonder het te weten.” Wat zal Wesley heb-

ben geluisterd, toen Von Zinzendorf daarop „uitvoerig en schriftuurlijk” antwoordde.

Wij zullen Wesley niet volgen op de reis, die hij verder ondernam om Herrnhut te bezoeken. Ik noem alleen deze twee dingen, die teekenend voor hem zijn.

Het eerste is dit: Af en toe had hij moeite in een of andere stad binnen te komen, omdat hij zonder pas reisde. Eenmaal wordt hem de vraag voorgehouden, welke reden hij heeft, zoo'n groote reis te ondernemen naar Herrnhut?

Het korte, veelzeggende antwoord luidde: „Om de plaats te zien, waar de Christenen wonen.”

Het tweede, dat ik nog wil vermelden, is zijn bezoek aan Halle. Daar denkt hij voortdurend aan August Hermann Francke, „wiens naam is als een kostelijke zalf.” Als hij het door Francke gestichte weeshuis beziet en zich het groote levenswerk van dezen begenadigden man herinnert, roept hij uit: „Ook nu nog zijn alle dingen mogelijk voor hem die geloof” — en hij uit in zijn dagboek den wensch: „oh, mocht ik hem navolgen, zooals hij Christus volgde.”

Eindelijk komt hij in Herrnhut aan. Hij beschrijft het als een plaatsje van een honderd huizen, gebouwd op een heuvelachtig terrein, met tuinen en korenvelden. Daar is een weeshuis, een apotheek, een kapel met een zes- à zevenhonderd plaatsen. En dan het huis van den graaf, met een grooten tuin, „niet voor hemzelf, maar voor de gemeenschap.”

Wat Wesley daar aan Christelijk leven vond, was voor hem overweldigend.

Vooral aan den omgang, dien hij gedurende zijn kort

verblijf had met Christian David heeft hij veel gehad. Christian David was timmerman en voorganger in de gemeente. Hij had niet alleen met eigen handen de eerste huizen der Herrnhutters, maar hij had ook in geestelijk opzicht den kring der broeders gebouwd.

Viermaal genoot Wesley „den zegen van hem te hooren preeken” — en hij zegt er bij, dat het telkens was over een onderwerp, dat hijzelf gekozen zou hebben, als hij het van te voren had mogen opgeven. De toespraken grijpen hem zoo aan, dat hij niet kan nalaten er in zijn dagboek heele stukken van weer te geven.

En de twee mannen spreken met elkaar over het persoonlijk geloof.

Het verblijf in Herrnhut was hem een groot geestelijk genot. Zijn eigen geloofsleven werd er versterkt.

Over den tijd temidden van de „broeders” doorgebracht, schrijft hij in een brief uit die dagen: „God heeft mij tenslotte den wensch mijns harten gegeven. Ik leef hier temidden van een kerk, wier leden weten, hun burgerschap in de hemelen te hebben; die den Geest bezitten welke ook in Christus was en die wandelen, gelijk ook Hij gewandeld heeft. Allen hebben éézelfden Heer en éézelfde geloof; ze hebben dan ook deel aan denzelfden Geest, den Geest van zachtheid en liefde, die gelijkelijk en voortdurend aller gedrag bezielt. O, wat is het Christendom een verheven en heilige zaak! en hoeveel verschilt het van het ten onrechte zoo genoemde Christendom, dat het hart niet zuivert en het leven niet vernieuwt naar het beeld van onzen Verlosser.”

En nu kwam er toch kort na dit bezoek een scheiding!

Toch werden de zoo hechte banden tusschen Wesley en de „broeders,” die zijn geestelijke vaders waren, verbroken! In Londen werden de nauwste connecties tusschen de Wesley's en de „broeders” onderhouden. In de „Fetterlane-vereeniging,” waarover wij reeds spraken, hadden de broeders den grootst mogelijken invloed. Telkens kwam het voor, dat Moravische broeders, die op weg waren naar Amerika, zich een tijd in Londen ophielden; dan waren ze gasten in genoemde vereeniging en spraken daar in de samenkomsten.

Zoo was er een zekere Molther gekomen, de leermeester van Zinzendorfs eenigen zoon en deze Molther kreeg veel te zeggen in den Londenschen kring. Hij verkondigde quietistische ideeën, d. w. z., terwijl hij (terecht) allen nadruk legde op het geloof en sprak over de rechtvaardigmaking door het geloof alleen, trok hij daaruit de conclusie, dat de mensch dan ook niets meer te doen had. Wesley zelf teekent het optreden van Molther met deze woorden:

„Onder leiding van een Elsasser, een zekeren Molther, beweerden de Moraviërs, dat de gezelschappen tot op dat oogenblik in dwaling bevangen waren en nog niet gekomen waren tot het ware geloof. Niemand is gerechtvaardigd, zoolang hij niet een rein hart bezit en niet verlost is van alle twijfel en vrees. Zij beweerden ook, dat er geen ander gebod in het Nieuwe Testament stond dan te gelooven; dat de Christen geen anderen plicht heeft dan dien. Zij beweerden b.v. dat een mensch, zoodra hij gelooft, niet meer behoeft te bidden, de Schriften te lezen, het Heilig Avondmaal te gebruiken, maar dat hij die dingen kan doen of laten naar de inspraak van zijn hart.

Zij voegen er zelfs aan toe, dat ook iemand, die niet het geloof bezit en wiens hart niet gereinigd is, geen behoefte heeft aan wat men ten onrechte genademiddelen noemt, dat hij zich kan onthouden van bidden, van het onderzoek der Schriften, van het Heilig Avondmaal en dat het, om het geloof te ontvangen, voldoende is, *zich rustig te houden*, d.w.z. al die „werken der wet” ter zijde te laten.” Dit was nu precies het tegenovergestelde van wat Wesley wilde. In een sfeer, waar zulke gedachten ingang vonden (en ze vonden ingang in de Fetterlane-vereeniging), kon hij niet meer ademen.

Hij bemerkte telkens, dat de „broeders” met medelijden op hem neerzagen. Hij probeerde tegen die quietistische ideeën te protesteeren, maar Molther ontnam hem het woord!

Den 20en Juli 1740 was hij voor 't laatst in hun gezelschap.

Wesley sprak daar toen nog eens en zei: „Ik heb u lang verdragen, maar daar gij in uw dwalingen wilt volharden, kan ik niet anders dan u aan God overlaten. Wie het met mij eens is, volge mij.”

Zwijgend verliet hij de vergadering. Er waren nog geen twintig menschen, die hem volgden. Wel kwamen er, in den loop der volgende dagen, nog enkele tientallen bij, maar toen hij zich afscheidde van de Herrnhutters, bleven velen, die door hemzelf voor Christus waren gewonnen, ver van hem staan.

Pogingen, die werden ondernomen om de breuk te herstellen, liepen op niets uit.

Böhler noch Zinzendorf konden Wesley terugwinnen.

Het gesprek met Zinzendorf liep zelfs uit op een heftig

dispuut over het perfectionisme, de leer, dat de mensch in dit leven zondeloos kan worden. Wesley hing die leer aan, Zinzendorf wilde er niet van weten. En zoo zijn van dien tijd af Herrnhutters en Methodisten ieder eigen weg gegaan, om eigen taak in deze wereld te vervullen.

Ook tusschen Wesley en Whitefield kwam het tot een scheiding.

Hier is het nauwelijks noodig eerst nog opzettelijk te wijzen op den hechten band tusschen hen beiden, om het pijnlijke van deze scheiding te doen gevoelen. We weten al genoeg, hoe hun leven en hun arbeid inééngeweven waren.

Ten overvloede herinner ik nog even aan de Holy Club, aan hun gemeenschappelijk optreden, b.v. bij het spreken in openlucht, aan ervaringen als op den Nieuwsjaarsdag 1739, enz.

Zooals we reeds zagen, was Whitefield een aanhanger, Wesley een bestrijder van de leer der praedestinatie.

In Juli 1739 schreef Whitefield een brief aan Wesley, waarin hij er zijn afkeuring over uitsprak, dat iemand uit de Methodistische gemeenschap was gezet, omdat hij een aanhanger van de leer der praedestinatie was.

Kort daarop, in Augustus, vertrok Whitefield voor de tweede maal naar Amerika, waar hij in zijn uitverkiezingsleer zeer werd versterkt en in de brieven, die hij uit de nieuwe wereld aan zijn oude vrienden schreef, was de uitverkiezing het telkens weerkeerend thema.

Intusschen drong Whitefield er in zijn brieven op aan, de broederlijke samenwerking te bewaren, waarvan hij wel gevoelde, dat ze bedreigd werd. Hij stelde voor, dat

Wesley niet in zijn preeken de praedestinatie zou behandelen, dan zou hij er zelf ook in het publiek over zwijgen. Nu had Wesley al te voren, n.l. op 29 April 1739, in een preek over de vrije genade zich heel sterk over dit onderwerp uitgelaten. Wesley had er al gedurig over gedacht, deze preek te laten drukken. Toen hij niet tot een besluit in dezen kon komen, deed hij, wat hij van de Moravische broeders had geleerd: hij nam de toevlucht tot het lot en het lot maakte uit, dat hij die preek weer uitspreken en uitgeven moest.

Dit was de eerste stap, die tot de scheiding leidde.

Immers — nu antwoordde Whitefield van Amerika uit, eerst in een brief met zachte verwijten, later in een tweede, met scherpe aanvallen.

Zonder medeweten van Wesley of Whitefield werd dat eerste schrijven gedrukt en den 1en Februari 1741 werd het aan alle bezoekers van de Foundery uitgereikt.

In Wesley's dagboek lezen wij:

„Een particulier schrijven van Whitefield aan mij, dat gedrukt was zonder zijn of mijn toestemming, werd in een groot aantal aan onze menschen uitgereikt, zoowel bij de deur als in de Foundery zelf. Ik had zelf ook een exemplaar in handen en na de preek deelde ik de bloote feiten aan de vergadering mede en zei: „Ik wil precies hetzelfde doen, wat ik geloof dat Whitefield zou doen, als hijzelf hier was” — waarop ik ten aanschouwe van allen het papier in stukken scheurde.

Ieder, die het in handen had, deed hetzelfde. En zoo was in den tijd van twee minuten geen enkel exemplaar meer over.”

Maar daarmee was de geschiedenis nog volstrekt niet ten einde!

Whitefield keerde enkele weken later uit Amerika terug; intusschen was ook die tweede, scherpe brief gedrukt en in een persoonlijk onderhoud spraken de twee mannen over het groote verschilpunt.

Ik haal weer het dagboek van Wesley aan, waar we bij den 28en Maart 1741 lezen:

„Daar ik zooveel gehoord had van Whitefields onvriendelijk optreden sinds zijn terugkeer uit Amerika, ging ik zelf tot hem, om hem zelf te hooren, opdat ik zou weten, hoe te oordeelen. Gelukkig sprak hij zich heel open uit. Hij vertelde mij, dat hij en ik *een heel verschillend Evangelie predikten* en dat hij daarom niet alleen de broederschap met mij moest verbreken en mij de rechterhand der gemeenschap moest weigeren, maar ook besloten had, tegen mij en mijn broer te preeken, overal waar hij optrad. Mr Hall, die bij mij was, bracht hem de belofte in herinnering, die hij voor een paar dagen gegeven had, n.l. dat hij, wat zijn persoonlijke meening ook was, nooit in het openbaar tegen ons zou preeken. Maar hij zei, dat hij die belofte in een zwak oogenblik gegeven had en er nu anders over dacht.”

Een week later (4 April) staat er in het dagboek:

„Ik meende, dat zoowel liefde als rechtvaardigheid eischte, dat ik openlijk tegenover Whitefield uitsprak, welke mijn gevoelens waren ten opzichte van den brief, dien hij gepubliceerd had, zoogenaamd als antwoord op mijn preek over de Vrije Genade. De hoofdzaak van wat ik tegen hem opmerkte, was dit:

1. dat het zeer onverstandig was, dien brief in het

licht te geven, daar hij alleen maar wapenen leverde in de handen van hen, die noch zijn, noch mijn vrienden waren;

2. dat, als hij zich geroepen wist zijn getuigenis (zooals hij het noemde) te stellen tegenover de dwaling, waarin ik mij bevond, hij dit had moeten doen door een verhandeling over dit onderwerp uit te geven, zakelijk, zonder mijn naam daarbij te noemen;

3. dat het stuk, nu door hem uitgegeven, niet veel op een antwoord leek, daar hij vier van mijn acht argumenten onaangeroerd liet en de overige vier zóó voorzichtig behandelde, alsof hij bang was, zijn vingers te branden;

4. dat hij evenwel genoeg had gezegd, dat niets met de kwestie te maken had, om een openlijke (en w.s. onherstelbare) breuk tusschen hem en mij te maken.

De scheiding werkte door.

In de school te Kingswood koos Cennick (over wien we nog moeten spreken), de partij van Whitefield en een vijftigtal leerlingen stonden achter hem; ongeveer honderd volgden Wesley.

In Londen bouwden de vrienden van Whitefield niet ver van de Foundery een kapel voor hem, die ze „de Tabernakel” noemden.

„Er waren nu twee soorten van Methodisten,” zei Wesley, „zij, die de algemeene verzoening gelooven en zij, die de verzoening beperkt achten.”

Whitefield, met zijn heftig temperament, liet zich vaak scherp tegen Wesley uit, hoewel hij ook weer spoedig daarna berouw had; Wesley was veel meer bezonnen en beheerscht. Toen iemand Wesley eens aanspoorde om te

antwoorden op wat Whitefield tegen hem geschreven had, antwoordde hij: „Ge kunt Whitefield lezen tegen Wesley, maar nooit zult ge Wesley lezen tegen Whitefield.”

Het pleit voor beiden, dat hun persoonlijke waardeering en vriendschap onder deze scheiding niet lang leed. Menig keer hebben zij op elkanders kansels gesproken. De twee groepen van Methodisten — en het woord „groep” is bijna te sterk, misschien konden we beter spreken van de twee „nuances” — hebben wel gezamenlijk conferenties gehouden!

Bekend en beroemd is het antwoord, dat Whitefield gaf, toen een van zijn aanhangers, die zich wel heel wat verheven achtte boven de predikers van de vrije genade, eens aan Whitefield de vraag stelde, of hij meende, dat zij eenmaal Wesley ook in den hemel zouden zien.

„Ik denk van niet,” antwoordde Whitefield, „want hij zal wel zóó dicht bij Gods troon staan en wij zóó ver af, dat we hem wel niet zullen kunnen onderscheiden.”

Wesley op zijn beurt hield de gedachtenisrede na den dood van Whitefield (trouwens op diens eigen uitdrukkelijk verlangen) en hij dankte God van ganscher harte voor alles, wat Hij in dezen begenadigden man had geschonken.

Van de twee „soorten van Methodisten” is de Wesleyaanse verreweg de krachtigste gebleken.

Ten deele lag dat natuurlijk aan het groote organisatie-talent van Wesley. Whitefield deed niet anders dan prediken: hij schudde de gewetens wakker, hij wekte op tot bekeering, hij voerde menigeen tot het geloof. Maar aan vasthouden van die hij gewonnen had, dacht hij niet.

Daarvoor had hij geen aanleg en gave. Dat is stellig één van de oorzaken, waardoor de beweging van Whitefield geen bestand had.

Maar daar komt m.i. een dieper liggende reden bij: in het Methodisme van Whitefield ligt een innerlijke tegenstrijdigheid. Immers: alle Methodisme legt een *eenzijdigen* nadruk op den eisch tot bekeering. Alle Methodisme richt zich tot den mensch en vraagt, dat hij breken zal met zijn leven in de zonde en dat hij komen zal tot een wandel in het licht. En daarbij veronderstelt het, dat de mensch aan dien oproep gehoor zal geven. Welnu, naarmate de leer van de uitverkiezing en van 's menschen onvermogen tot het goede in de prediking meer op den voorgrond wordt gebracht, in diezelfde mate zal de eigenaardige Methodistische drang tot bekeering en levensvernieuwing aan oorspronkelijke kracht inboeten. Daarom moest, toen de geweldige prediker Whitefield door den dood was weggenomen, een methodisme, zooals hij het de wereld had ingedragen, wel wijken voor de eenzijdige kracht en voor een organisatie als van John Wesley!

Zoo was Wesley uiterlijk, maar niet innerlijk, van twee groote vrienden gescheiden.

Naar de Herrnhutters kon hij ontzaglijk terugverlangen. Den 6en April 1741 schrijft hij in zijn dagboek:

„Ik had een lang onderhoud met Peter Böhler. Het is een wonder, hoe ik opleef in de gemeenschap met deze menschen. Ik zie haast nooit meer een van hen, maar mijn hart brandt binnen in mij; ik verlang er naar, bij hen te zijn; en toch word ik van hen afgehouden.”

Met Whitefield bleef hij zich innerlijk verbonden voelen tot diens dood toe.

Maar intusschen stond hij nu naar alle kanten vrij in de wereld en kon zich ontplooiën, zooals hij was.

George Whitefield

Charles Wesley

standbeeld van John Wesley te Bristol bij de oudste Methodistenkerk der wereld. Wesley stalde, als hij in Bristol kwam, zijn paard altijd in een klein huisje, dat aan de kerk is aangebouwd.

Suzanne Wesley, de moeder van John

de „holy club“ te Oxford

Hoofdstuk 9

HELPERS BEHALVE WHITEFIELD EN CHARLES WESLEY

Bij een beweging, die zóó machtig zich ontwikkelde als bij het Methodisme het geval was, sprak het wel vanzelf, dat de hoofdleiders ze niet alleen in handen konden houden. Al spoedig kregen „leeken” de opdracht, in bijeenkomsten voor te lezen uit den Bijbel en er enkele „verklaringen” aan toe te voegen.

Verder dan dit voorlezen met enkele verklaringen mochten de „leeken” niet gaan.

Maar als vanzelf werden ze verder gedrongen. Trouwens: waar was de grens tusschen het voorlezen uit den Bijbel met verklaringen, en preeken?

Omdat deze grens zoo moeilijk is aan te geven, is het ook moeilijk te zeggen, wie het eerst in eigenlijken zin heeft gepreekt. Vroeger noemde men meestal Thomas Maxfield, later meende men, dat reeds anderen vóór hem als leekenpredikers waren opgetreden.

In elk geval ging het met Maxfield op deze wijze:

Wesley was in Bristol, waar hij in de eerste jaren van de groote beweging, zooals wij zagen, zich heel veel ophield en werkte. Zoolang Wesley niet in Londen kon zijn, zou Maxfield daar de zaken waarnemen, hij zou in de Foundery de bijeenkomsten leiden en den Bijbel met verkla-

ringen lezen. Hij wist heel goed, dat Wesley het eigenlijke prediken van de leeken niet wilde, maar de menschen wilden niet langer zonder prediking blijven en trouwens: het hart van Maxfield was vol en dwong hem tot spreken. Zoo trad hij in 1741 als prediker op!

Wesley hoorde daarvan in Bristol en dit overtreden van zijn voorschrift was hem aanleiding genoeg om de reis naar Londen te ondernemen en een einde aan dat optreden te maken.

Als hij in Londen aankomt, gaat hij allereerst naar zijn moeder, die immers destijds, gedurende de afwezigheid van haar man, zelf godsdienstoefeningen in de pastorie heeft gehouden.

„Wat hoor ik” — zegt hij tot zijn moeder — „is Maxfield werkelijk toch gaan preeken?” — en hij roept dit uit op een heftigen toon, dien men anders niet van hem gewoon was.

Wat zal zijn moeder antwoorden? Want, ondanks haar eigen optreden, destijds als jonge domineesvrouw, had zij toch altijd zin voor orde, vooral in de kerk.

En dan antwoordt ze letterlijk met dit wijze woord:

„John, je weet wat mijn meeningen zijn en je zult er mij niet van verdenken, het op te willen nemen voor eenige ongeregeldheid. Maar weet wel, wat je met betrekking tot dezen jongen man doet, want hij is even zeker geroepen tot het prediken van het Evangelie als jij zelf. Onderzoek wat de vruchten van zijn prediking zijn en ga hem hooren.”

Zooals zoo dikwijls in zijn leven, deed Wesley ook nu wat zijn moeder hem aanried. Hij hoorde den jongen man preeken en hij werd er door gepakt. Hij voelde ineens:

dit mag ik niet keeren. En hij zei eenvoudig: „Het is de Heer. Hij doe wat goed is in Zijn oogen.”

Wesley gaf aan Maxfield toestemming om door te gaan met zijn preeken en daarmee sloeg hij een weg in, die voor de ontwikkeling van het Methodisme van het allergrootste belang zou worden!

Wij noemden reeds terloops den naam van John Cennick, die de leiding op zich nam van de school, die te Kingswood was gebouwd.

Deze Cennick leefde daar geheel met de mijnwerkersbevolking mee; de menschen hadden zijn liefde en hij genoot hun vertrouwen.

Op zekeren dag ging hij naar een samenkomst, waar iemand voor de bevolking van Kingswood zou preeken. Maar de spreker verscheen niet. Cennick wilde de paar honderd menschen, die voor de preek gekomen waren, niet weer zóó naar huis laten gaan en hij besloot, zelf voor hen op te treden. Dat was zijn eerste, maar allerm minst de laatste preek, die deze „leek” hield. Niet alleen in Kingswood, maar ook te Bristol is hij tal van keeren opgetreden om het Evangelie van Gods genade te brengen aan een bevolking, die daaraan zoo groote behoefte had en die van een geordend kerkelijk leven was verstoken. Ook hier voorzag de leekenpreek in een wezenlijke behoefte.

Een andere helper was John Nelson. Nelson was een van de meest typische en krachtige figuren in de methodistische beweging. Hij was een metselaar van beroep, een eenvoudige, onontwikkelde man. Hij had een merkwaardig besef van de leegte in zijn leven, terwijl hij zelf

niet zeggen kon, wat die leegte feitelijk was en hoe ze vervuld kon worden.

Instinctief ging hij het zoeken bij allerlei predikers in vele kerken en nergens vond hij wat hij zocht. Eens hoorde hij ook Whitefield preeken, maar ook Whitefield gaf hem dien keer niet wat hij noodig had. Maar toen kwam het groote oogenblik, dat hij door een preek van Wesley zóó in zijn hart werd gegrepen, dat hij tot bekeering en tot vollen vrede kwam. Dit gebeurde in Londen. Als hij daarna in zijn geboorteplaats, Birstal, terugkomt, vertelt hij aan zijn burens en vrienden en aan ieder, die het maar hooren wil, wat er met hem is gebeurd: dat hij Jezus heeft gevonden als zijn Heiland. Velen kwamen tot het geloof op de eenvoudige, maar krachtige, persoonlijke prediking van Nelson.

Na eenigen tijd schreef Nelson aan Wesley, of hij hem niet eens in Birstal kon opzoeken en of hij dan daar wilde preeken.

Wesley gaf onmiddellijk aan de uitnoodiging gehoor. ('t Was op weg hierheen, dat de eigenaardige rit te paard plaats had, die ik vroeger vermeldde, waar Wesley den man, die naast hem reed deed schrikken met zijn mededeeling: ik ben Wesley zelf.) Te Birstal werd Wesley verrast, doordat hij daar een groep waarachtige Christenen vond en een uitstekend evangelist in den persoon van Nelson.

Nelson heeft dapper meegholpen, zijn provincie met het Evangelie van Jezus Christus bekend te maken en Wesley heeft hem als een trouwen medewerker beschouwd. Wesley heeft wel samen met hem Evangelisatietochten ondernomen.

Vanaf het oogenblik van zijn bekeering heeft Nelson heel veel moeten lijden voor zijn geloof. Nauwelijks was hij bekeerd, of zijn werkgever eischte van hem arbeid op Zondag, wat hij pertinent weigerde. En voortdurend moest hij pal staan tegenover spotters en vijanden van het Christendom, die hij in zijn provincie maar al te veel ontmoette. Ook zijn dienstweigering terwille van zijn geteweten heeft hem heel wat lijden bezorgd!

Ik noem ook in het voorbijgaan den naam van John Taylor, die zijn Evangelisatiewerk verrichtte in dienst van Lady Huntingdon, op wie we straks nog moeten wijzen. Het bezoek aan Birstal maakte Wesley samen met dezen Taylor. En samen trokken ze van Birstal naar Newcastle. Hiervan zegt Wesley in zijn dagboek (den 28en Mei 1742):

„Wij kwamen te Newcastle en wandelden de stad in. Ik was verbaasd: zooveel dronkenschap, schelden en vloeken, zelfs uit den mond van kleine kinderen, herinner ik mij niet ooit gezien en gehoord te hebben in zóó korten tijd. Deze plaats was stellig rijp voor Hem „die niet kwam om rechtvaardigen, maar zondaars te roepen tot bekeering.” In het armste en ellendigste deel van de stad begonnen John Taylor en ik den honderdsten psalm te zingen. Drie of vier menschen kwamen de deur uit, om te zien wat er gaande was, spoedig waren er 4 of 500. Er zullen er 12 à 1500 geweest zijn, schat ik, voor ik klaar was met mijn preek.” Het was ook met John Taylor, dat Wesley in Epworth kwam, waar hem de kerk van zijn vader geweigerd werd en waar hij naast de kerk, op het graf van zijn vader, voor een geweldig groote menigte het Evangelie predikte.

Dan was daar Howel Harris, die al vroeg bekeerd was. Hij studeerde te Oxford, maar hij werd door het ruwe en slechte in het studentenleven afgeschrikt en verliet de universiteit zonder afgestudeerd te zijn. Hij is dan ook nooit tot geestelijke gewijd. Maar als leek preekte hij met overtuiging en kracht.

Wales was zijn eigenlijke terrein en in dat land, waar zooveel goddeloosheid werd gevonden, is hij voor zeer velen tot grooten zegen geweest. Dogmatisch stond hij aan den kant van Whitefield, maar natuurlijk hinderde dit hem niet, met Wesley persoonlijk bevriend te zijn. De laatste 18 jaren van zijn leven (hij leefde van 1714—1773), had hij een retraite, een soort protestantsch klooster, waar soms wel een 120 menschen samen waren: hier heeft Wesley nog in 1769 voor de „familie” gepreekt en het Avondmaal bediend.

Harris heeft een grooten invloed gehad. Er is zelfs een groep Methodisten, die op sommige punten van de overigen afweken en die „Harris' people,” volgelingen van Harris, werden genoemd. Hij was een vurig methodist. Er waren ook sommige predikanten, die als methodisten en als medewerkers van Wesley kunnen worden aangemerkt. De drie meest bekenden zijn Berridge, Rowland Hill en William Fletcher. Over elk van hen slechts een enkel woord.

John Berridge (1716—1793) was een anglicaansch predikant, die in den eersten tijd geen vrucht op zijn arbeid zag. Maar hij leerde de rechtvaardigmaking door het geloof verstaan en predikte nu niet meer het geloof en de werken, maar het geloof alleen. Nu sloeg zijn woord in en meteen begon hij overal te evangeliseeren: hij

preekte in open lucht en bij iedere gelegenheid, die zich voordeed.

Van hem is bekend, dat hij eens door zijn bisschop ter verantwoording werd geroepen, omdat hij buiten zijn eigen gemeente ging preeken.

Vrijmoedig maar raak wees hij er op, dat verschillende predikanten uit zijn omgeving vaak buiten hun gemeente gingen kegelen zonder vermaand te worden en hij vroeg, of men wel voor het kegelspel en niet voor de Woordverkondiging zijn gemeente mocht verlaten.

Berridge is een van de invloedrijkste methodistische predikers geweest. Hij was calvinistisch gezind. Vaak kon hij zich ergeren aan het autocratisch optreden van Wesley: deze ergernis kwam b.v. tot uitdrukking in zijn als scherts bedoelde opmerking, dat het in den onderlingen strijd van de Methodisten feitelijk ging om „paus Johannes of pausin Johanna.” (John Wesley of Lady Huntingdon.)

Rowland Hill (1744—1833) was wel enkele tientallen jaren jonger dan de meesten, die in den Methodistischen arbeid vooraan stonden, maar hij heeft toch nog mede baanbrekend gewerkt. Hij stamde uit een aanzienlijk geslacht; studeerde theologie en evangeliseerde reeds onder zijn medestudenten. Hij heeft, mede in verband met zijn evangeliseerend werk aan de academie, de bisschoppelijke wijding nooit ontvangen, maar trad als zelfstandig reizend prediker op. Men bouwde voor hem enkele kapellen, o.a. te Londen.

Hij was zoo'n beslist aanhanger van de leer der praedestinatatie, dat hij tegenover Wesley kwam te staan en in zooverre dan ook nauwlijks meer onder diens „helpers”

geteld kan worden. Toen de calvinistische strijd opnieuw en wel zeer heftig ontbrandde (na de jaarlijksche conferentie van Augustus 1770), stond Rowland Hill achter Wesley's bestrijders, Toplady en anderen. Maar aan de zaak van het Methodisme heeft hij zijn volle toewijding en al zijn krachten gegeven. Men heeft hem wel een tweeden Whitefield genoemd.

De geschiedenis van William Fletcher — hoe interessant en belangrijk — kunnen we hier toch ook slechts in het voorbijgaan aanvoeren.

William Fletcher (1729—1785) — zijn eigenlijke naam was Guillaume de la Flechère — wilde eerst officier worden, zou toen in Hollandschen dienst gaan, kwam op een reis door Engeland onder beslag van de Methodistische prediking en besloot in Engeland te blijven en daar predikant te worden. Hij werd predikant in de Engelsche kerk en had de nauwste betrekkingen met de Wesley's, bijzonder met Charles.

In het eigenlijke Methodistische werk werd hij voornamelijk betrokken als leider van het seminarie van Lady Huntingdon te Trevecca, totdat hij daar zijn ontslag moest nemen, weer in verband met den calvinistischen strijd, waarbij hij aan den kant van Wesley stond.

Na de zoeven genoemde conferentie van 1770 werd het protocol van de besprekingen uitgegeven, waarin o. a. werd uitgesproken, dat niets zóó onjuist kon zijn, als dat de mensch niets kon doen om gerechtvaardigd te worden. Wie Gods genade wil vinden, moet het kwade nalaten en het goede doen. Wij worden gered, wel niet door *de verdienste* van de goede werken, maar door de werken als *een voorwaarde*.

Lady Huntingdon was door deze uitspraken zóó geschokt, dat zij Wesley liet weten, dat hij nooit weer in een van haar kapellen zou mogen optreden en van de leeraars van het seminarie te Trevecca vroeg zij een verklaring, dat zij niet met Wesley instemden. William Fletcher weigerde deze verklaring af te leggen en ging heen.

Fletcher heeft verschillende geschriften ter verdediging van Wesley's arminiaansche beschouwingen in het licht gegeven en zich daarbij ook rechtstreeks en fel gekeerd tegen Toplady, Wesley's heftigsten bestrijder.

In zijn methodistischen arbeid werd Fletcher krachtig ter zijde gestaan door zijn vrouw, die reeds vóór haar huwelijk dapper meewerkte op allerlei gebied en o. a. een klein weeshuis had opgericht, waarvan Wesley zei: „Dat is nu echt pietas Hallensis en miniature” — (een klein werk van vroomheid als te Halle, waar Francke zijn groote weeshuis had gesticht).

Wesley had gehoopt, dat Fletcher eenmaal zijn opvolger zou worden als leider van de methodistische beweging, maar de discipel, die 26 jaar jonger was dan de meester, is vóór hem gestorven.

De genoemde theologen waren niet de eenige; daar waren b. v. nog William Grimshaw (1708—1762) en Vincent Peronet (1693—1785) en verschillende anderen. Maar de theologen waren toch weinig in getal.

Voor de leeken-predikers, bijzonder voor hen, die, als Nelson, alle ontwikkeling door studie misten, gaf Wesley zijn „Christelijke boekerij” uit, een vijftigtal kleine geschriften, waarin hij hun practisch-theologische kennis trachtte bij te brengen. Zeer nadrukkelijk spoorde hij hen tot lezen en studeeren aan.

Ook Lady Huntingdon (1707—1791) dient bij de helpers te worden genoemd, al lag haar hulp in een andere sfeer. Wij kwamen haar naam al telkens in het voorbijgaan tegen. Hier moeten we nog een oogenblik bij haar blijven stilstaan.

De gravin Selina van Hastings en Huntingdon, een geboren gravin Ferrers, was in 1728 getrouwd en toen in 1746 haar man stierf en ze ook reeds verschillende kinderen verloren had, ging zij, door al die slagen getroffen, troost en kracht zoeken in het godsdienstig leven. Trouwens, zij had te voren al sympathie voor de methodisten en in 1741 had zij Wesley en in 1744 Whitefield persoonlijk leeren kennen.

Na den dood van haar man wilde zij niets liever dan de zaak van het methodisme met al haar krachten dienen.

In Engeland bestond de eigenaardige instelling, dat de adel voor zich zelf een aantal „familie-predikanten” mocht aanstellen. Lady Huntingdon koos Whitefield tot geestelijke en later ook nog verschillende anderen.

Merkwaardig is, dat zij Wesley niet nam. Dat was in die dagen nog allerminst om dogmatische redenen, maar het autoritair karakter van Wesley paste niet bij dat van de gravin, juist omdat zij in dat opzicht te veel op elkaar geleken!

De gravin noodigde allerlei vooraanstaande personen uit, om Whitefield bij haar te hooren preeken, b.v. Bolingbroke, de deïst; Hume, de filosoof, waardoor niet alleen het methodisme, maar het Evangelie zelf in deze kringen werd ingedragen.

Maar vooral heeft Lady Huntingdon invloed geoeffend door het seminarie van Trevecca in Wales, waar zij pre-

dikanten liet opleiden en waar de genoemde Fletcher de leiding kreeg.

Haar groot vermogen stelde zij met zeldzame vrijgevigheid ten dienste van de zaak, die zij liefhad. Tal van kapellen liet zij overal in het land bouwen. Bij haar dood waren er niet minder dan 64 van die door haar gestichte kapellen en verscheidene door haar gesalarieerde predikanten. Dezen vormden samen de z.g.n. „Lady Huntingdon-connexion,” die, evenals de gravin zelf, in dogmatisch opzicht de leerstellingen van Whitefield aanhing. Vooral door het seminarie van Trevecca, dat ook na haar dood zijn werk bleef voortzetten, heeft zij een buitengewoon belangrijken steun aan de methodistische beweging gegeven. Haar naam is voorgoed met de geschiedenis van het methodisme vervlochten.

Zoo waren er in den loop der jaren tal van zeer toegewijde krachten, die het werk van de groote leiders steunden. Ze waren zoo verschillend mogelijk: een eenvoudige metselaar als Nelson staat in ieder opzicht ver af van de zeer vermogende en ontwikkelde gravin.

Maar in trouw en in geestdrift deden zij voor elkander niet onder.

Met zulke „officiëren” konden de „generaals” hun duitzen verslaan!

Hoofdstuk 10

KARAKTERISTIEK VAN HET METHODISME EN ZIJN STICHTER

De groote beweging droeg haar eigen karakter en het was het karakter, dat de stichter haar gaf; bijna kunnen wij zeggen: dat hij zelf had.

Het is niet mijn bedoeling in dit hoofdstuk het Methodisme in verschillende stukken uiteen te leggen, zooals wij het licht in een prisma zich kunnen laten breken om dan kleur na kleur te beschouwen. Ik wil alleen enkele zeer op den voorgrond tredende karaktertrekken van het Methodisme aanwijzen. Ik noem dan zijn „methode” in engeren zin; verder zijn „praktisch” karakter; en daarna enkele bijzonderheden van zijn theologie.

Met zijn methode in engeren zin bedoel ik het methodisch inrichten en regelen van heel het leven tot in bijzonderheden toe.

In de reeds terloops genoemde regels voor „het volk genaamd de Methodisten” wordt, als in een uitgewerkte wet, voorgeschreven wat men wel en wat men niet moet doen. Het geheel wordt wel gesteld onder het algemeene gezichtspunt, dat de leden van het genootschap moeten begeeren „den toekomenden toorn te ontvlieden en te worden verlost van zonden.” Maar dan wordt daarna ook trek voor trek de vereischte levenshouding geteekend.

Om van de vele hier gegeven bepalingen maar iets te noemen: verboden wordt het dragen van goud en kostbaarheden; het voeren van liefdelooze en nuttelooze gesprekken; vermaken, die niet genoten kunnen worden in den naam van den Heere Jezus; zingen van liederen en lezen van boeken, die niet stichten; weekheid en toegeeflijkheid voor zichzelf enz.

Bij wat men wèl moet doen, wordt naast gebed en onderzoek van de Schriften ook het vasten en de onthouding genoemd.

Hier hing mee samen de voortdurende contrôle, die men op zichzelf en op anderen oefenen moest. Men moest zich afvragen: hoe staat het met mij wat de regels, de wet van het genootschap, betreft? Maak ik vorderingen? Krijg ik deze en die zonde al wat meer onder de knie? Gaat dit en dat goede mij al wat gemakkelijker af?

Hier stuiten we op wat de kracht en de zwakheid van het Methodisme was.

Natuurlijk beteekende het *kracht*, als in een tijd van zedelijke verwildering en van slordig-er-op-los-leven groepen van menschen nauwgezet naar volmaking van hun leven trachtten en tegen allerlei zonden methodisch ingingen. Dit was kracht in het leven van de menschen zelf, die zich op die wijze onder de tucht stelden. Dit was ook kracht naar buiten: anderen werden aange-trokken tot deze menschen, in wier leven stijl was: de stijl van de heiliging.

Dat het tegelijk *zwakheid* was, viel bij oppervlakkige beschouwing niet op. Toch was dit ongetwijfeld het geval. Men probeerde met de eene zonde na de andere af te rekenen en daarbij werd het leven van menigeen met

innerlijke noodzakelijkheid een schermutselen langs de horizontale lijn. Men was voortdurend met zichzelf bezig, vond misschien, dat men het al een heel eind had gebracht, meende met nog wat meer inspanning het doel te kunnen bereiken (op het perfectionisme wijzen we straks nog) — kortom: men stak midden in het moralisme, terwijl men sprak over religie. —

Hierdoor was ook het praktisch karakter meteen al gegeven.

In den kring der Methodisten werd heel methodisch armenzorg beoefend. De behoeftigen moesten gesteund worden door hen zoo mogelijk aan werk te helpen en anders met geldelijke bijdragen.

In 1742 werd te Newcastle een weeshuis gebouwd, dat later een middelpunt van allerlei arbeid werd. Merkwaardig is, dat velen het een hopeloos ondernemen achtten, toen Wesley het plan voor zoo'n weeshuis opperde.

In zijn dagboek zegt hij daarvan: „Velen meenden heel positief, dat het nooit klaar zou komen; anderen dachten, dat ik zeker niet beleven zou, dat het onder dak kwam; maar ik was van een andere meening.” — En hij kreeg gelijk.

In dit weeshuis werd later een „Christelijke bibliotheek” gesticht. En eveneens werd hier al heel vroeg, toen dit instituut nog maar heel weinig bekend was, een Zondagschool gevonden.

Dit praktische werken voor het kleine en zwakke en bedreigde behoorde tot de wezenskenmerken van het Methodisme.

Ook Whitefield stichtte in Amerika een weeshuis —

Bethesda — dat hij zelf met groote inspanning in stand hield: hij ondernam er steeds reizen voor door verschillende deelen van Amerika; hij preekte, wees op het groote belang van zijn stichting en hield er collecten voor. Alleen al in het stichtingsjaar, 1740, heeft hij door zulke collectereizen — in Hollandsch geld omgerekend — ruim 30.000 gulden bijeengebracht.

Van de „holy club” in Oxford af was de aandacht van de clubgenooten gericht op armen en gevangenen, op hen die bijzonderen steun behoefden.

De naam: „vader van de Inwendige Zending in de Engelsche wereld” verdient Wesley ten volle. Als wij onder Inwendige Zending verstaan het met woord en daad getuigen voor Christus in een „Christelijke” wereld, dan hebben Wesley en de zijnen ongetwijfeld een krachtigen stoot in die richting gegeven. Hun werken was door en door praktisch.

Intusschen gaf Wesley, bij al zijn gericht-zijn op „de praktijk der godzaligheid,” zich wel degelijk verstandelijk rekenschap van wat hij wilde. Hij, die zich in zijn preeken veel meer tot het verstand richtte dan b.v. Whitefield, die meer het godsdienstig gevoel raakte, hield er een bepaald gestempelde theologie op na, al was de theologie nooit het sterkste punt van de Methodisten.

Over de theologie van Wesley zijn heele boeken geschreven. Hier gaat het allerminst om volledigheid. We geven slechts een enkele aanwijzing!

De duidelijkst te onderscheiden en konsekvent volgehouden trek in zijn theologie is het „arminianisme.” Welbewust zet hij dit stempel op al wat hij schrijft en spreekt. „The arminian magazine” (het arminiaansch

tijdschrift) laat in naam en opzet duidelijk genoeg uitkomen, welken kant hij uit wil.

In het allereerste nummer van dit tijdschrift, dat als maandblad Januari 1778 verscheen, (waarin hij meteen geestig aankondigt, dat hij niet de gewoonte van groote mannen zal volgen, die van zichzelf altijd in het meervoud spreken en zeggen: *wij* zullen zoo doen; want hij is maar een klein man en hij zal in het enkelvoud blijven spreken en zeggen: *ik* zal zoo doen), was te lezen over het leven van Arminius, den Hollandschen theoloog, die tegenover Gomarus zoo sterk den vrijen wil verdedigde; verder een verhaal over de synode te Dordrecht, waar de volgelingen van Arminius werden veroordeeld en weggejaagd.

Onder den overigen inhoud van dat nummer vallen artikelen op van Wesley's vader en moeder: van zijn moeder een stuk, waarin zij aantoonde „dat de zaligheid en de ellende der menschen afhangen van henzelf en niet van eeuwige besluiten”; en eveneens van haar hand: „de leer van de uitverkiezing en voorbeschikking duidelijk uiteengezet.” Ook in de poëtische afdeeling stonden hymns over het onderwerp: „de redding hangt niet af van absolute besluiten” en over „algemeene verzoening.” Zie de titel-pagina van het eerste nummer.

Sterker kan het „arminiaansch” karakter van Wesley's theologie wel niet in het oog springen, dan door dezen inzet van zijn tijdschrift. We behoeven er na hetgeen gezegd is bij zijn scheiding van Whitefield niet verder bij stil te staan.

Intusschen is het een in het oog vallende tegenstrijdigheid bij hem, dat hij aan den éenen kant de ellende van den

T H E
Arminian Magazine,
 N U M B E R I.
 For JANUARY 1778.

THIS NUMBER CONTAINS,

	Page
The Introduction, describing the general Design of the Work	3
The Life of Arminius	9
An Account of the Synod of Dort	17

L E T T E R S.

Letter I. From the Rev. Mr. Samuel Wesley, Rector of Epworth Lincolnshire. On the proper Requisites for entering into Holy Orders	29
Letter II. From the same. On the Folly of Youthful Enjoyments	30
Letter III. From the same. On the Athanasian Creed	31
Letter IV. From Mrs. Susannah Wesley: giving an Account of a remarkable Deliverance from Fire	ib.
Letter V. From the same: shewing, That the Happiness or Misery of All Men depends on themselves, and not on any Absolute Decree	33
Letter VI. From the same. The doctrines of Election and Predestination clearly stated	36
Letter VII. From the same: shewing, how far Taking Thought for the Morrow is allowable	38

P O E T R Y.

Eupolis's Hymn to the Creator. The Occasion: being Part of a Dialogue between Plato and Eupolis	39
The Hymn	40
Hymn. Salvation depends not on Absolute Decrees	45
Hymn on Universall Redemption	47

L O N D O N :

Printed by J. FRY and Co, and Sold at the Foundery, near Upper-Moorfield
 (PRICE SIX-PENCE.)

mensch inderdaad met de allerzwartste kleuren teekent: volgens hem is er aan den zondaar niet het minste goed. Maar aan den anderen kant moet toch deze verdorven mensch in vrijen wil het goede kiezen en op Gods wegen wandelen!

Dat bij dit arminianisme het gevaar van werkheiligheid dreigde, ligt voor de hand. Wesley bestrijdt voortdurend de anti-nomianen, dat zijn degenen, die van de prediking der wet niet willen weten. Hij noemt het anti-nomianisme de groote pest van de Christenheid. De anti-nomianen willen, volgens Wesley „de wet door het geloof teniet doen.” Ze zijn „valsche apostels, die zeggen: het dierbare Lam heeft *alles* voor ons gedaan, wij hebben niets anders te doen dan te *gelooven*.”

Fletcher gebruikt misschien nog wel krasser uitdrukkingen dan zijn meester als hij strijdt tegen het „solifidianisme” (de leer van „uit het geloof alleen”). Hij keert zich tegen deze leer en haar aanhangers, geestverwanten van Whitefield, die hij met name noemt — het zijn de mannen die wij tevoren al ontmoetten — mannen „als Berridge, die leert dat gelooven het een en het al is bij verlossing; en als Hill die zegt, dat het rekenen met de werken des geloofs bij de rechtvaardiging vol van rotheid en doodelijk venijn zou zijn.” „Solifidianisme is een zachter uitdrukking voor antinomianisme.”

Hoe gemakkelijk kon bij deze bestrijding de schaal naar den anderen kant overslaan en alle nadruk vallen op de werken der wet! Dit is bij het Methodisme dan ook herhaaldelijk het geval geweest. Gedurig komen we de voorstelling tegen, dat de mensch zijn zonden op een rij vóór zich zetten moet om ze één voor één a.h.w. onder schot

te nemen en te overwinnen en dat hij het ééne goede werk na het andere moet leeren verrichten, om op die manier gaandeweg voort te schrijden tot de volmaaktheid.

De vraag komt daarbij op: is die volmaaktheid in dit leven te bereiken?

Wesley heeft vrijwel in alle perioden van zijn leven over de volmaaktheid gesproken en gezegd, dat ze te verkrijgen was, al zei hij het ook „met een slag om den arm.”

Gedurig heeft hij zeer nadrukkelijk verklaard, de volmaaktheid *zelf* niet te hebben bereikt.

Teekenend is in dezen wat hij in zijn dagboek schrijft: „Dr Dodd zegt: een Methodist is volgens Wesley iemand, die volmaakt is en niet zondigt in gedachte, woord en daad. — Excuseer me, mijnheer. Dat is niet „volgens Wesley.” Ik heb aan heel de werel verteld, dat ik niet volmaakt ben. . . .”

Maar een zekeren „graad van volmaaktheid” (de tegenstrijdigheid, die daarin ligt, ontging Wesley niet) acht hij stellig bereikbaar. Laat het dan niet zijn „de volmaaktheid van het paradijs of van den hemel,” laten er nog „dwalingen, onkunde, zwakheden” overblijven, zoodat ieder mensch nog behoefte heeft aan de bede „vergeef ons onze schulden,” toch is het mogelijk van zonde te worden verlost en volmaakt te zijn in de liefde! Het perfectionisme, zij het dan ook in gematigden vorm, keert bij Wesley voortdurend terug. —

Nog op één trek willen we wijzen, n.l. op het individualisme van het Methodisme.

Men heeft vaak gezegd: het Duitsche piëtisme is indivi-

dualistisch, het Engelsche methodisme zoekt de massa. Maar die tegenstelling is onjuist. Immers, men kan bij een bepaalde manier van werken op de massa gericht zijn en toch in wezen individualistisch zijn. Er kan sprake zijn van een groote „menigte”; zonder dat het komt tot een „gemeente”. Met een eigenaardige woordspeling op de leer van het verbond heeft men gezegd: het Methodisme kent geen „bondelingen” doch slechts „vondelingen”. Daarin ligt een belangrijke waarheid. Bij het verbond leeft men uit en in een in God gegronde en van God gegeven gemeenschap. Door den arbeid van Wesley en de zijnen worden de verloren zondaars als vondelingen één voor één aan den kant van den levensweg gevonden en terechtgebracht.

In het individualisme vinden we nog eens de kracht en de zwakheid van deze groote beweging.

Het Methodisme draagt in vele opzichten het karakter van zijn stichter.

Reeds bij vluchtige kennismaking valt ons bij Wesley terstond op zijn ongeëvenaarde activiteit tot redding van het verlorene.

Men heeft na willen rekenen hoeveel duizend mijlen Wesley op zijn Evangelisatietochten heeft afgelegd, meestal te paard, en hoeveel duizend preeken hij heeft gehouden in dienst van zijn zendingswerk. In het rusteloos bezig zijn van 's morgens vier uur af, in het woekeren met ieder oogenblik ligt de verklaring van het geweldig vele, dat hij tot stand heeft gebracht. Zijn uitstekende gezondheid en zijn taatheid stelden hem in staat dat bovenmatig werken niet alleen te verdragen, maar daarin

juist gelukkig te zijn. Intusschen probeerde hij wel altijd hard te werken, maar zich nooit te overhaasten. „Always in haste, but never in a hurry,” zooals hij dit zelf graag uitdrukte.

Van karakter was hij echt wat men „een goed mensch” noemt. Hij leefde in zelfverloochening voor anderen. Zijn zachtmoedigheid wordt door ieder geroemd.

Hij was erg gevoelig en kon sterk en levendig op de dingen reageeren. Maar tegelijk kon hij met een typische uitdrukking van zichzelf zeggen: „I feel and I grieve, but by the grace of God I fret at nothing,” d.w.z. ik ben gevoelig en de dingen kunnen mij pijn doen, maar door Gods genade knies ik er niet over.

Met verwonderlijk geduld kon hij ook de hardste bejegening verdragen.

Dit heeft hij wel het allerduidelijkst getoond in zijn zeer ongelukkig huwelijksleven. Zijn vrouw, Mrs Vazeille, weduwe van een Londenschen koopman, is het kruis van zijn leven geweest. Achterdochtig snuffelde zij in de correspondentie, die Wesley met zijn vrouwelijke medewerkers had, en ook aan de meest onschuldige uitdrukkingen en aan „geestelijk” bedoelde (misschien wel eens gevaarlijke) zinswendingen ontleende zij stof, waardoor haar drift opvlamde en haar haat werd gevoed.

Wel kunnen wij aannemen, dat Wesley, die tot op 48-jarigen leeftijd ongetrouwd was geweest en een man was om zijn eigen weg te gaan, geen ideaal echtgenoot zal zijn geweest. Maar stellig verdiende hij niet het lot, dat hij door haar kreeg: van 1751—1771 en later nog van '72—'76 heeft zij hem gekweld op allerlei manier. Toen ze in 1771 hem verliet, schreef Wesley in zijn dagboek:

„Om een reden, die ik nog niet weet, is mijn vrouw naar Newcastle vertrokken met de bedoeling niet weer terug te keeren.” En in het Latijn voegt hij er aan toe: „Non eam reliqui, non demisi, non revocabo,” d.i. ik heb haar niet verlaten, niet weggestuurd, ik zal haar niet terug roepen. Ongeroepen kwam ze toch nog weer terug om hem opnieuw een viertal jaren tot een grooten last te zijn — toen verliet zij hem voorgoed. Van haar dood in 1781 hoorde hij eerst, nadat zij al begraven was.

Dit „kruis” heeft hij met groot geduld gedragen, zij het dan ook niet altijd met wijsheid en voorzichtigheid en takt: in zijn brieven aan buitenstaanders schreef hij zeker te veel over zijn huiselijke moeilijkheden. Sterk en niet gebroken door al deze ellende, zette hij zijn zendingswerk in deze wereld voort.

Terecht heeft iemand opgemerkt: het zou hem als mensch misschien meer geëerd hebben, als deze ellende hem meer had gedrukt! —

Bij een karakteristiek van Wesley moet stellig ook gewezen worden op zijn autocratisch optreden.

Wij zagen hoe hij, bij zijn schrijven in „the arminian Magazine” niet als de groote mannen „wij” wou zeggen, hij wilde spreken met „ik”. Dit is m.i. typeerend. Hij is de man van het ik. Hij kan alleen staan en hij kan zijn eigen woord spreken en zijn eigen toon laten hooren.

Ongetwijfeld was hij heerschzuchtig, wat men zoo vaak als scherpe aanklacht heeft uitgesproken. Toch moeten wij daarbij bedenken: hoe zou hij de àl grooter en sterker wordende en de àl meer zich uitbreidende beweging in zijn hand hebben kunnen houden, als hij geen „Führer” was geweest?

Het Führer-schap kwam zoo duidelijk mogelijk uit in de regels voor de Methodisten, die we reeds terloops hebben vermeld en in de twaalf regels voor de helpers, die ik hier nog wil overnemen in hun geheel, omdat ze een eigenaardig licht laten vallen op hem, die ze stelde.

1. Weest ijverig. Blijft nooit een oogenblik zonder bezigheid. Houdt u nooit bezig met beuzelarij. Verspilt uw tijd niet en geeft aan een bepaald ding niet meer tijd dan strikt noodzakelijk is.

2. Weest ernstig. Uw devies zij: heiligheid des Heeren. Vermijdt alle lichtzinnigheid, alle scherts, alle ijdele conversatie.

3. Gaat weinig en voorzichtig om met de vrouwen, vooral met de jonge.

4. Doet geen enkelen stap met betrekking tot het huwelijk, zonder veel te hebben gebeden en zonder uw broederen te hebben geraadpleegd.

5. Luistert niet naar slechte geruchten over anderen. Geloof het kwade niet, als ge er geen getuige van waart. Verklaart de zaak altijd op de aangenaamste wijze. Bedenkt, dat de rechter moet staan aan de zijde van den beschuldigde.

6. Spreekt van niemand kwaad, uit vrees dat uw woord voortknaagt als een zweer. Houdt uw gedachten voor uzelf totdat gij den persoon in kwestie zelf ontmoet.

7. Zegt aan elk wat gij verkeerd in hem vindt en wel eenvoudig weg en zoo spoedig mogelijk, opdat uw eigen hart er niet door worde geïnfecteerd. Haast u dit vuur uit uw boezem te werpen.

8. Hangt niet den grooten m'nheer uit; dat zou u even-

min passen als het nadoen van een dansmeester. Een prediker van het Evangelie is de dienaar van allen.

9. Schaamt u voor niets, behalve voor de zonde: noch voor het halen van hout (als gij er den tijd voor hebt), noch voor het putten van water, noch voor het poetsen van schoenen voor u zelf of voor anderen.

10. Weest stipt. Doet elke zaak precies op den daarvoor bestemden tijd. In het algemeen: houdt u liever bezig met het opvolgen van onze regels dan met ze te veranderen; niet uit vrees, maar terwille van het geweten.

11. Gij hebt niets anders te doen dan zielen te winnen. Daarvoor moet ge u inspannen en daaraan moet ge u wijden. Gaat altijd niet alleen naar hen, die u noodig hebben, maar naar hen, die u het meest noodig hebben.

Let hierop: het is niet uw zaak zoo en zoo veel maal te preeken en voor deze en die vereeniging te zorgen, maar om zielen te winnen zooveel gij maar kunt, zooveel zondaars tot berouw te voeren als gij maar kunt en voorts om hen met al uw macht te doen voortgaan in de heiligmaking zonder welke niemand den Heer kan zien. En vergeet niet dat een methodisten-prediker zich in alle punten, zoowel kleine als groote, moet houden aan de discipline. Daarom moet ge een beroep doen op al het goede en op alle vermogens, waarover ge hebt te beschikken.

12. Handelt in alle dingen niet naar uw eigen wil, maar als zonen in het Evangelie. Als zoodanigen moet gij uw tijd gebruiken op de manier, die wij u zullen aanwijzen; gij moet er een deel van wijden aan de prediking en aan huisbezoek van huis tot huis, en een ander deel aan meditatie en gebed. Vooral, als gij met ons in den wijn-

gaard des Heeren werkt, is het noodzakelijk, dat gij het stuk werk doet dat wij u zullen aanwijzen, op tijden en plaatsen, die wij het beste achten voor de verheerlijking van God. —

Bij het lezen van deze regels voelen we opnieuw: hier staat een sterke leider achter! Maar tegelijk voelen we hier, wat we in heel zijn levenswerk en in zijn optreden telkens zien: het heerszuchtige, waarvan men zooveel spreekt bij Wesley, werd ten deele geremd en ten deele geleid door oprechte vroomheid des harten.

Door deze vroomheid werd dit karakter geadeld.

Zijn „stille tijd”, 's morgens om vier uur, heeft verscheidene tientallen van jaren lang de allergrootste beteekenis in zijn leven gehad.

Met „singing and prayer” — gezang en gebed — begon hij elken dag.

Wat heeft deze man gezongen!

Misschien zien wij Wesley nergens zóó duidelijk als op zijn sterfbed. Toen de dood naderde, waren er twee dingen, die hij herhaaldelijk uitsprak.

Het eerste was: „Ik ben de grootste der zondaren.”

En het andere was: „Wij hebben dan vrijmoedigheid om in het heilige der heiligen binnen te gaan door het bloed van Christus.”

Ootmoed en vertrouwen — op dien toon was tenslotte zijn leven gestemd. Die twee gevoelens lagen het diepst in zijn ziel.

De groote, autocratische leider is in wezen de ootmoed zelf.

De prediker van het perfectionisme weet, als het er op

aankomt, niets om op te steunen dan het bloed van Christus alleen.

Teekenend is het, dat Wesley letterlijk tot zijn stervens-
ure toe is blijven zingen.

Een van de laatste woorden, die de stervende sprak, was:
The best of all is, God is with us: het beste van alles is,
dat God met ons is.

In de zekerheid, dat God met hem was, is hij den 2en
Maart 1791 heengegaan.

En in die zekerheid heeft hij geleefd: ze was het geheim
van zijn blijmoedig vertrouwen.

Blijmoedig vertrouwen is wel de trek, die het duidelijkst
in het oog springt bij de beschouwing van dezen
Godsman.

Het is ook de trek, die bij zijn volgelingen, de Methodis-
ten, klaar aan den dag treedt.

Hoofdstuk 11

METHODISME IN ZIJN DOORWERKING

Het Methodisme, begonnen als een opwekkingsbeweging *in* de kerk, noodgedwongen *buiten* de kerk geraakt, is een zelfstandige beweging van de grootste betekenis geworden. Reeds tijdens Wesley's leven had het bij honderdduizenden ingang gevonden.

Wanneer we nu over de uitbreiding en de doorwerking van het Methodisme willen spreken, dan moeten we dat niet alleen doen in geographischen zin, maar we moeten er evenzeer op letten, hoe de methodistische geest ingang vond.

In alle Christelijk geloof zit de zendingsdrang. Maar zeker in het Methodisme. Van Wesley zelf heeft het dit stempel gekregen. Ik denk aan de uitspraak, die we in de twaalf regels voor de helpers tegenkwamen: „Gij hebt niets anders te doen dan zielen te winnen.” Ik denk (om een ander willekeurig voorbeeld te nemen, want we zouden tal van woorden kunnen noemen, die in dezelfde richting wijzen) aan een toespraak, door Wesley gehouden bij de steenlegging van de New Chapel te Londen: „Laat ons met allen ijver den godsdienst der liefde *verbreiden onder allen* met wie wij in aanraking komen; laat ons *alle menschen* opwekken, niet tot vijandschap en strijd, maar tot liefde en goede werken.”

Hier is de man aan het woord, die de geheele wereld als zijn parochie beschouwde!

Als we op de verbreiding van het Methodisme in geographischen zin letten, dan moeten we naast Groot-Brittan- nië dadelijk Amerika noemen.

In Engeland zagen de reizende predikers, die naast en onder leiding van Wesley overal de methodistische be- ginselen uitdroegen, veel vrucht op hun arbeid. Het Me- thodisme bleef, zoolang Wesley leefde, aan de kerk van Engeland vasthouden. Nog in 1790 kon Wesley schrijven: „De Methodisten zijn in het algemeen leden van de En- gelsche kerk, zij houden aan haar leer vast, bezoeken haar godsdienstoefeningen en nemen deel aan haar sa- cramenten.” Wel werden er vele eigen „methodistische” samenkomsten gehouden, maar daarbij werd rekening gehouden met de officieele kerk. Nog op de conferentie van 1786 hield Wesley het zijn volgelingen nadrukkelijk voor, dat zij geen bijeenkomsten mochten houden onder den officieelen kerktijd, behalve wanneer de predikant „een bekend slecht-levend mensch was, wanneer hij ariaansche of even verderflijke leerstellingen verkondig- de of wanneer er in een omgeving van twee of drie mijlen geen kerk was.”

Het spreekt vanzelf, dat dit vasthouden aan de kerk de verbreiding van de eigenlijke beweging eensdeels kon remmen en anderdeels het moeilijk kon maken, de uit- breiding te overzien. Maar niettemin kwam het ook in den tijd van de kerkelijke verbondenheid reeds duidelijk genoeg aan het licht, dat „het volk, genaamd de Metho- disten” een eigen „volk” was, saamhoorig, talrijk, overal verspreid door heel Groot-Brittannië.

De richting naar Amerika heeft het Methodisme al heel spoedig gevonden.

Whitefield was de eerste, die de beweging naar Amerika overbracht — want Wesley's reis naar Georgië viel natuurlijk nog buiten de geschiedenis van het eigenlijke Methodisme. Whitefield heeft niet minder dan dertien keer de reis over den oceaan gedaan, telkens bleef hij er een tijd om predikend door Amerika te trekken, evenals Wesley door Engeland trok en overal ontroerde hij de groote menigte door zijn machtig spreken. Bij zijn laatste reis heeft de dood hem overvallen, 30 September 1770; de groote prediker, die zooveel voor de nieuwe wereld had gedaan, is daar tenslotte gebleven en begraven.

Door Whitefield — te weinig organisator — zou toch het Methodisme niet als een zelfstandige beweging in Amerika zijn ontstaan, althans niet in stand zijn gebleven. Zooals zijn weeshuis „Bethesda” kort na zijn dood afbrandde en niet weer opgebouwd werd, zoo zou ook van zijn overigen arbeid niet veel tastbaars zijn overgebleven. Maar er waren anderen, die den opbouwenden arbeid ten dienste van het Methodisme in de nieuwe wereld op zich namen.

Op de conferentie van 1769 bracht Wesley een verzoek over, dat uit New-York tot hem gekomen was, om methodistische predikers te sturen. Zij, die het verzoek deden en zij, die het ontvingen, waren beiden even enthousiast. Van Amerika uit schreven ze, dat ze wel arm waren, maar ze zouden hun kleeren willen verkoopen om den overtocht voor de predikers te betalen en op de conferentie in Engeland, grootendeels door uiterst eenvoudige

menschen bezocht, werd voor dit doel een kleine duizend gulden gecollecteerd. Zóó is het werk aanvaard.

In Amerika treden de figuren van Thomas Coke en Francis Asbury op den voorgrond. Op hun werk kunnen we hier niet ingaan, maar we moeten er toch wel aan herinneren, dat het vooral Asbury was (1745—1816), die met een zeldzame toewijding en groote inspanning (misschien alleen door Wesley zelf overtroffen), de methodistische gedachte in Amerika heeft ingedragen en de beweging heeft georganiseerd.

Terwille van het „zendingswerk” in Amerika heeft Wesley twee dingen gedaan, die geheel in de richting gingen van het zelfstandig maken der methodistische beweging en wel uit moesten loopen op een eigen kerkformatie. (Wesley teekende er bij aan: wat ik in *Amerika* doe, is geen afscheiding van de *Engelsche* kerk.)

Ten 1e gaf hij een „Sunday-Service of the Methodists in America” — een liturgie, waarin hij the common Prayer Book van de Engelsche kerk bewerkte en de 39 artikelen belangrijk en op typische wijze inkortte.

Ten 2e stelde hij voor de Methodisten in Amerika „super-intendenten” aan; den naam „bisschop” vermeed hij opzettelijk, maar desondanks werd die naam spoedig algemeen gebruikt. Charles Wesley kon niet nalaten er spottend een vers op te dichten, dat begon met de woorden: „How easy now are bishops made. . . .” (hoe gemakkelijk worden er nu bisschoppen gemaakt).

Als we iets willen zien van de machtige ontwikkeling van het Methodisme, dan moeten we eens letten op de volgende lijst, die de gegevens bevat van de groote oecumenische methodisten-conferentie van September 1921 te

In deze cijfers is wel heel veel, maar waarlijk nog lang niet alles gezegd!

Als wij denken aan het doorwerken van den methodistischen *geest*, dan staan wij voor iets, dat niet in een statistiek is te brengen, want het is niet te tellen en te wegen. Bij het doorwerken van geestelijke invloeden denken we onwillekeurig aan het woord uit het Evangelie: „De wind blaast waarheen hij wil en gij hoort zijn geluid, maar gij weet niet vanwaar hij komt en waar hij henen gaat.” (Joh. 3 : 8.) Geestelijke invloeden zijn ten slotte onnaspeurbaar.

Wie zou kunnen nagaan, hoever de arbeid van Wesley heeft doorgewerkt? Wij kunnen er hier en daar iets van grijpen en soms kunnen wij den samenhang met het oorspronkelijk methodistische werk duidelijk nagaan. Soms ook zien we plotseling een beekje opkomen, waarvan we wel moeten aannemen, dat het in ondergrondsch verband staat met den grooten stroom, waarvan wij den loop een eind weegs volgden.

Ik wijs nu maar als voorbeelden op het Leger des Heils en op de Oxford-beweging van onze dagen. Beide puur methodistisch.

Het Leger des Heils met zijn „hartstocht voor de zielen,” zijn nadruk-leggen op de heiligmaking, zijn „leeken”-arbeid, zijn praktisch werken, zijn wereld-organisatie onder den machtigen generaal — het is als een breede zij-arm van de methodistische rivier.

De Oxford-beweging met haar stillen tijd, haar groepsverband, haar belijden en bestrijden van bepaalde zonden, haar open-staan voor de aanwijzingen die men „ontvangt,” haar eerlijk uitspreken op den man af van

wat men verkeerd in hem vindt — het is als een plotse-
ling aan den dag getreden uitlooper van het oude
Methodisme.

• Waar heeft de methodistische geest zich niet laten
gelden?

Ook de kerk, tegen wie het Methodisme menig verwijt
moest laten hooren en door wie het verworpen en tegen-
gestaan werd, heeft — evenals de Roomsche kerk ten
opzichte van de reformatie — den invloed er van onder-
gaan. Terwijl we niet kunnen zeggen vanwaar het komt
en waarhenen het gaat, hooren wij het windgeruisch
alom.

SLOTWOORD

Wanneer we terugzien op de beweging, die wij in het voorafgaande trachtten te teekenen, dan valt ons veel op, dat sterk imponeeren kan.

Mij dunkt, dat wij ons door het indrukwekkende getal van de meegesleepten toch het minst moeten laten imponeeren. Het getal is welsprekend en het „succes” van een of andere beweging is besmettelijk — d.w.z. wie van overwinningen hoort, heeft vaak meteen de neiging, zich ook te laten overwinnen. Maar nooit kan het succes een maatstaf zijn voor de waarheid en de eigenlijke waarde. Het geeft b.v. te denken, als wij lezen, dat Augustinus in zijn tijd heel wat minder in trek was dan Pelagius, wien de scharen — vooral de vrouwen — naliepen.

Intusschen valt het ons toch allerminst moeilijk, dankbaar te zijn voor het vele, dat Wesley in zijn levenswerk aan de Christenheid schonk.

Maar het is ons onmogelijk dankbaar te zijn zonder meer.

Er schuilen *gevaren* in alle Methodisme, niet enkel in dat van de 18e eeuw, ook in het Methodisme van onzen tijd.

Op enkele klippen, waarop de methodistische boot maar al te gemakkelijk zou kunnen stranden, hebben we in het voorbijgaan al gewezen.

Het grootste gevaar is wel, dat men blijft steken in het moralisme! Men wil een beter mensch worden, alsof dat het belangrijkste was en men komt uit bij zelfverlossing,

werkheiligheid, altijd-met-zichzelf-bezig-zijn, perfectio-
nisme.

Ik weet wel: men kan er op wijzen, dat Wesley zelf op die klip niet is gestrand, dat hij spreekt van rechtvaardiging door het geloof en dat hij tot het eind van zijn leven zijn ootmoed en vertrouwen bewaarde.

Maar niet ieder heeft zooveel „tegengif” als Wesley had meegekregen door zijn opvoeding en door zijn ontmoeting met de Herrnhutters.

Wie, minder toegerust dan hij, de methode van Wesley volgt en „zijn zonden op een rij vóór zich stelt” met de bedoeling, ze één voor één te overwinnen, die moet wel òf tot de grootste oppervlakkigheid òf tot wanhoop geraken: tot oppervlakkigheid, wanneer hij meent, dat het gelukt; tot wanhoop, als hij merkt, dat het niet gelukt.

Wie door altijd-durende zelf-contrôle moet uitmaken of hij wel op den goeden weg is, die moet wel òf tot een compromis òf tot de grootste onzekerheid vervallen; het laatste ligt bij een ernstig mensch het meest voor de hand. En dat, terwijl Wesley voortdurend over heilsverzekerdheid spreekt.

Wesley, de eenzijdige Arminiaan, staat a.h.w. altijd met een zweep in de hand en herinnert aan het bekende Paulinische woord uit Filippenzen 2 : 12 en 13. Maar hij haalt er alleen de eerste helft van aan: „Werkt uw zelfs zaligheid met vreeze en beven.” De rest, waarin staat, dat God het is, die zoowel het willen als het werken in ons werkt naar Zijn welbehagen, laat hij weg.

In zijn strijd tegen de anti-nomianen komt hij gevaarlijk dicht bij de verdienstlijkheid der goede werken.

Wesley, die den band met de kerk wil aanhouden en

uit wiens beweging later een eigen kerk volgt, kent eigenlijk geen kerk.

„Methodisme en de kerk” is een interessant thema. Zou het niet in het wezen van het Methodisme liggen, dat men te weinig dankbaar is voor wat de kerk door de eeuwen heen heeft gegeven? Bij de eenzijdige prediking van heiliging des levens ontdekt men in eigenaardige belichting wat men bij het licht van het Woord allang had kunnen kennen.

Berouw, geloof, en heiligheid noemt Wesley de belangrijkste stukken van zijn leer en het beeld, dat hij daarbij gebruikt, is tekenend: berouw is het voorportaal van den godsdienst, het geloof is de deur, de heiligheid is de godsdienst zelf. Is hier aan het geloof niet een te kleine en aan het berouw niet een verkeerde plaats aangewezen? Als men dan den eigenlijken godsdienst, de heiligheid, vond en aan kan toonen, hoe het leven veranderd is, dan wil Wesley, dat men daarvan zal getuigen zonder schaamte, niet alleen om anderen te winnen, maar ook om door eigen getuigenis zichzelf te binden. Immers: wat men vandaag uitspreekt, kan men morgen minder gemakkelijk ontkennen.

Maar in dat getuigen liggen weer allerlei gevaren. Eén van die gevaren heeft iemand eigenaardig aangeduid met de woorden „voor de binnenkamer komt de markt in de plaats.” Misschien was het beter te zeggen: naast de binnenkamer komt de markt — want wij denken weer aan Wesley zelf met zijn stillen tijd elken morgen om vier uur! En nu willen wij de markt niet vermijden, maar wel moeten wij bedacht zijn op het speciale gevaar van de markt: het Farizeïsme.

De gevaren zijn er ongetwijfeld.

Ze zijn er niet alleen bij het eigenlijke, Wesleyaansche Methodisme, maar ook bij het hedendaagsche.

In het begin van dit boek heb ik gezegd, dat we nog weer op de Oxford-beweging van onzen tijd zouden terugkomen. Ik doe dit thans, door enkel de opmerking te maken, dat op tal van punten de 18e eeuwse en de 20e eeuwse Oxfordbeweging op elkaar gelijken als twee druppels water, vaak tot in de uitdrukkingen toe: de stille tijd, het ontvangen van „leiding”, het (mede)deelen van geestelijke ervaringen, de eisch van absolute eerlijkheid en liefde, de groepen, de onderlinge en de eigen contrôle, de heiliging vaak in den zin van zelfverbetering, waarbij de werkheiligheid dreigt.

En toch: al kunnen wij niet dankbaar zijn zonder meer, dankbaar zijn wij zeker in hooge mate voor dit merkwaardig verschijnsel.

Het heeft zijn waarde, speciaal als reactie.

In een tijd van kerkelijke vormelijkheid en geestelijke onvruchtbaarheid, in een tijd van slordig-er-op-los-leven klonk de stem van Wesley als die van een boetgezant. Zijn optreden was als een signaal tot den aanval, als een „strijdkreet.”

Dat was hoog noodig in de 18e eeuw.

Is zulk een reactie in de 20e eeuw niet meer noodig?

God bedient Zich blijkbaar ook van menselijke eenzijdigheden.

God voegt in Zijn bouwwerk stukken in, waarvan wij misschien bezorgd vragen of ze wel draagkracht hebben. Van het Methodisme is ontzaglijk veel aanwijsbare en verborgen *zegen* uitgegaan.

Men wijst er gedurig op, hoe het aan het Methodisme te danken was, dat de Fransche revolutie niet naar Engeland oversloeg: ver buiten Frankrijk deed zij haar invloed gelden, maar in Engeland vond ze geen bodem. Hier had de vierde stand den invloed van het Methodisme ondergaan en nu greep men niet meer naar de „zegeningen” van de revolutie.

Dat is voorwaar geen geringe hulde aan Wesley's levenswerk!

En toch: het keeren van de revolutie — hoe belangrijk ook — ligt nog in de sfeer van het tijdelijke.

Van oneindig grooter beteekenis is het, dat ontelbaar velen, die van God vervreemd waren en naar Christus niet vroegen, gevoerd zijn tot het licht en kwamen tot vernieuwing des levens.

„Zielen winnen” was de groote hartstocht van Wesley. Deze hartstocht gaf glans en bezieling aan zijn leven.

En de boodschap, die hij (en die alle Methodisme) in deze wereld doet hooren is de boodschap, waaraan iedere tijd behoefte heeft en die we het liefst beluisteren uit het woord van den Heiland zelf: „Laat uw licht schijnen voor de menschen, opdat zij uw goede werken mogen zien en uw Vader, die in de hemelen is, verheerlijken.”

INHOUD

Hoofdst.		Bladz.
	Inleiding	5
1	De geestelijke sfeer	9
2	John Wesley's jeugd	16
3	De studententijd	27
4	De zendeling	41
5	De bekeering	56
6	George Whitefield en Charles Wesley	68
7	De groote beweging	80
8	Een dubbele scheiding	106
9	Helpers behalve Whitefield en Charles Wesley	120
10	Karakteristiek van het Methodisme en zijn stichter	131
11	Methodisme in zijn doorwerking	146
	Slotwoord	153